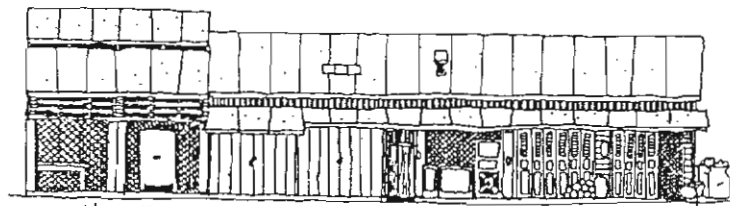
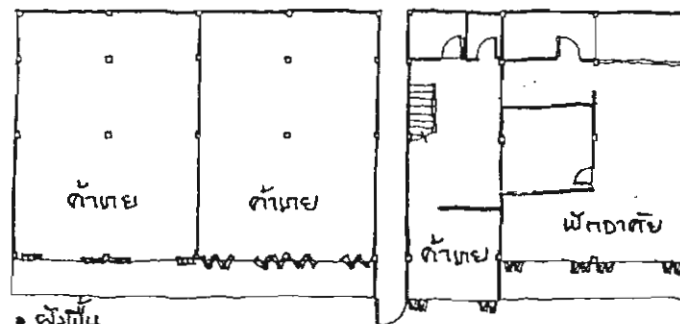

• รูปด้านซ้าย

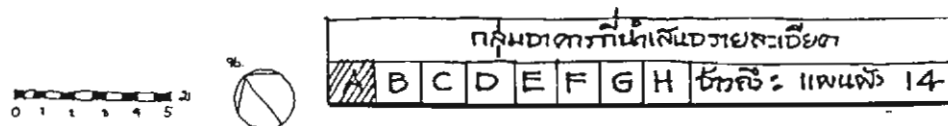

• รูปด้านหน้า

• ผังพื้น

รูป 75 ผังพื้นและรูปด้านของอาคาร A ในแผนผัง 14

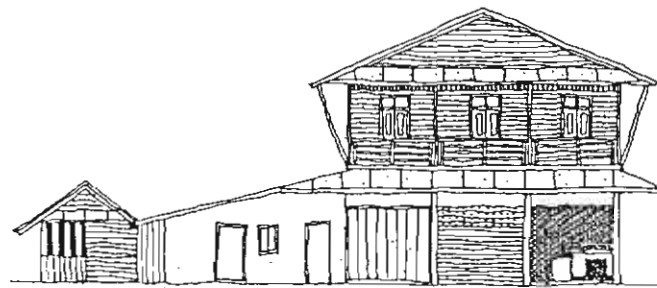
ระหว่างคูหาที่ 4 และ 5 ทำผนังและโครงสร้างแยกออกจากกันเพื่อทำเป็นชอยส่วนด้วยขนาดเล็กๆ เข้าไปยังพื้นที่โล่งด้านหลัง เรือนแถวชุดนี้เป็นเรือนขนาดกลาง ที่มีความกว้างของห้องประมาณ 3.00 เมตร ส่วนลึกประมาณ 8.00 เมตรใช้เป็นที่ประกอบการค้าอย่างเดียว แต่มีบางห้องซึ่งดัดแปลงแก้ไขเป็นที่พักอาศัยโดยกันแบ่งเป็นห้องๆ

ลักษณะโดยทั่วไปแล้วเป็นแบบมาตรฐานของเรือนแถวไม้แบบชั้นเดียวรุ่นเก่า ที่ทำเป็นเรือนติดดินไม่ยกพื้น ตัวเรือนสูงโปร่งมีปีกนกกันแดดด้านหน้า ส่วนบนคลุมด้วยหลังคาทรงจั่วสูงชันมุงสังกะสี ด้านหลังเรือนชกปีกกันแดดยาวออกไปคลุมพื้นที่ส่วนที่เหลือ ทั้งนี้การแก้ไขความรื้อนอบอ้าวของอากาศภายในเรือน ด้วยการใช้วิธีเปิดเป็นช่องลม 2 ระดับ คือระดับเหนือประตูและระดับคอสองที่อยู่ระหว่างปีกชายคาของทั้ง 2 ชั้น ความอบอ้าวของอากาศดังกล่าวคงมีผลต่อการอยู่อาศัยพอสมควร เพราะทำให้เรือน 2 คูหาแรกต้องปรับแก้ไขรูปทรงเรือนด้วยการยกส่วนของผนังและหลังคาให้สูงขึ้นเพื่อให้ภายในอาคารโปร่งขึ้น ในแง่คุณค่าทางสถาปัตยกรรมแล้วต้องถือว่าเรือนแถวชุดนี้มีสัดส่วนของรูปทรงหลังคาที่งามแห่งหนึ่ง

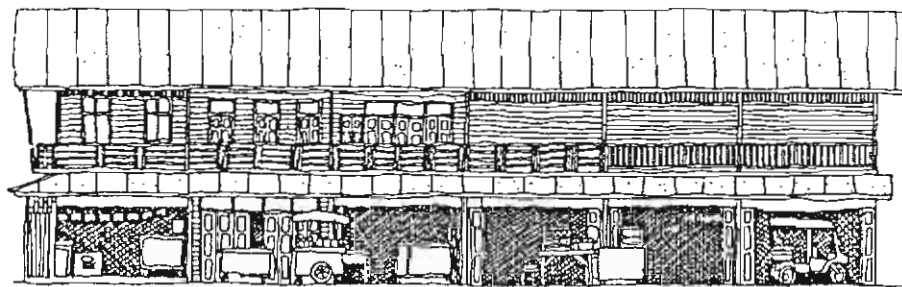
อาคารเรือนแถวไม้กลุ่ม B : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

เป็นชุดเรือนแถวไม้ 2 ชั้นที่ตั้งอยู่ตรงส่วนปลายสุดฝั่งด้านใต้ของถนนทางเดินสายหลักของตัวตลาด มีขนาดและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากกลุ่ม A อย่างสิ้นเชิง โดยเรือนแถวชุดนี้ประกอบด้วยห้องที่แบ่งออกเป็น 6 คูหา หน่วยละคูหา มีด้านกว้างคูหาละประมาณ 4.50 เมตร และลึกถึงประมาณ 19.00 เมตร ซึ่งเชื่อว่าเดิมทีแรกเริ่มนั้นน่าจะมี ความลึกเพียงประมาณ 14.00 เมตร ก่อนที่จะต่อเสริมออกมาอีก 5.00 เมตรในภายหลัง โดยที่การใช้สอยพื้นที่ชั้นล่างจะใช้เป็นที่ประกอบการค้า ด้านหน้ามีบานเฟี้ยมไม้ปิดเปิดแทนผนัง ส่วนด้านหลังถัดจากช่วง 9.00 เมตรลงไป ใช้เป็นที่ทำกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ พักผ่อน ครีว เก็บของ โดยเฉพาะส่วนที่ต่อออกไปนั้นใช้เป็นที่พักอาศัยเพิ่มเติม สำหรับชั้นบนจะเป็นที่พักอาศัยอย่างเดียว โดยมีบันไดขึ้นลงแนบข้างผนังประมาณช่วงกลางเรือนขึ้นไป

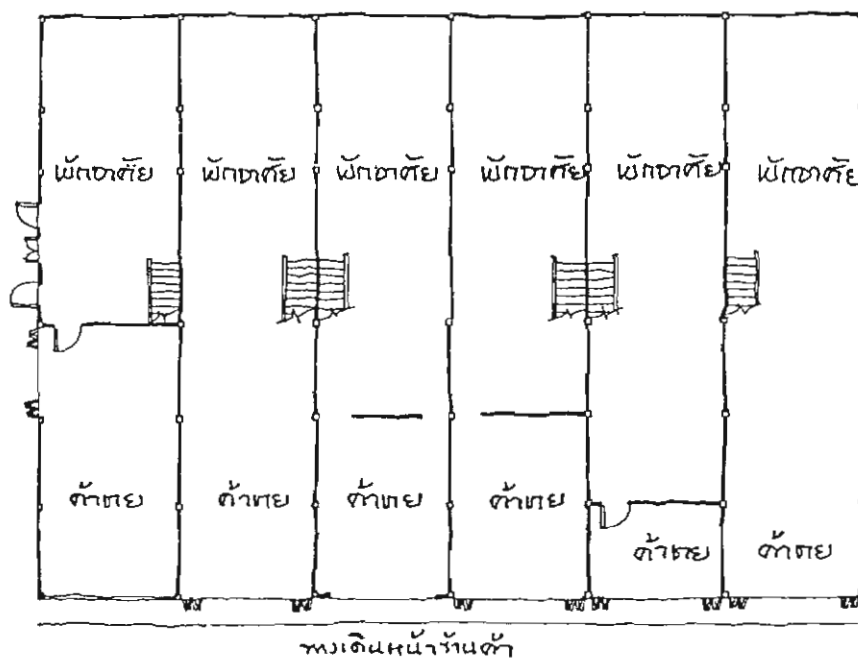
รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนแถวชุดนี้น่าจะอยู่ในช่วงอายุประมาณ 30-40 ปี เพราะเป็นเรือนแถวที่ทำระเบียงลอยด้านหน้าและข้างเรือน และมีกันสาดยื่นคลุมทางเข้าชั้นล่าง แต่เป็นกันสาดแบบที่ใช้ค้ำยันรับ ตัวเรือนนั้นตีด้วยกระดานไม้แบบซ้อนเกล็ดตามแนวนอน หน้าต่างเป็นบานเปิดคู่แบบมีช่องแสงตอนบนช่วงละ 1 ชุด ส่วนหลังคาเป็นทรงจั่วมุงสังกะสีประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างไม้ที่มีองศาหลังคาค่อนข้างแบนราบ อันเป็นลักษณะของสัดส่วนหลังคาแบบรุ่นหลัง ด้านสกัดทำเป็นปีกนกซ้อนอยู่ในไชราหน้าจั่ว ทั้งนี้พื้นที่ชั้นบนนั้นจะใช้ส่วนของช่วงเสาเพียง 3 ช่วง คือ 9.00 เมตรเท่านั้น ส่วนที่เหลือนอกจากนั้นต่อหลังคาส่วนของปีกกันสาดที่โอบรอบอาคาร โดยชกยาวลงไปคลุมจนถึงห้องเสาสุดท้าย จึงตั้งโครงจั่วขนาดเล็กอีกชุดหนึ่งคลุมพื้นที่ส่วนที่ต่อออกไป ซึ่งส่วนที่ต่อออกไปนี้เห็นได้ชัดเจนว่าเจ้าของเรือนไม่ได้เน้นที่ผลกระทบทางด้านรูปแบบของตัวสถาปัตยกรรมมากไปกว่าความต้องการใน

• รูปถ่ายเง้า

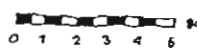

• รูปด้านหน้า

• พังเพี้ยนต้นข้าว

รูป 76 ผังพื้นและรูปด้านของอาคาร B ในแผนผัง 14

กลุ่มอาคารที่นำเสนอรายละเอียด							
A	B	C	D	E	F	G	H

ข้าวโพด แผนผัง 14

แง่ประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ จึงทำให้รูปด้านข้างของเรือนกลายเป็นตัวทำลายคุณค่าในเชิงความงามลงไปอย่างน่าเสียดาย

เรือนแถวไม้ที่ต่อเนื่องกับกลุ่ม A และ B นี้ มีบางส่วนที่เป็นเรือนแถวแบบสองชั้น มีระเบียงชั้นบนรวมทั้งมีหลังคาคลุมทางเดินระหว่างกลางเรือนแถวด้วย หลังคาคลุมทางเดินเป็นหลังคาจั่วมุงสังกะสีที่ยกสูงกว่าหลังคาของเรือนแถวทั้ง 2 ข้าง ทำให้สามารถระบายอากาศและขณะเดียวกันก็ใช้เป็นช่องแสงไปด้วยในตัว ส่วนที่มีหลังคาคลุมนี้มีประมาณ 12 ห้องตั้งอยู่บริเวณประมาณช่วงกลางของตลาดบนทางเดินสายหลัก

3.15 เรือนแถวไม้ตลาดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

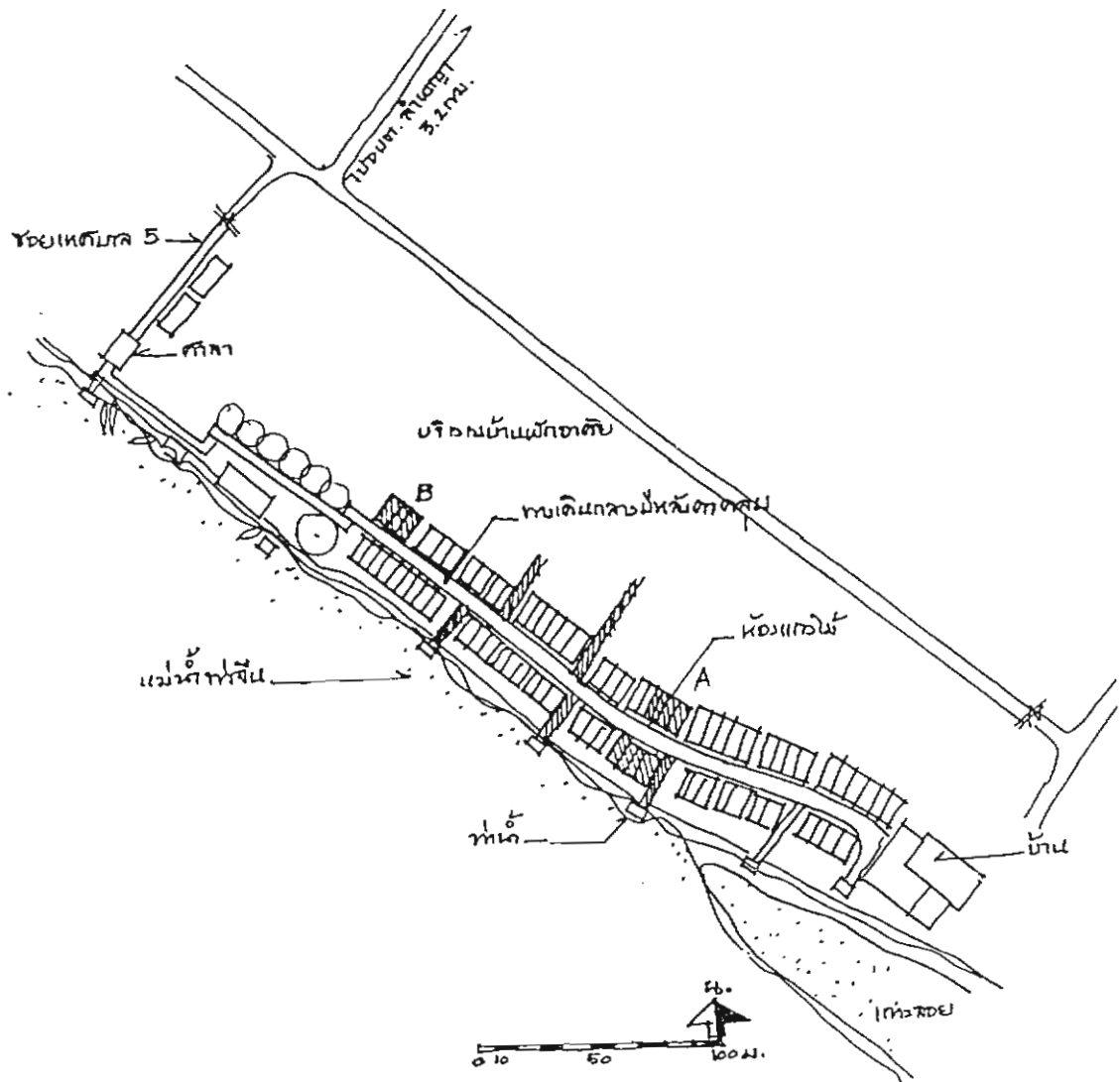
ตลาดลำพญาเป็นตลาดแบบพื้นบ้านขนาดเล็ก ในอดีตเป็นตลาดที่คึกคักพอสมควร มีเรือนแถวไม้ชั้นเดียวปลูกขนานกันเป็น 2 แถว ประมาณ 80 หลังทอดยาวไปตามลำน้ำท่าจีน เรือนที่ปลูกจะแบ่งออกเป็นชุดๆ มีทางหรือซอยเล็กๆตัดตรงไปยังท่าน้ำสำหรับเป็นที่ล้าเลียงสินค้าขึ้นลง ความเป็นตลาดขนาดย่อมนี้เองทำให้การปลูกสร้างเรือนแถวสำหรับใช้เป็นร้านค้า จึงมีลักษณะและรูปแบบตลอดจนขนาดอาคารค่อนข้างที่จะมีแบบแผนเดียวกันแทบทั้งหมด

ลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรม : กรณีศึกษา

อาคารเรือนแถวไม้กลุ่ม A : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

เรือนแถวไม้แบบชั้นเดียวชุดนี้ตั้งอยู่ประมาณบริเวณตอนกึ่งกลางของกลุ่มเรือนแถวของตลาด เป็นกลุ่มที่ประกอบอยู่บน 2 ข้างทางเดินช่วงกลางซึ่งกว้างประมาณ 4.00 เมตร ตัวอาคารแต่ละกลุ่มแบ่งออกเป็นห้องๆ ห้องหนึ่งอาจมีคูหาเดียวหรือ 2 คูหาแล้วแต่จะจัดแบ่ง โดยแต่ละคูหากว้างประมาณ 4.00 เมตร มีความลึกประมาณ 12.50 เมตร ช่วงความลึกนี้แบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ช่วงเสาๆ ละ 5.00, 5.00 และ 2.50 เมตร ตามลำดับ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่าเรือนแถวของตลาดแห่งนี้ล้วนเป็นเรือนไม้แบบชั้นเดียวเดิมมุงแฝก ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้นก็มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติม หากแต่การปรับเปลี่ยนนั้นเป็นเพียงวัสดุบางส่วนเท่านั้น โดยเฉพาะหลังคาที่เปลี่ยนมาเป็นสังกะสีและกระเบื้องลูกฟูก ในขณะที่รูปแบบลักษณะและรูปทรงอาคารยังคงยึดแบบแผนระเบียบเดิมอยู่ ซึ่งไม่เฉพาะแต่ตัวเรือนแถวอย่างเดียว ยังรวมไปถึงหลังคาคลุมทางเดินตรงกลางอีกด้วย เรือนแถวชุดนี้อาศัยการจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหน้าช่วงแรกใช้เป็นที่ประกอบการค้า ส่วนช่วงกลางเป็นที่พักอาศัย ช่วงปลายสุดเป็นครัวและห้องน้ำ

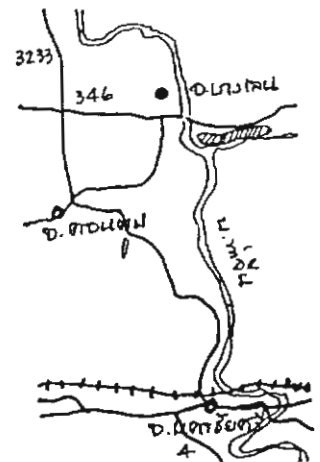
สำหรับในแง่ลักษณะและรูปแบบอาคาร ส่วนใหญ่เป็นเรือนแบบทั่วๆ ไปที่ไม่ได้เน้นความงามในเชิงรูปทรงหรือสัดส่วนอาคาร รวมทั้งรูปแบบและรูปทรงหลังคามากนัก ดังนั้นรูปแบบที่ปรากฏจึงเป็นเพียงเรือนแถวชั้นเดียว “ทรงปั้นหยา” ขนาดใหญ่ มีชายคาสั้นๆ ผัง

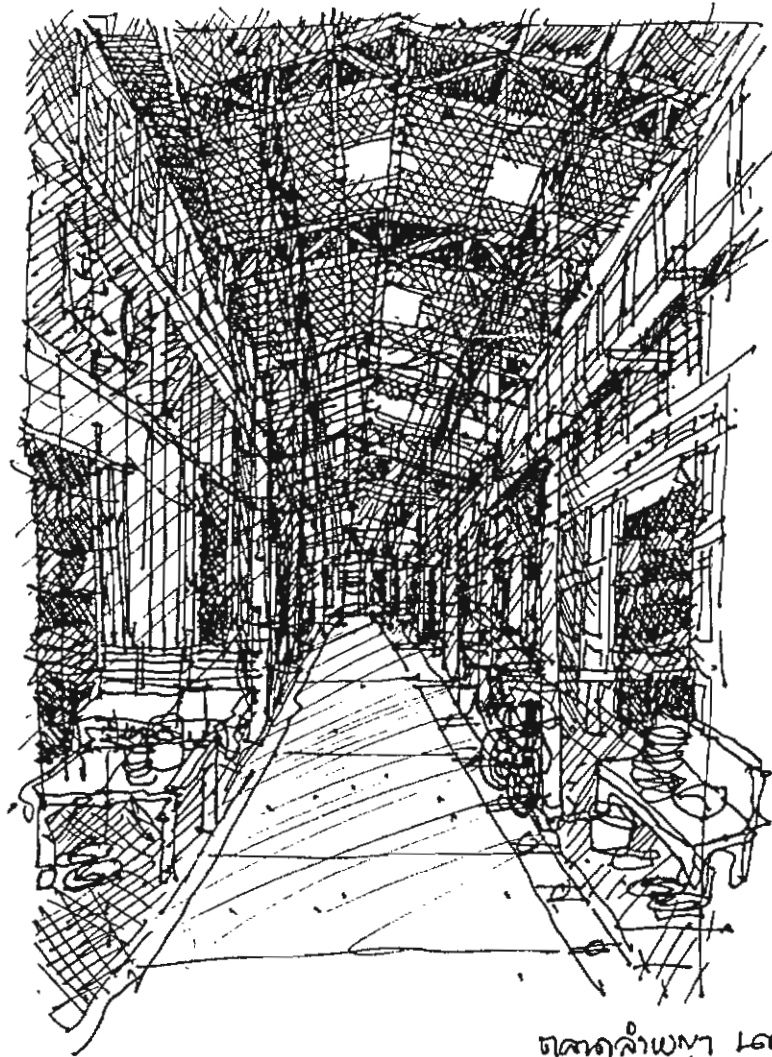

- แผนผัง 15 • แผนผังตลาดค้าขาย • ด.บางเลน • จ. นครปฐม
• ที่มา จากภาพถ่ายทางอากาศ • B ตุลาคม 2543

กลุ่มอาคารที่นำเสนอรายละเอียด							
A	B	C	D	E	F	G	H

อ้างอิง: แผนผัง 15

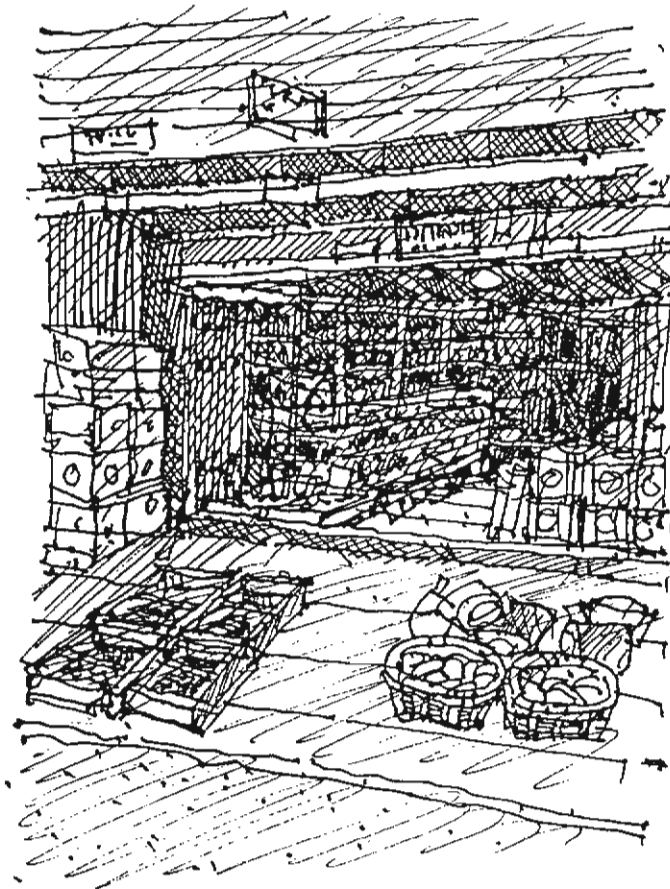

ตลาดลำพญา เทรปฐม
พ.ศ. ๒๓๕

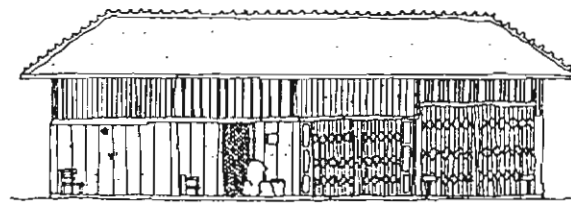
รูป 77 เรือนค้าขายสองชั้นกระหนาบทางเดินกลางที่มีหลังคาคลุม และกิจกรรมค้าขายใน
ตลาดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

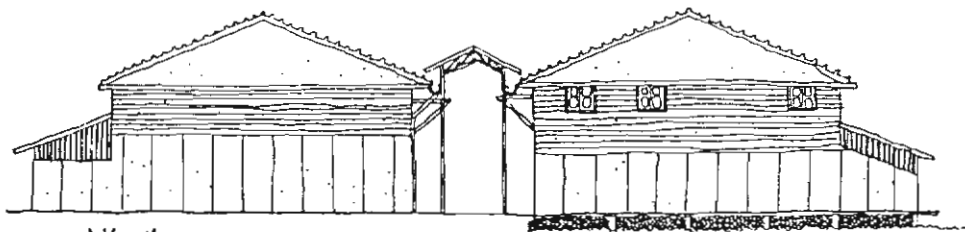
ร้านขายของพื้นเมือง
ตลาดสี่แยกฯ เขตปทุมธานี
อรศิริ
๒๕๕๕

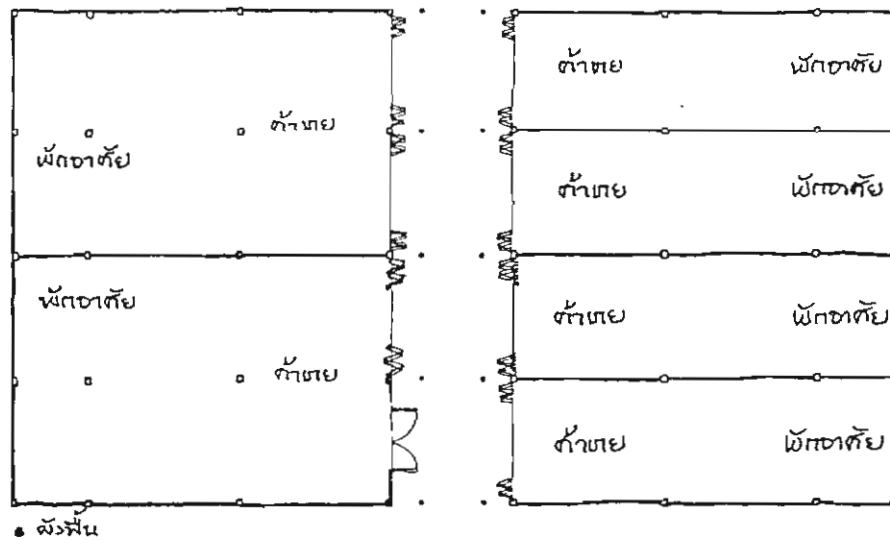
รูป 78 สินค้าในร้านค้า และทัศนียภาพด้านติดแม่น้ำนครชัยศรี

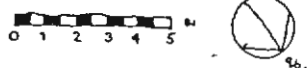
• รูปด้านหน้า

• รูปด้านข้าง

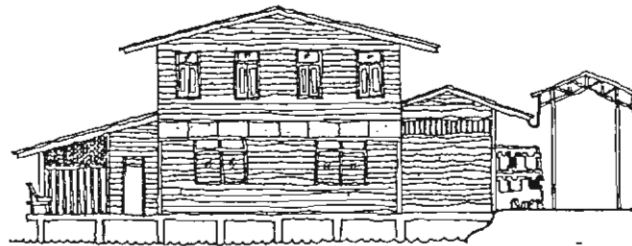

รูป 79 ผังพื้นและรูปด้านของอาคาร A ในแผนผัง 15

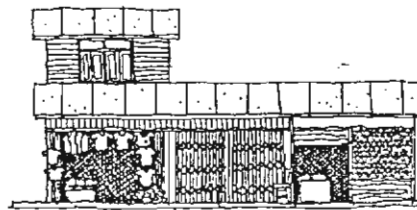

กลุ่มอาคารที่นำเสนอรายละเอียด							
A	B	C	D	E	F	G	H

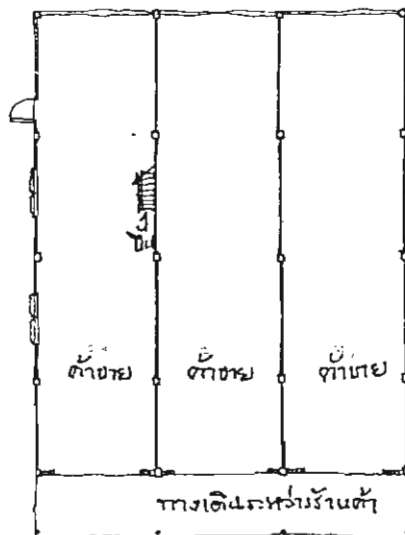
ตัวทึบ: แผนผัง 15

• รูปถ่ายข้าง

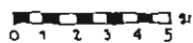

• รูปถ่ายหน้า

• ล้วนพื้น

รูป 80 ผังพื้นและรูปด้านของอาคาร B ในแผนผัง 15

กลุ่มอาคาร ก็น้ำใส่น้ำทรายละเอียด							
A	B	C	D	E	F	G	H

ตัวทึบ : แผนผัง 15

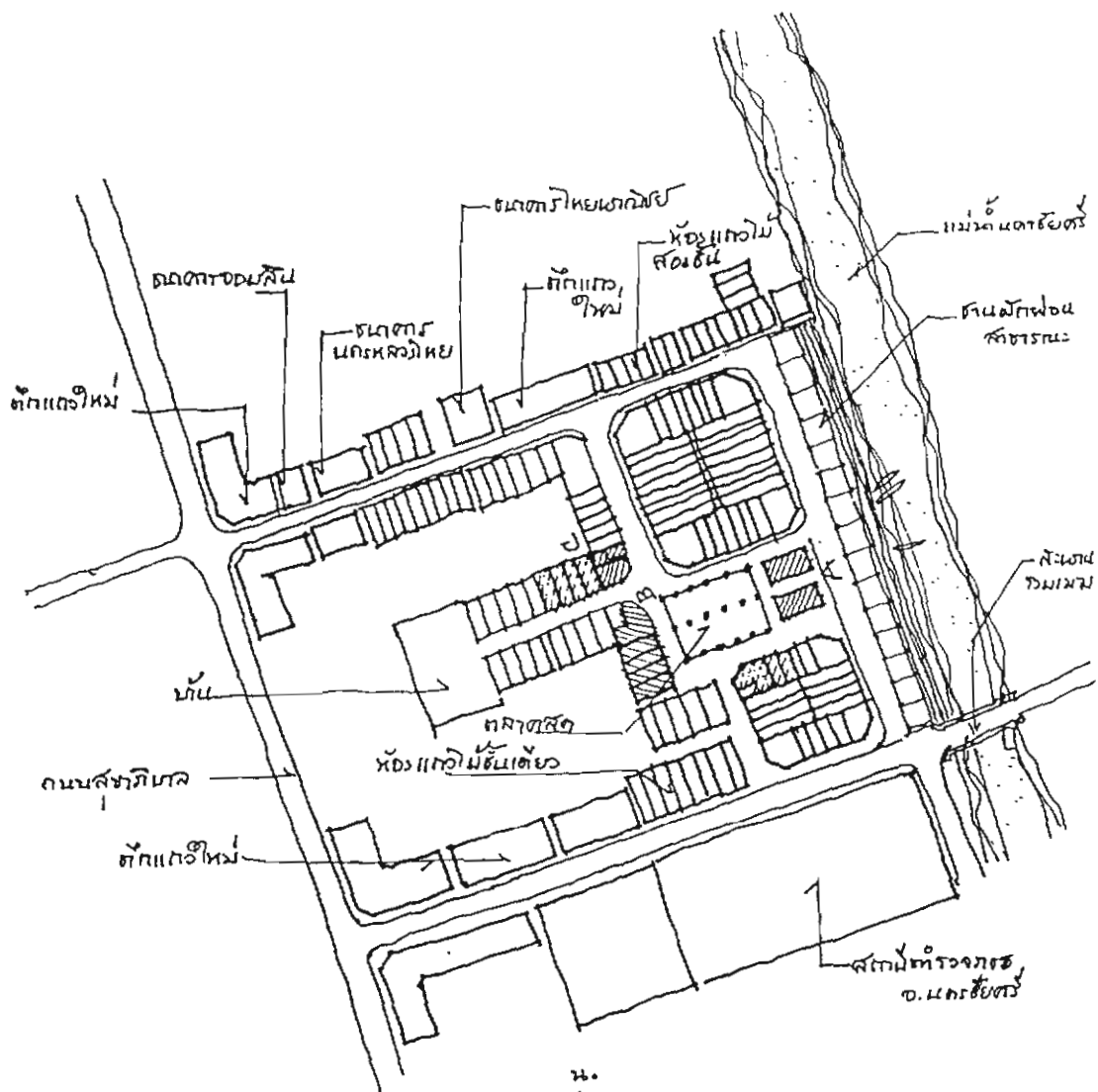
ดีไม้กระดานตามยาวแบบซ้อนเกล็ด บริเวณส่วนครัวทำหลังคาปีกนกคลุม ด้านหน้าเรือนทำบานเปิดปิดแบบเพี้ยมไม้ จุดเด่นที่ทำให้เรือนแถวของตลาดลำพญานี้มีลักษณะพิเศษเฉพาะก็คือ การยกความสูงของเรือนประธานให้มากกว่าปกติจนดูแทบจะกลายเป็น 2 ชั้น ประกอบกับการทำหลังคาโครงเดียวคลุมทั้งหมดทำให้ภายในเรือนดูโปร่งสบาย เป็นเหตุให้บางเรือนถือโอกาสต่อเป็นชั้นลอยอีกชั้นหนึ่งสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยหรือเก็บของเพิ่มขึ้น ความจริงแล้วการออกแบบเรือนที่ยกให้สูงเช่นนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าวนั่นเอง ปัจจุบันดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนจากการทำช่องเปิดสูงกว่า 1.50 เมตรเหนือบานประตู รวมทั้งการออกแบบหลังคาคลุมทางเดินที่ยกสูงเลยเหนือชายคาหลังคาเรือนทั้ง 2 ข้างนั้น

หลังจากที่ตลาดลำพญาซบเซามาช่วงระยะหนึ่ง ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลลำพญาได้เข้ามาส่งเสริมให้ตลาดลำพญาแห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัด โดยได้ทำการปรับปรุงโครงสร้างบางส่วนของหลังคาคลุมทางเดินกลางให้เป็นโครงถักเหล็ก ซึ่งแม้จะดูขัดแย้งกับตัวเรือนแถวร้านค้าอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับน่าเกลียดจนเกินไปนัก อีกทั้งส่วนของโครงหลังคาใหม่นี้ก็มีอยู่บ้างคือ มีขนาดของโครงสร้างเล็กและเบา สามารถยกขึ้นสูงให้มีช่องแสงขนาดใหญ่ได้มากกว่าโครงสร้างไม้แบบเดิม

3.16 ตลาดนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

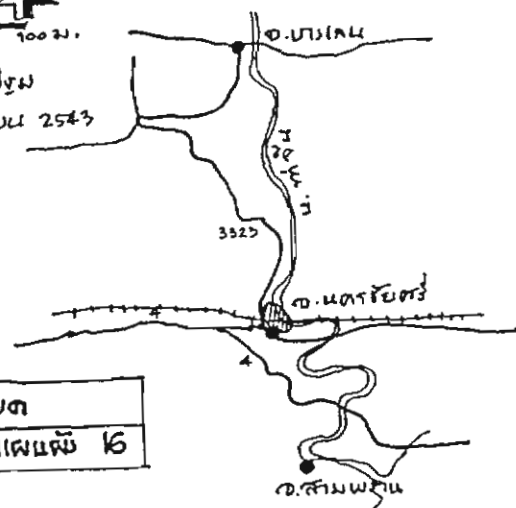
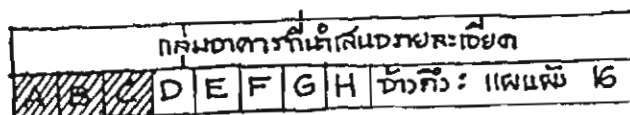
ลักษณะเด่นของตลาดนครชัยศรีคือการผสมผสานระหว่างการจัดวางอาคารในตลาด เพราะมีทั้งตลาดสดซึ่งมีเรือนแถวเล็กๆ 6 ห้องวางเรียงต่อกันเป็น 2 แถว มีทางเดินแล่นกลางตรงไปสู่ตลาด ทำให้เกิดการเน้นความน่าสนใจของตัวตลาดขึ้น นอกจากนี้ยังมีเรือนแถวที่โอบล้อมกันเป็นกลุ่มแบบผังรูปตัวโอ (O) กลุ่มใหญ่เล็กอีก 2 กลุ่มกระหนาบสองข้างตลาด ส่วนเรือนแถวที่เหลือเป็นเรือนแถวยาวเกาะตัวไปตามถนนรอบตลาด พื้นที่ส่วนกลางภายในวงโอบล้อมของเรือนแถวด้านทิศตะวันตกเป็นกลุ่มเรือนพักอาศัย ดังนั้นตลาดนครชัยศรีจึงเป็นกลุ่มอาคารที่มีการผสมผสานกันทั้งการใช้ที่ดินและรูปแบบอาคาร สิ่งที่น่าสังเกตเพิ่มเติมก็คือเรือนแถวไม้ชุดที่อยู่ด้านเหนือติดแม่น้ำนครชัยศรี ซึ่งเดิมใช้เป็นสื่อสำคัญในการขนส่งของตลาด แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้อีกแล้วเพราะเปลี่ยนเป็นการขนส่งทางบกทั้งหมด อย่างไรก็ตามมีเรือนแถวไม้ชุดหนึ่งที่เป็นสองชั้นซึ่งถ้าไม่สังเกตจะมองไม่เห็นเรือนแถวชุดนี้ เพราะแทรกตัวอยู่ด้านหลังเรือนแถวด้านทิศเหนือ เรือนแถวชุดนี้มีระเบียงเปิดออกเพื่อรับลมและทัศนียภาพด้านแม่น้ำทำให้แลดูน่าอยู่มาก แต่ปัจจุบันนอกจากไม่ได้ใช้แล้วยังกลายเป็นส่วนที่ผนวกเข้ากับร้านอาหารริมน้ำแบบใหม่ที่ดัดแปลงไป ซึ่งนับว่าน่าเสียดายมาก

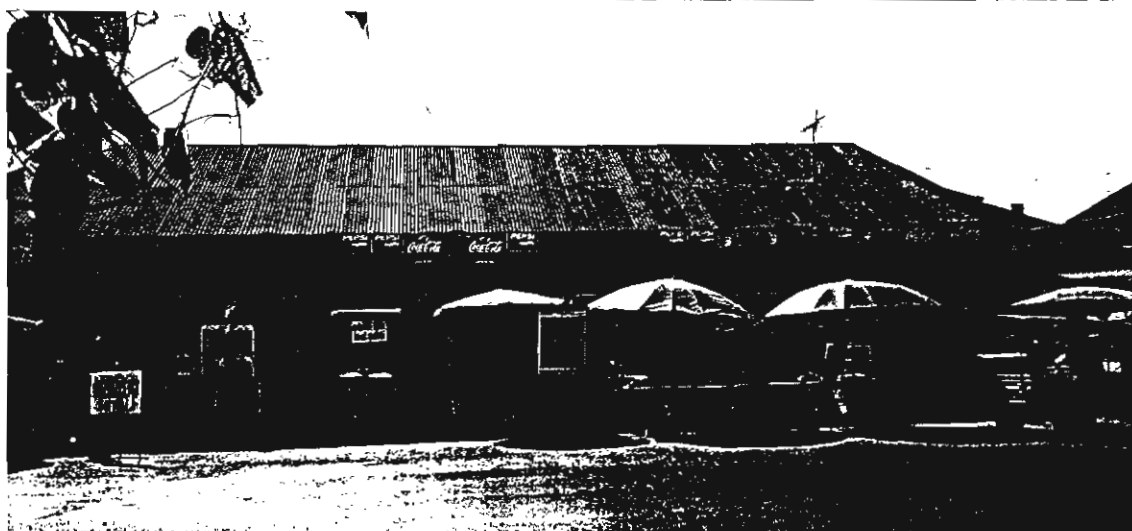
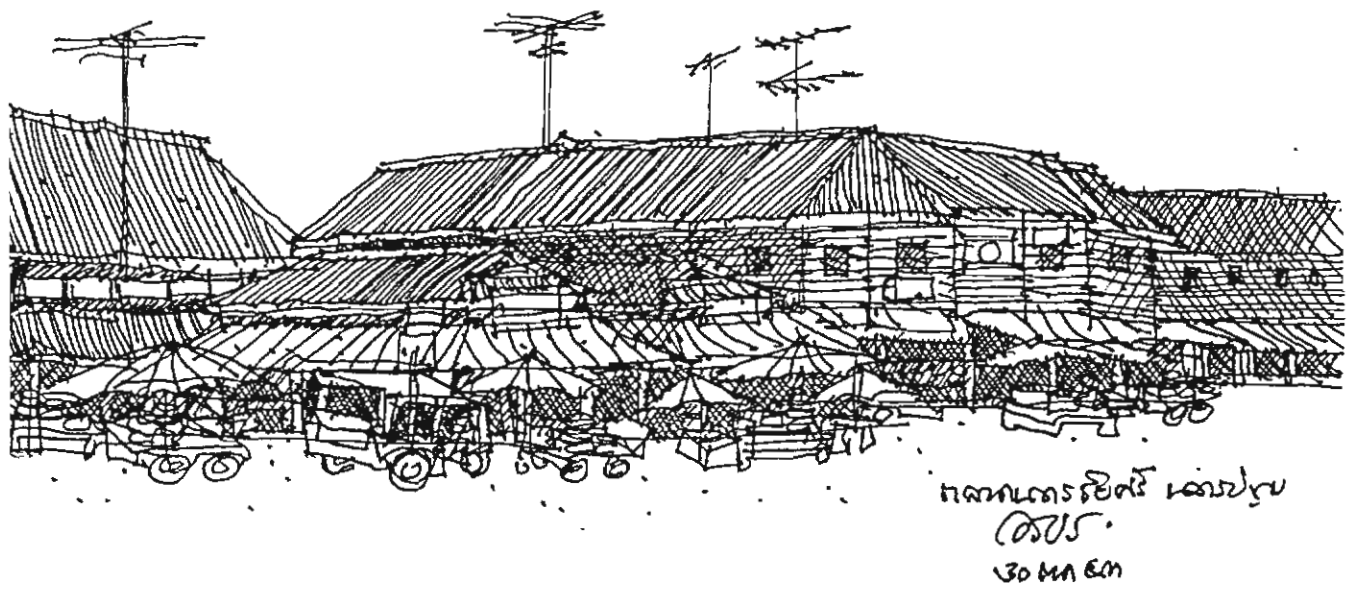
ตลาดนครชัยศรีนี้แม้จะมีลักษณะที่น่าสนใจและยังมีกิจกรรมต่อเนื่อง แต่ก็กำลังจะหมดสภาพไป เพราะในอนาคตอันใกล้มีโครงการที่จะรื้อถอนตลาดแห่งนี้ แล้วเปลี่ยนไปเป็นศูนย์การค้าแบบสมัยใหม่ ซึ่งคงไม่มีใครสามารถคัดค้านได้เพราะผู้ค้าขายในตลาดล้วนแต่เป็นผู้เช่าอาศัยที่ทั้งสิ้น

แพนดั้ 16

- 1.แผนผังตลาดนัดรายสัปดาห์ จ. นครชัยศรี จ. นครปฐม
- ที่มา จากการศึกษาจากทางกายภาพ 21 พฤศจิกายน 2543

รูป 81 ลักษณะทางกายภาพของตลาดนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

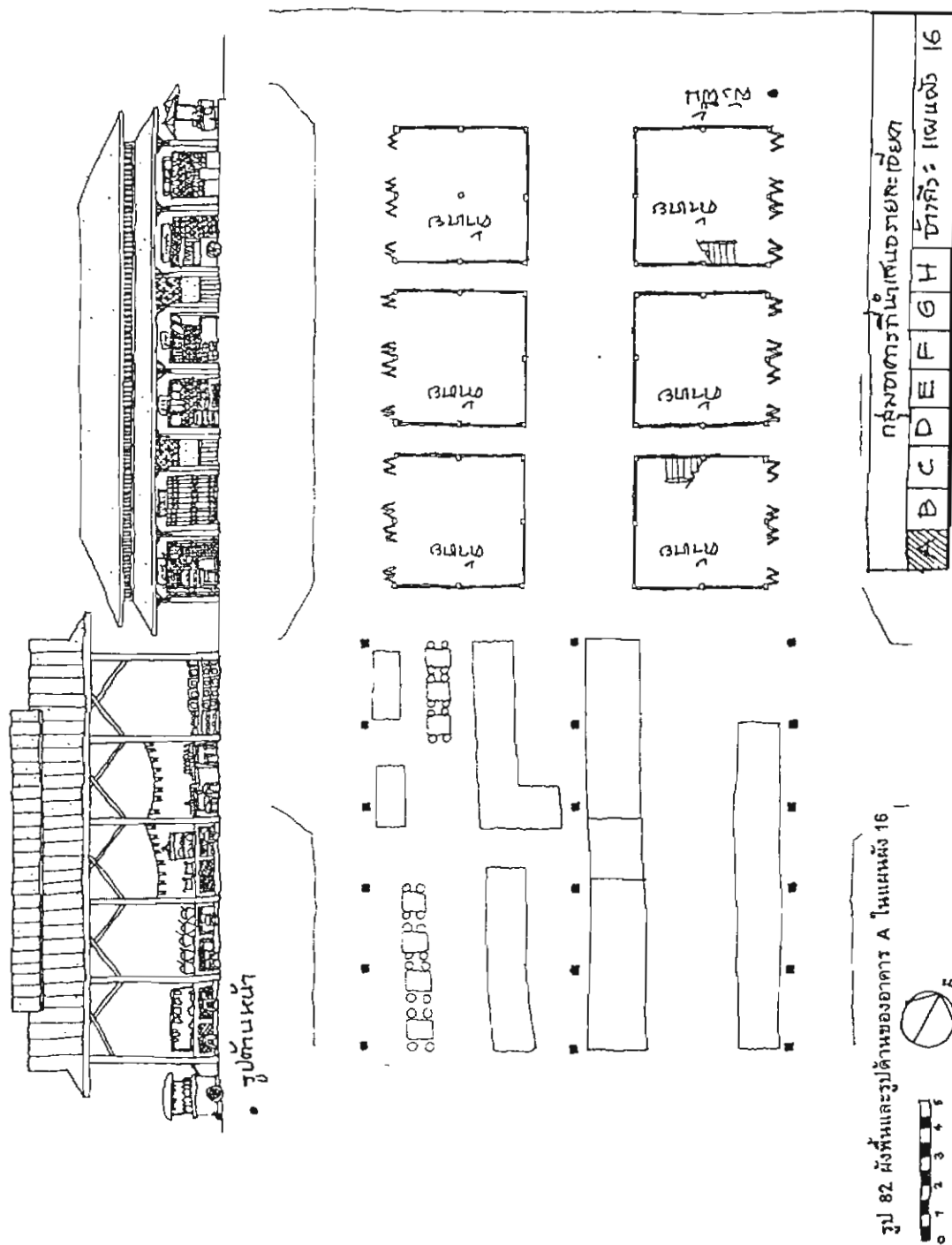
ลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรม : กรณีศึกษา

อาคารเรือนแถวไม้ชุด A : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

เป็นชุดเรือนแถวไม้ชั้นเดียวที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกหรือด้านหน้าของตัวเรือนตลาดสดหากเข้าจากทางริมแม่น้ำ เรือนแถวชุดนี้มีลักษณะการออกแบบที่น่าสนใจมากในเชิงแผนผังก็คือ การจัดแบ่งอาคารแยกเป็นชุดๆ ละ 3 หน่วย แต่ละหน่วยแบ่ง 2 ห้องเสาวางเรียงต่อกันเป็น 2 แถวทั้ง 3 หน่วย ในแต่ละแถวซ่อนตัวอยู่ใต้หลังคาจั่วชั้นเดียวหลังเดียวกัน โดยวางในแนวแกนเดียวกับตัวตลาด ทั้งนี้แต่ละหน่วยจะวางแยกห่างกันประมาณ 1.00 เมตร และทั้ง 2 แถววางห่างกันประมาณ 4.00 เมตร ซึ่งระยะห่างเหล่านี้ใช้เป็นเส้นทางเดินที่สามารถเชื่อมต่อทะลุถึงกันได้ทั้งหมด ลักษณะเด่นสำคัญคืออาคารแต่ละหน่วยทั้ง 2 แถววางหันหลังเข้าหากัน ทำให้ด้านหน้าเรือนหันออกตรงกับทางเดินหลักที่เป็นทางเข้าออกของตลาด มีผลให้ส่วนของพื้นที่ว่างหรือทางเดินด้านหลังระหว่างแถวนั้น ถูกใช้เป็นพื้นที่สำหรับยังประโยชน์ใช้สอยอีกส่วนหนึ่งให้กับเรือนแถวเหล่านี้ไป แต่เนื่องเพราะเรือนแถวไม้ชุดนี้เปิดทางเข้าออกเรือนด้วยบานเฟี้ยมไม่เฉพาะด้านหน้าเพียงด้านเดียว ส่วนด้านหลังทำทึบตันทำให้กลายเป็นพื้นที่โล่งขาดกิจกรรมที่จะดึงดูดคนให้เข้ามาใช้มากพอ เจ้าของเรือนร้านค้าจึงเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยในทางกิจกรรมด้านอื่นๆ เช่น เป็นครัว ที่เก็บของ ซักล้าง ฯลฯ แทน

อาคารแต่ละหน่วยนั้นมีลักษณะพิเศษมากคือทำเป็นเชิงระบบแบบพิคัตที่ทำเป็น 2 คูหาหรือ 2 ช่วงเสาทั้งด้านกว้างและด้านลึก โดยแต่ละช่วงเสากว้างประมาณ 2.50 เมตร ซึ่งความกว้างและลึกเพียงด้านละ 5.00 เมตร ทำให้อาคารแต่ละหน่วยมีขนาดพื้นที่ค่อนข้างจำกัด จึงถูกใช้สอยเป็นเพียงสำหรับค้าขายอย่างเดียวเท่านั้น โดยไม่มีส่วนพักผ่อน ห้องนั่งและอื่นๆ แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามความจำเป็นที่ต้องแสวงหาพื้นที่ส่วนตัวสำหรับการพักผ่อนชั่วขณะจึงกลายเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขปรับเปลี่ยนพื้นที่มีอยู่ ซึ่งทางออกเดียวก็คือการใช้พื้นที่ทางตั้ง นั่นคือการทำเป็นชั้นลอยใต้หลังคาคงที่จะเห็นได้จากบางหน่วยที่มีการต่อเติมภายหลัง

สำหรับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมนั้นถือเป็นความเรียบง่ายและเป็นลักษณะเด่นของการออกแบบมาก เพราะจากการนำหน่วยย่อยๆ มาประกอบเข้าด้วยกันภายใต้หลังคาเดียว ทำให้งานสถาปัตยกรรมชุดนี้ให้ความรู้สึกใน 2 ลักษณะในเวลาเดียวกัน คือ แยกเป็นหน่วยหรือเป็นหลังๆ ออกจากกัน เมื่อถูกใช้สอยในลักษณะผัง แต่จะกลายเป็นหน่วยเดียวหรือหลังเดียวเมื่อมองในแง่รูปด้าน ซึ่งแม้ว่าเรือนแถวชุดนี้จะประกอบไปด้วย 6 คูหากับอีก 2 ช่องทางเดินก็ตาม หากแต่ด้วยขนาดแต่ละคูหาที่ไม่กว้างมากจนเกินไป ทำให้สัดส่วนโดยรวมในทางยาวดูสัมพันธ์กับรูปทรงหลังคาที่เป็น “ทรงปั้นหยา” ได้อย่างพอเหมาะ คือไม่สั้นและยาวจนเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำปีกนกกันสาดโดยรอบอาคารอีกชั้น รวมทั้งการยก “คอสอง” ระหว่างชายหลังคาทั้ง 2 ชั้น ยิ่งทำให้สัดส่วนของอาคารระหว่างส่วนเรือนและหลังคาได้จังหวะที่ลงตัวยิ่งขึ้น ทั้งๆ ที่แท้จริงแล้วคอสองที่ยกนั้นทำขึ้นด้วยวัตถุประสงค์หลัก เพียงเพื่อ

เป็นการระบายอากาศภายในเรือน แต่ด้วยสายตาที่แม่นยำประกอบกับความเข้าใจในทางมิติเชิงความงาม ทำให้การกำหนดรูปทรงและองค์ประกอบทั้งหมดเป็นไปอย่างสมบูรณ์

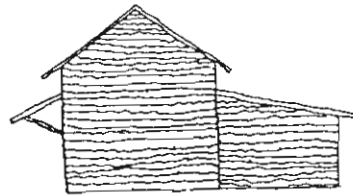
อาคารเรือนแถวชุด B : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

เป็นชุดเรือนแถวไม้ชั้นเดียวที่ตั้งอยู่ด้านบนด้านทิศตะวันตกของตัวเรือนตลาดจากลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม น่าจะเป็นชุดที่เก่าที่สุดในพื้นที่ โดยจะเห็นได้จากระเบียบแผนผังและรูปทรงทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีการแบ่งเป็นห้องคูหาขนาดย่อมๆ ที่กว้างประมาณคูหาละ 3.00 เมตร ลึกประมาณ 9.00 เมตร ส่วนลึกนี้แบ่งออกเป็น 2 ช่วงเสา ที่กว้างช่วงเสาละ 4.50 เมตร เรือนแถวชุดนี้ทำเป็นชุด 5 ห้องเรียงติดกัน เฉพาะแต่ห้องมุมสุดที่อยู่ตรงส่วนมุมอาคาร จะทำเป็นห้องคูหาพิเศษที่มีพื้นที่ส่วนหน้าตัดเป็นผนังเฉียงตามลักษณะการออกแบบเรือนแถวทั่วไปตรงบริเวณทางแยก ทำให้รูปทรงของคูหาส่วนนี้มีแผนผังที่แปลกไป อย่างไรก็ตามในแง่การใช้สอยพื้นที่นั้น จะอาศัยพื้นที่ส่วนที่เป็นด้านหน้าอาคารเป็นบริเวณค้าขาย ทั้งนี้ใช้ส่วนบริเวณห้องด้านหลังเป็นที่พักผ่อนชั่วคราว ซึ่งการทำเป็นเรือนแถวที่มีทางลึกค่อนข้างมากเช่นนี้ ทำให้มีพื้นที่เหลือพอต่อกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต่อการต่อเติมพื้นที่ได้หลังคาเพื่อเป็นชั้นลอยอย่างเรือนแถวชุด A แต่อย่างไร (ยกเว้นแต่เฉพาะเรือนมุมที่ต่อเติมภายหลัง)

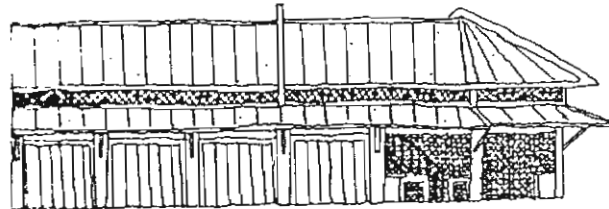
สำหรับในส่วนของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมนั้น ก็เช่นเดียวกับเรือนแถวไม้ชั้นเดียวแบบมาตรฐานสำหรับตลาดชนบททั่วไป ที่นิยมทำเป็นเรือน “ทรงจั่ว” ที่มีองศาหลังคาชันไม่ชันมากนัก มีส่วนของปีกกันสาดด้านหน้าคลุมทางเข้าเพื่อป้องกันแดดและฝน โดยส่วนใหญ่จะลดปีกกันสาดนี้ลงเล็กน้อยเพื่อเป็นช่องระบายอากาศจากโพรงใต้หลังคาสวนบน ในขณะที่ด้านหลังเรือนจะตั้งกันสาดอีกดับหนึ่งเพื่อคลุมพื้นที่ส่วนหลังที่เหลือนั้น ซึ่งแบบแผนมาตรฐานเช่นนี้ แม้จะเหมือนกันด้วยระเบียบที่ค่อนข้างตายตัว หากแต่การจะได้มาซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรมแล้ว ย่อมต้องอาศัยการออกแบบที่คำนึงถึงความงดงามในเชิงที่ว่าง สัดส่วน และรูปทรงทางสถาปัตยกรรมด้วย เช่นเดียวกับในกรณีของเรือนชุดนี้ การแบ่งความลึกของเรือนออกเป็น 2 ช่วงเท่าๆกัน ย่อมจะทำให้รูปทรงที่ปรากฏนี้มีลักษณะที่ไม่ค่อยสมส่วนเท่าที่ควร กล่าวคือการตั้งโครงจั่วประธานถูกกำหนดให้ตั้งบนหัวเสาของช่วงกึ่งกลางของความลึกครั้งแรก ทำให้ดับหลังคาด้านหลังมีขนาดของระนาบที่ยาวมากเกินไป อีกทั้งต้องยกปลายหลังคาให้สูงขึ้นเพื่อให้เรือนส่วนหลังมีความสูงมากพอ เหตุนี้องศาของหลังคาระหว่างจั่วประธานกับปีกหลังคาจึงไม่สัมพันธ์ต่อกันเท่าที่ควร ซึ่งนี่คือสาเหตุหนึ่งที่ไปลดทอนความมีคุณค่าของเรือนแถวไม้แบบพื้นถิ่นชุดนี้อย่างคาดไม่ถึง

อาคารเรือนแถวชุด C : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

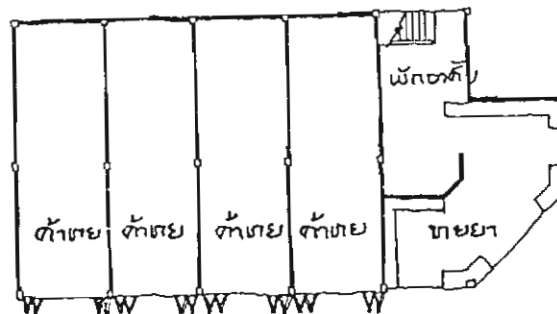
เป็นชุดเรือนแถวไม้ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของบริเวณสี่แยกกลางตลาด ผังตรงข้ามกับเรือนแถวไม้ชุด B เป็นชุดเรือนแถวไม้ที่สร้างในเวลาใกล้เคียงกับชุด B แต่ทำเป็นแบบ

• รูปด้านข้าง

• รูปด้านหน้า

• พื้น

รูป 83 ผังพื้นและรูปด้านของอาคาร B ในแผนผัง 16

กลุ่มอาคารที่นำเสนอยกตัวอย่าง							
A	B	C	D	E	F	G	H

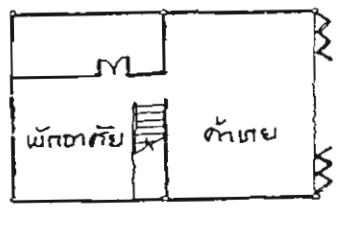
ตัวอักษร: 16

• รูปด้านหน้า

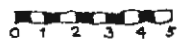

• รูปด้านซ้าย

• ผังพื้นที่ค้าขาย

รูป 84 ผังพื้นที่และรูปด้านของอาคาร C ในแผนผัง 16

กลุ่มอาคารที่นำเสนอรายละเอียด									
A	B	C	D	E	F	G	H	ตัวชี้วัด: 16	แผนผัง 16

2 ชั้นและมีขนาดอาคารที่กว้างกว่า คือกว้างคูหาละประมาณ 6.00 เมตร หรือเท่ากับ 2 คูหาของแบบชุด B ในขณะที่มีความลึกอาคารประมาณ 10.00 เมตรซึ่งยาวกว่าเล็กน้อย แต่ใช้ระบบการจัดวางโครงสร้างอาคารที่เหมือนกันคือแบ่งความลึกออกเป็น 2 ส่วนเท่าๆกัน โดยส่วนด้านหน้าใช้เป็นพื้นที่ค้าขายมีระบบบานเฟี้ยมเป็นบานเปิดปิด ส่วนห้องด้านหลังเป็นที่พักอาศัยหรือครัว พื้นที่ทั้ง 2 ส่วนนี้ทำฉากกันแบบถาวร บางคูหากันซอยห้องเล็กสำหรับนอนอีกห้องหนึ่ง มีบันไดทางขึ้นแบบหักศอกแนบกับผนังที่กั้นระหว่างนี้ขึ้นไปชั้นบน ซึ่งพื้นที่ส่วนบนจะใช้เป็นที่พักอาศัยทั้งหมด

การจัดวางระบบของบันไดแบบ “หักศอก” แสดงให้เห็นถึงอายุของเรือนได้ว่าไม่เก่าเกินไปกว่า 20 ปี อีกทั้งบานหน้าต่างที่ใช้ชั้นบนยังเป็นระบบบานลูกฟัก 2 ส่วน แบบเปิดออกที่มีช่องแสงอยู่ตอนบนของวงกรอบซึ่งถือเป็นระบบใหม่ ที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนผนังชั้นบนส่วนที่อยู่เหนือวงกบหน้าต่างส่วนล่างขึ้นไปที่เคยเป็นไม้มาใช้เป็นกระเบื้องกระดาดแทน ทำให้ผนังของเรือนมีลักษณะที่ผสมกันของวัสดุ 2 อย่าง ซึ่งคงจะเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภายหลังอีกเช่นกัน นอกจากนี้รูปแบบลักษณะของเรือนที่ตั้งตรงขึ้นไปโดยไม่มีชานหรือระเบียงชั้นบน ก็นับได้ว่าเป็นพัฒนาการแบบสุดท้ายของเรือนแถวไม้แบบ 2 ชั้นแล้ว อย่างไรก็ตามจากรูปแบบที่ปรากฏอาจนับได้ว่าเรือนแถวชุดนี้ ยังคงมีท่วงทีในการออกแบบรูปทรงอาคารที่น่าสนใจอยู่บ้าง นอกเหนือจากการทำช่องระบายอากาศบริเวณส่วนบนเหนือปลายผนังทั้ง 2 ชั้น และการทำปีกกันสาดยาวที่คลุมบริเวณประตูทางเข้าชั้นล่างแล้ว ก็คือรูปทรงของหลังคาประธานที่ใช้ “แบบผสม” โดยการออกแบบให้เรือนคูหาตรงมุมถนนเป็นทรง “มะนิลา” ที่หันหน้าจั่วออกทางด้านหน้าแบบเรือนตามขวาง ลักษณะพิเศษอยู่ตรงที่คูหาที่เหลื่อถัดมาทั้งหมดจะใช้รูปทรงหลังคา “แบบปั้นหย่า” ด้วยการทำเป็นหลังคาแบบเรือนตามยาว ซึ่งอาศัยการเอียงของระนาบหลังคาเชื่อมต่อเป็นผืนเดียวกับไขราหน้าจั่วของเรือนคูหาตอนมุม ทำให้รูปทรงหลังคาทำที่คล้ายอย่างเป็นเรือนหักศอกทุกอย่างที่แผนผังเรือนส่วนล่างยังคงเป็นเรือนแบบเรียงตามแนวยาวอย่างปกติทั่วไป

3.17 เรือนแถวไม้ตลาดวัดดอนหวาย ตำบลบางระทิก อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

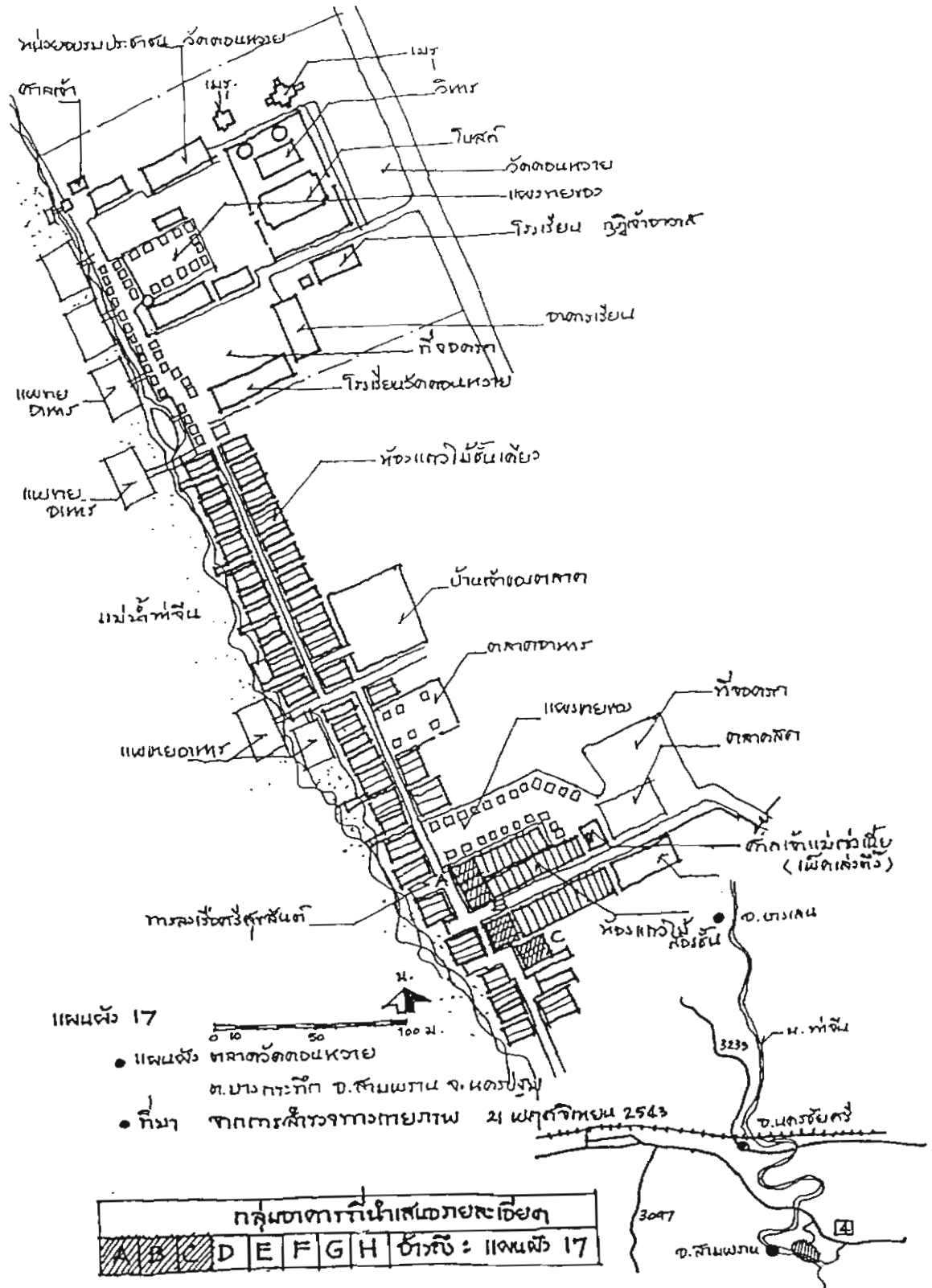
ตลาดวัดดอนหวายเป็นตลาดขนาดกลางที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น คือสร้างเป็นเรือนแถวไม้แบบคู่ขนานที่วางชิดริมขอบดลิ่งของแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ทำให้เรือนแถวชุดในบางหลังมีส่วนด้านหลังเรือนยื่นเลื่อยออกไปในน้ำ รวมทั้งการวางกลุ่มเรือนแถวนั้นจะทำได้เป็นชุดๆ มีทางเดินเปิดลงสู่ทำน้ำเป็นระยะๆ เพื่อใช้เป็นทางขนส่งสินค้าที่ลำเลียงมาโดยทางเรือ ที่สำคัญแบบแผนของเรือนแถวไม้ของตลาดแห่งนี้ยังคงใช้โครงสร้างที่เป็นไม้ทุกส่วน มีระเบียบการประกอบฝาเรือนแบบตีซ้อนทับเกล็ดเป็นแผ่นตามแนวนอน มีการทำช่องระบายลมที่โปร่งเหนือปลายผนังทั้งชั้นบนและชั้นล่าง

ลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรม : กรณีศึกษา

อาคารเรือนแถวไม้กลุ่ม A : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

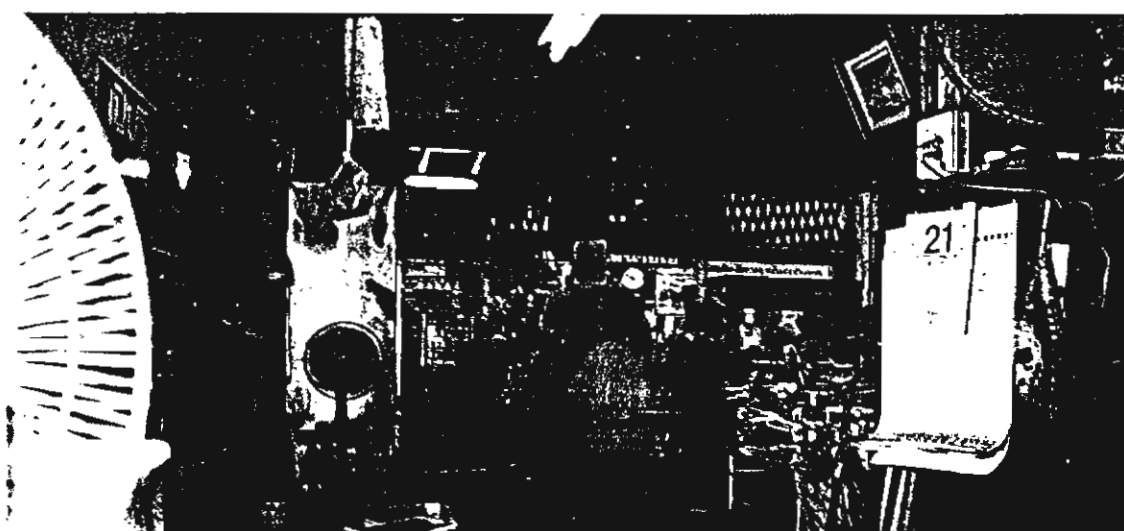
เป็นเรือนแถวชุดนอกที่อยู่ทางด้านใต้ของตลาด ซึ่งเป็นกลุ่มที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ ภายหลังจากที่เรือนแถวแบบชั้นเดียวยุคแรกให้บริการได้ไม่เพียงพอ เรือนแถวชุดนี้ส่วนใหญ่ทำเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ทั้งสิ้น หันหน้าลงสู่แม่น้ำ ที่สำคัญคือเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายตัวของตลาดที่แผ่ออกไปพร้อมกับทางบกที่มากับถนนตัดใหม่ เรือนแถวไม้ชุดนี้มีขนาด 4 คูหา แต่ละคูหากันฝาแยกออกเป็นห้องๆ ละ 1 หน่วย ซึ่งแต่ละคูหามีส่วนกว้างด้านหน้าประมาณ 3.50 เมตร ทำบานเปิดปิดด้วยระบบบานเฟี้ยมไม้ สำหรับส่วนลึกจะมีขนาดประมาณ 12.00 เมตร ส่วนลึกนี้แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเสาด้วยระยะ 4.50, 4.50 และ 3.00 เมตร ตามลำดับ โดยระยะ 2 ช่วงเสาแรกจะเป็นตำแหน่งที่ตั้งเสาขึ้นรับหลังคาทรงจั่วซึ่งหันหน้าออกทางยาวของเรือน สำหรับช่วงเสาสุดท้ายเป็นส่วนต่อของปีกชายคาด้านหลังที่ชักราวลงมาคลุมพื้นที่บริเวณโถงบันไดทั้งหมด การทำเรือน 2 ชั้นมีข้อดีตรงที่ได้ประโยชน์จากการใช้พื้นที่อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะส่วนชั้นล่างจะใช้เป็นบริเวณทำการค้าขายทั้งหมด แต่จะมีบันไดที่ท้ายเรือนสำหรับใช้เป็นทางขึ้นชั้นบนซึ่งเป็นพื้นที่พักอาศัย ส่วนของชั้นบนนี้จะทำระเบียงลอยที่ด้านหน้ากว้างประมาณ 1.00 เมตร มีเสานางเรียงตั้งรับชายคากันสาดเช่นเดียวกับชั้นล่างที่ตั้งเสานางเรียงรับปีกนกเช่นกัน หากแต่ระยะยื่นของเสากลับกว้างถึงประมาณ 2.00 เมตร การยื่นระยะที่ต่างกันเช่นนี้มาจากความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่ต่างกันนั่นเอง เนื่องจากเรือนประเภทนี้มีพื้นที่จำกัดเพียงแค่ว่าเฉพาะภายในอาคารเท่านั้น การต่อระเบียงชั้นบนจึงเพื่อต้องการพื้นที่ขนาดย่อมสำหรับใช้เป็นที่พักและผึ่งเสื้อผ้าที่ซักแล้ว นอกจากนี้การทำให้ระเบียงลอยยังมีข้อดีอีกประการหนึ่งคือ ทำให้ได้ปีกกันสาดที่ยื่นยาวเพื่อคลุมอาคารได้มากกว่าการใช้ค้ำยันรับอีกด้วย ส่วนระเบียงชั้นล่างเกิดจากความต้องการของพื้นที่ขยายสำหรับแคว้นสินค้าหน้าร้านเพิ่มขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามความแตกต่างดังกล่าวกลับให้คุณค่าในเชิงศิลปสถาปัตยกรรมในแง่ที่ว่า สามารถสะท้อนถึงความคิดแบบโลซีตรงไปตรงมาตามคุณลักษณะที่เป็นธรรมชาติของเรือนพื้นถิ่น ขณะเดียวกันก็ทำให้ได้มาซึ่งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจและดูแปลกตา จากการร่นเข้า (Set Back) ของแนวชั้นบนที่ทำให้เสาระเบียงของกันสาดทั้ง 2 ชั้นแยกส่วนกัน โดยเฉพาะปีกชายคาระเบียงชั้นล่างที่สอดเข้าไปใต้พื้นระเบียงลอยชั้นบนนั้น แสงเงาที่เกิดขึ้นมีผลอย่างยิ่งในเชิงความหมายที่อธิบายอยู่บนตัวเองของพื้นที่ใช้สอยทั้ง 2 ส่วนนี้

สำหรับรูปทรงหลังคาเรือนก็อาศัยรูปแบบลักษณะแบบพื้นๆ อย่างเรือนทรงจั่วชนิดดับหลังคาผืนเดียวคลุมทั้งหลัง การใช้รูปทรงหลังคาเรือนแบบนี้ถือได้ว่าพัฒนาจากแบบรุ่นแรกๆ ที่นิยมทำเป็นเรือนแฝดแบบจั่วเล็กประกอบจั่วใหญ่ โดยจะเห็นได้จากการขยับความกว้างของเสาเรือนให้กว้างขึ้น เพื่อให้เสาช่วงกลางสามารถตั้งเป็นเสาดั้งเพื่อรับอกไกได้เลย ที่สำคัญคือการใช้วัสดุผนังติดสังกะสีทำให้น้ำหนักรวมของหลังคาเบาลง อันมีผลทำให้การขยายช่วงขององค์ประกอบโครงสร้างหลังคาทำได้กว้างขึ้น

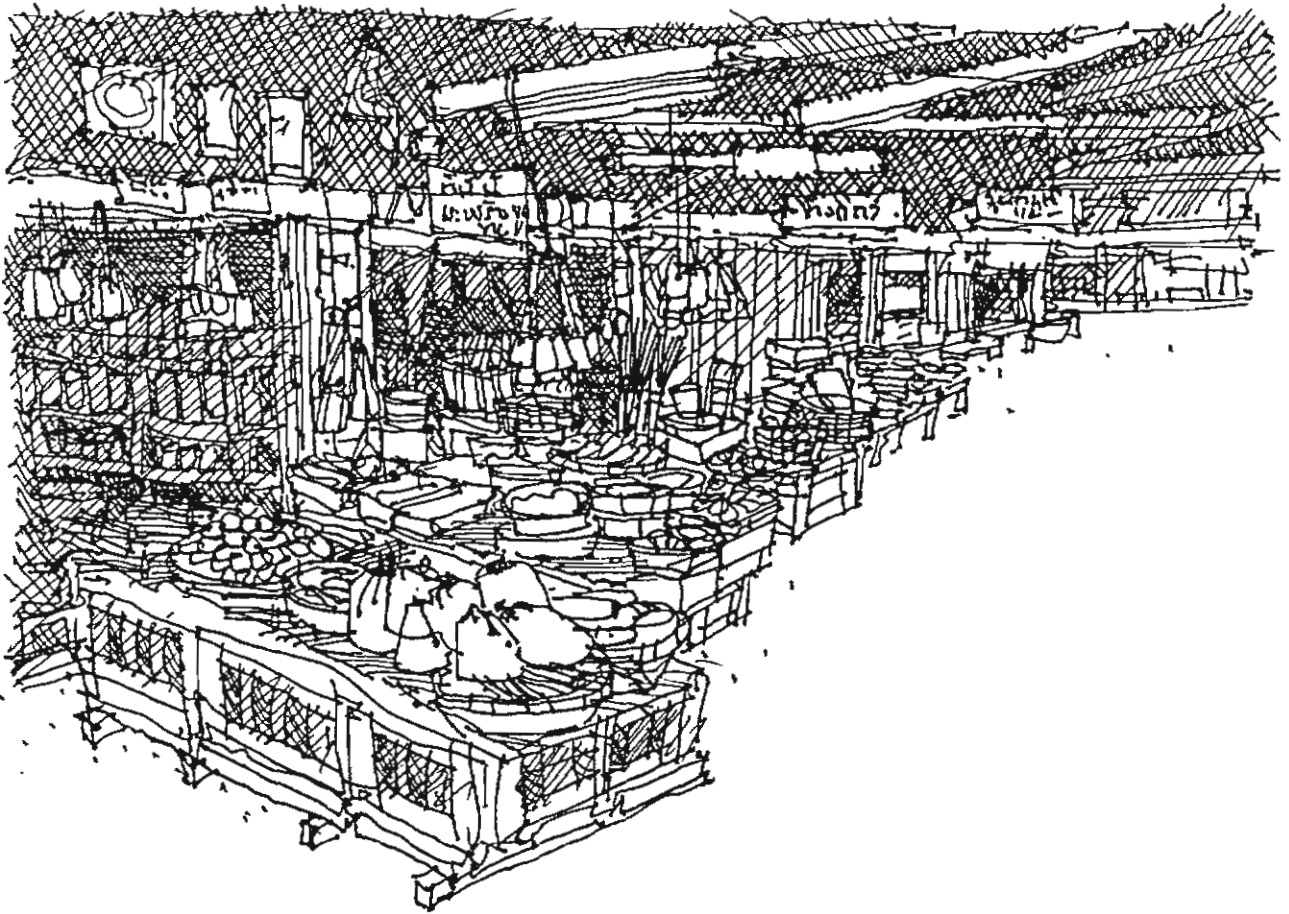

ตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสสามพราน นครปฐม
อรศิริ .
พ.ย ๒๕๕๖

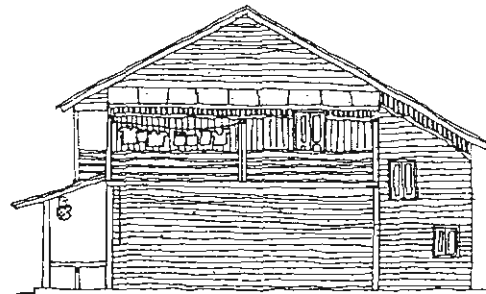
รูป 85 ลักษณะทางกายภาพของตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

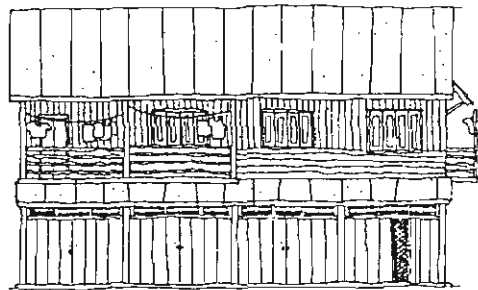
ตลาดนัดจตุจักร กรุงเทพมหานคร
อรศิริ
๓๗ มี.๕๕

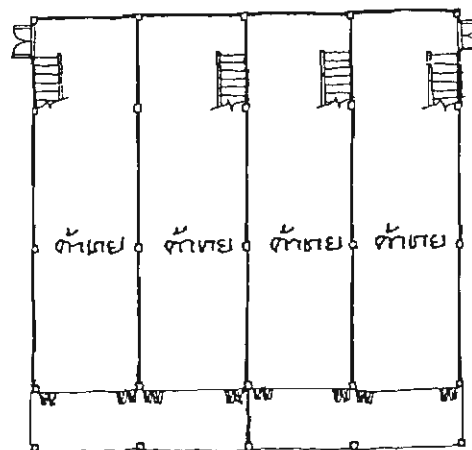
รูป 86 สินค้าและทัศนียภาพของตลาดด้านติดแม่น้ำนครชัยศรี

• รูปด้านซ้าย

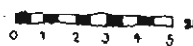

• รูปด้านหน้า

• พื้นชั้นล่าง

รูป 87 ผังพื้นและรูปด้านของอาคาร A ในแผนผัง 17

กลุ่มอาคารที่นำเสนอรายละเอียด							
A	B	C	D	E	F	G	H

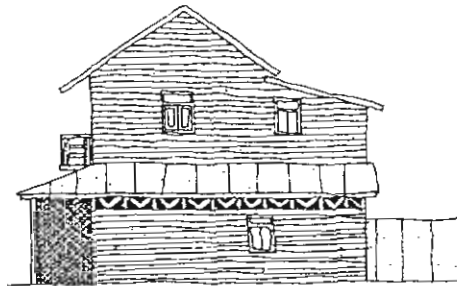
ตัวชี้วัด : แผนผัง 17

กลุ่มอาคารเรือนแถวไม้กลุ่ม B : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

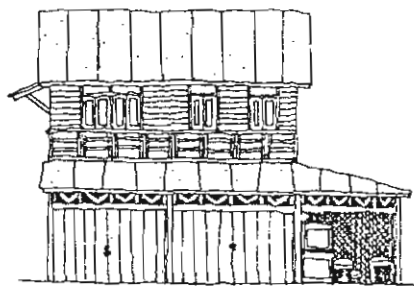
เป็นชุดเรือนแถวไม้แบบ 2 ชั้นกลุ่มเดียวกับชุด A แต่อยู่คนละฝั่งทางเดินเท้ากัน โดยหันหน้าลงสู่แม่น้ำ เป็นเรือนแถวชุดเล็กขนาดเพียง 2 คูหาเท่านั้น ก่อนที่จะมีการต่อเติมเพิ่มขึ้นอีกคูหาหนึ่งด้านข้าง จากลักษณะทางกายภาพทำให้สามารถบ่งบอกถึงเหตุผลบางประการของเจ้าของเรือนเมื่อแรกเริ่มสร้างหากเทียบกับชุด A ทั้งในแง่ขนาดและรูปแบบอาคารดังจะได้กล่าวต่อไป

เรือนแถวไม้ชุดนี้แม้จะมีความกว้างประมาณ 4.00 เมตร 2 ช่วงเสา แต่กลับมีความลึกเพียง 9.00 เมตร ทั้งๆที่ยังมีพื้นที่ด้านหลังเหลืออยู่อีกถึง 3.00 เมตร และด้านข้างอีก 4.00 เมตร การสร้างเรือนแถวชุดนี้แสดงถึงความตั้งใจที่จะปลูกเป็นอาคารเพียง 2 คูหาเท่านั้น ที่สำคัญคือเจ้าของเดียวอยู่อาศัยเอง ดังจะเห็นได้จากไม่มีการกั้นผนังตรงส่วนกลางเรือนเพื่อแยกเป็น 2 ห้อง และการทำบันไดขึ้นชั้นบนก็ทำเพียงชุดเดียว ซึ่งทำให้วิเคราะห์ได้ว่าความลึกขนาดนี้เมื่อรวมเป็น 2 คูหาย่อมทำให้ได้พื้นที่สำหรับการค้าเพียงพออย่างดีแล้ว การทิ้งพื้นที่ส่วนหลังจึงมีขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์อื่นๆได้ เช่น เป็นพื้นที่ทำครัว เก็บของ ซักล้าง ฯลฯ ส่วนคูหาอีก 1 ห้องด้านข้างนั้น น่าจะเป็นส่วนที่ปลูกสร้างต่อในภายหลัง เพราะทำเพียงชั้นล่างชั้นเดียว อีกทั้งต่อเสริมพื้นที่ด้านหลังให้เต็มเนื้อที่ดินในคราวเดียวกัน โดยแยกเป็นห้องชัดเจนสำหรับใช้เป็นครัวและห้องน้ำ

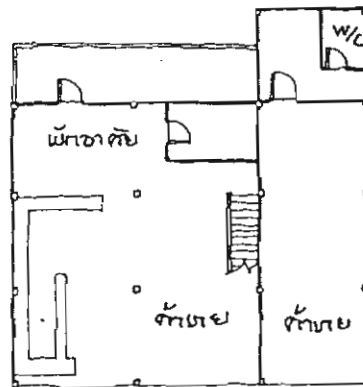
การออกแบบเรือนแถวชุดนี้อาศัยโครงเค้าแนวความคิดแบบเดียวกับเรือนแถวชุด A ไม่ว่าจะเป็นเทคนิควิธีการก่อสร้าง แบบแผนผังอาคาร ตลอดจนองค์ประกอบต่างๆ โดยเฉพาะการทำให้เป็นระเบียบสันและยาวของชั้นบนและชั้นล่าง แต่อย่างไรก็ตามความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจน น่าจะอยู่ตรงที่การออกแบบระเบียบทางรูปทรงของหลังคา ซึ่งกลุ่มเรือนแถวชุดนี้ทำเป็นหลังคาทรงจั่วที่มีปีกหลังคาซ้อนเป็น 2 ชั้นทางด้านหลังอาคาร การทำรูปทรงเช่นนี้มีผลมาจากการกำหนดโครงสร้างเรือนให้มีช่วงกว้างของเสาเป็นแบบ 3 ห้อง สำหรับความลึก 9.00 เมตร (ในขณะที่เรือนแถวชุด A ใช้ 2 ห้องสำหรับ 9.00 เมตร) ซึ่งการแบ่งซอยความกว้างช่วงเสาให้แคบลง ย่อมทำให้การใช้ช่องประกอบของโครงสร้างเรือนมีขนาดเล็กลงด้วย ข้อดีอีกประการหนึ่งก็คือทำให้ได้รูปทรงของหลังคาที่สัมพันธ์กับขนาดของเรือน กล่าวคือหากใช้จั่วเรือนโครงเดียวคลุมยาวตลอดบนความลึกของเรือนอย่างเรือนแถวชุด A แล้ว ด้วยความแคบของเรือนแถวเพียง 2 ห้อง กับความกว้างใหญ่ของหลังคาจั่วที่สูงใหญ่ ย่อมทำให้เรือนแถวชุดนี้ดูขาดสุนทรีย์ทางความงามอย่างสิ้นเชิง การทำหลังคาจั่วให้แคบลงโดยเพิ่มปีกหลังคาซ้อนอีกชั้นหนึ่ง จึงเท่ากับเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้การตั้งปีกหลังคาชันลาดของระเบียบชั้นล่างล้อมคลุมเป็นหลังคาสำหรับห้องคูหาที่ต่อเพิ่มขึ้น ได้ช่วยทำให้รูปทรงของเรือนดูมีท่วงทีที่น่าสนใจขึ้นมาก หากแต่ในแง่ข้อเสียสำหรับการออกแบบลักษณะหลังคาเช่นนี้ก็มิเช่นนั้น เพราะการลดช่วงกว้างของโครงจั่วประทุนลงย่อมทำให้ความสูงของหลังคาลดลงเช่นกัน ที่สำคัญปีกหลังคาชั้นซ้อนด้านหลังจะถูกกดต่ำลงไปอีก ทำให้ปัญหาของผลกระทบที่

• รูปด้านซ้าย

• รูปด้านหน้า

• พื้น

รูป 88 มังพื้นและรูปด้านของอาคาร B ในแผนผัง 17

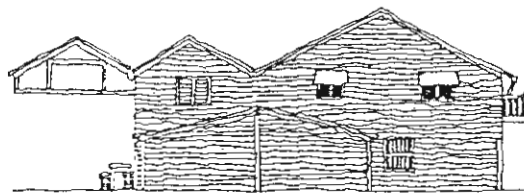
กลุ่มอาคารที่นำเสนอรายละเอียด							
A	B	C	D	E	F	G	H

ตัวชี้วัด : แผนผัง 17

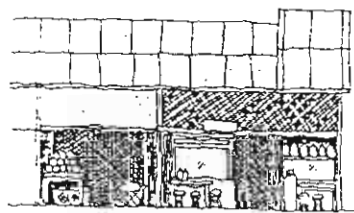
ตามมามากมายก็คือความร้อนที่จะแผ่ลงมาโดยตรงย่อมมีมากกว่าการยกจั่วหลังคาสูงอย่างแน่นอน

อาคารเรือนแถวไม้กลุ่ม C : ลักษณะแผนผังและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

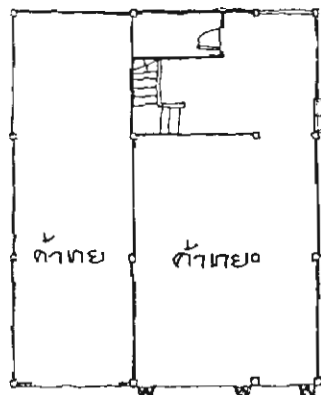
เป็นกลุ่มเรือนแถวที่มีอายุอยู่ในช่วงหลังๆของอาคารในตลาด ซึ่งขยายตัวรับกับการขนส่งทางบกจากถนนที่ตัดใหม่เข้าสู่ตลาดแห่งนี้ โดยตั้งอยู่ทางด้านใต้แทบจะตอนปลายสุดของตลาด ตัวเรือนหันด้านหน้าออกสู่ทางแม่น้ำเช่นกัน เป็นเรือนแถวที่ปลูกเป็นชุดเล็กแบบ 2 ห้องเช่นเดียวกับเรือนแถวทั่วไปที่ทำเป็นเรือนหน้าแคบแต่ลึกยาว โดยมีสวนกว้างประมาณ 4.00 เมตร ลึกประมาณ 12.00 เมตร ห้องริมทางได้ทำให้กว้างประมาณ 4.00 เมตร แบ่งพื้นที่ด้านหน้าเป็นบริเวณค้าขาย โดยมีบันไดทางขึ้น ครุฑ ห้องน้ำ ซ่อนแนบอยู่บริเวณห้องสุดท้ายของเรือน ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่อยู่อาศัยทั้งหมด ตัวเรือนทั้งหลังถูกออกแบบให้คลุมด้วยหลังคาทรงจั่วแบบเรือนแฝด หากแต่ลักษณะเด่นเฉพาะของที่นี่ คือแทนที่เรือนจั่วใหญ่จะคลุมบริเวณส่วนหน้ากลับกลายเป็นการใช้จั่วเล็กสลับมาอยู่ด้านหน้าแทน และที่สำคัญคือส่วนด้านหน้าทั้งชั้นบนและชั้นล่างไม่ทำระเบียงยื่นเดิมออกมาแต่อย่างไร ซึ่งเหตุผลนั้นเนื่องมาจากทางเดินหน้าร้านช่วงนี้มีขนาดค่อนข้างแคบมาก ดังนั้นหากทำระเบียงยื่นเลยออกมาของเรือนแถวทั้ง 2 ข้าง ย่อมทำให้ทางเดินยิ่งคับแคบลงไปอีก อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาเรื่องการกันแดดฝนของตัวเรือน ได้อาศัยวิธีสร้างเป็นหลังคาทรงจั่วลักษณะโปร่งๆคลุมเชื่อมต่อกับโครงสร้างระหว่างตัวเรือนทั้ง 2 ผัง ซึ่งทำให้เกิดข้อดีอีกประการหนึ่งก็คือหลังคาส่วนนี้กลายเป็นส่วนของหลังคาที่คลุมทางเดินไปโดยปริยาย นอกจากนี้เมื่อไม่มีพื้นที่เพียงพอให้ทำระเบียงลอยชั้นบนด้านหน้าสำหรับตากผ้า ระเบียงลอยส่วนหลังเรือนจึงต้องเกิดขึ้นแทนโดยปริยาย

• รูปบ้านข้าว

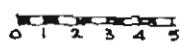

• รูปบ้านหน้า

ทิวเดินหน้าบ้านค้ำ

รูป 89 ผังพื้นและรูปด้านของอาคาร C ในแผนผัง 17

กลุ่มอาคารที่นำเสนอรายละเอียด							
A	B	C	D	E	F	G	H

ข้าวทิพย์ แพนด้า 17

บทที่ 4 ความแปรเปลี่ยนของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่น

ตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นก็มีคุณลักษณะเช่นเดียวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทอื่นๆ ที่มีความแปรเปลี่ยนไปตามวิถีชีวิตของผู้ครอบครอง และสภาพแวดล้อมพื้นถิ่น โอกาสที่จะคงอยู่โดยไม่มีความแปรเปลี่ยนแทบไม่มีเลย มีแต่เพียงว่าจะแปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วหรือค่อยเป็นค่อยไปเท่านั้น และการแปรเปลี่ยนต่างๆนี้อาจแปรเปลี่ยนในระดับมหภาคอันเนื่องมาแต่พัฒนาการโดยรวมของพื้นที่ หรือแปรเปลี่ยนในรูปแบบของตัวอาคารเอง หรือทั้งสองประการก็มีความเป็นไปได้เช่นกัน ในที่นี้ใคร่แยกศึกษาการแปรเปลี่ยนของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นทั้ง 17 แหล่งที่ตั้ง โดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ ในระดับมหภาค ซึ่งเป็นการแปรเปลี่ยนโดยรวมของพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด และในระดับจุลภาค คือ การแปรเปลี่ยนในระดับย่อยของแต่ละแหล่งที่ตั้ง

4.1 ความแปรเปลี่ยนโดยรวม

จุดเริ่มต้นของตลาดและร้านค้าพื้นถิ่นของไทยส่วนใหญ่เริ่มต้นเกือบเหมือนกันหมดทุกที่ คือต้องมีการขนส่งทางน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ ทั้งการตั้งถิ่นฐานของชุมชนและการก่อตัวของย่านการค้าจะเกาะตัวไปกับทางน้ำเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่น้ำสายสำคัญๆ เช่นแม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำเพชรบุรี นอกจากนั้นหากมีการขุดคลองแยกก็อาจเกาะตัวกับคลองแยก เช่น คลองดำเนินสะดวก คลองบางแพ ตลาดที่อยู่โดดๆ โดยอาศัยการคมนาคมทางบกอย่างเดียว ในอดีตเราแทบจะหาไม่พบเลย เพราะเครือข่ายถนนยังไม่สามารถเข้าถึงได้สะดวก และในขณะที่ทางสัญจรทางบกยังเป็นทางเกวียน การขนส่งสินค้าทางน้ำย่อมสะดวกและคล่องตัวกว่ามากมาย

ตลาดและร้านค้าพื้นถิ่นที่ทำการศึกษาและสำรวจอันประกอบด้วย ตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช ตลาดศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ ตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า เกาะตัวอยู่กับแม่น้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีนช่วงที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี) จังหวัดสุพรรณบุรี ตลาดบางเลน อำเภอบางเลน ตลาดลำพญา อำเภอบางเลน ตลาดนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี และตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน เกาะตัวอยู่กับแม่น้ำนครชัยศรี (แม่น้ำท่าจีนช่วงที่ผ่านจังหวัดนครปฐม) จังหวัดนครปฐม ตลาดคู้พยอม อำเภอบ้านโป่ง ตลาดถนนเขางู อำเภอเมือง ตลาดโพธาราม อำเภอโพธาราม ตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม เกาะตัวอยู่กับแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ตลาดบางแพ เกาะตัวอยู่กับคลองบางแพ และตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์ เกาะตัวอยู่กับคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดราชบุรี ส่วนตลาดหน้าวัดมหาธาตุ อำเภอเมือง ตลาดวัดเกาะ ถนนพานิชเจริญ อำเภอเมือง ตลาดท่ายาง อำเภอท่ายาง และตลาดบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม เกาะตัวอยู่กับแม่น้ำเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

จุดเริ่มต้นของตลาดร้านค้าแบบพื้นถิ่นที่ทำการศึกษากว่า 17 แห่ง เริ่มจากการขนส่งทางน้ำเป็นปัจจัยแรก ปัจจัยอื่นๆที่ตามมาคือการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนใกล้เคียง และการเป็นทางผ่านไปยังชุมชนอื่นๆ ที่ทำให้จุดเริ่มต้นของตลาดเป็นที่พักของทั้งเรือและสินค้า ซึ่งค่อยๆแปรเปลี่ยนเป็นจุดหยุดของสินค้า เมื่อชุมชนนั้นขยายตัวเติบโตขึ้น ปัจจัยของการเกิดอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นปัจจัยที่คู่ขนานมากกับการขนส่งสินค้า คือการติดตลาดแบบตลาดนัดซึ่งคนในชุมชนนำสินค้าการเกษตรและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน ตลาดนัดในยุคแรกๆเมื่อมีผู้คนรู้จักมากขึ้น ก็ค่อยๆแปรเปลี่ยนเป็นตลาดถาวรต่อไป หลายตลาดในการศึกษานี้เริ่มต้นแบบตลาดนัดมาก่อน เช่น ตลาดคู้งพยอม อำเภอบ้านโป่ง¹ และตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม² เป็นต้น

โดยภาพรวมการตั้งถิ่นฐานชุมชน และการก่อตัวของตลาด ร้านค้าในพื้นที่จังหวัดในภาคตะวันตกซึ่งมีแม่น้ำสามสาย คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรี เป็นหัวใจของการเกิดและความเจริญเติบโตของชุมชน จะพบว่าความเจริญของชุมชนและเศรษฐกิจจะกระจายตัวเป็นแนวยาวไปตามริมฝั่งน้ำทั้งสองฟากในช่วงเวลาที่มีการคมนาคมทางบกยังไม่เจริญ มีทางหลวงหลักเพียงทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดต่างๆ ซึ่งในช่วงเวลาที่ทางหลวงที่ดีและสะดวกในการคมนาคมมีเพียงทางหลวงหลักเท่านั้น กลุ่มตลาดร้านค้าพื้นถิ่นที่เกาะตัวตามริมแม่น้ำก็ยังคงอาศัยการคมนาคมขนส่งทางน้ำเป็นหลัก ท่าเรือขนส่งและท่าเรือโดยสารยังเป็นของสำคัญต่อการเติบโตของตลาดร้านค้าอยู่ แต่ในระยะเวลาสามทศวรรษที่ผ่านมา เริ่มมีการเพิ่มการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดด้วยทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดมากมาย อาทิเช่นทางหลวงเชื่อมโยงในทิศทางเหนือใต้ ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดต่อจังหวัด เช่น ทางหลวงหมายเลข 3352, 3039, 3230, 324 และทางหลวงจังหวัดที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับทางหลวงหลัก เช่น ทางหลวงหมายเลข 3350, 3264, 3263, 3195 ในจังหวัดสุพรรณบุรี ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3274, 2087, 3208, 3090, 323 ในจังหวัดราชบุรี ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3349, 3432, 35 ในจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น ทั้งทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดดังกล่าว ทำให้เครือข่ายการคมนาคมทางบกเป็นระบบแบบตารางที่สามารถเข้าถึงได้แทบทุกพื้นที่ รวมทั้งพื้นที่ที่อยู่ริมแม่น้ำด้วย ซึ่งเป็นผลให้เกิดความแปรเปลี่ยนต่อลักษณะของเศรษฐกิจสังคมของตลาด ร้านค้าแบบพื้นถิ่นที่เดิมอาศัยการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก มีความแปรเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดเจน

นอกจากการเพิ่มเครือข่ายการคมนาคมทางบกแล้ว การขยายตัวของชุมชนเมืองที่เกาะตัวอยู่กับการคมนาคมทางบก ก็เป็นปัจจัยหนึ่งในความเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคเช่นเดียวกัน การเกิดของชุมชนใหม่และการขยายตัวของชุมชนเก่าซึ่งเกาะติดการคมนาคมทางบก ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการคมนาคมทางบกเป็นหลัก เช่น หมู่

บ้านจัดสรร ศูนย์การค้าและบันเทิง ศูนย์ราชการ และอื่นๆซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ต่างเป็นปัจจัยให้ความคึกคักของตลาดดั้งเดิมที่เกาะติดการคมนาคมทางน้ำเปลี่ยนแปลงและซบเซาลง

4.2 ความเปลี่ยนแปลงในแต่ละแหล่งที่ตั้ง

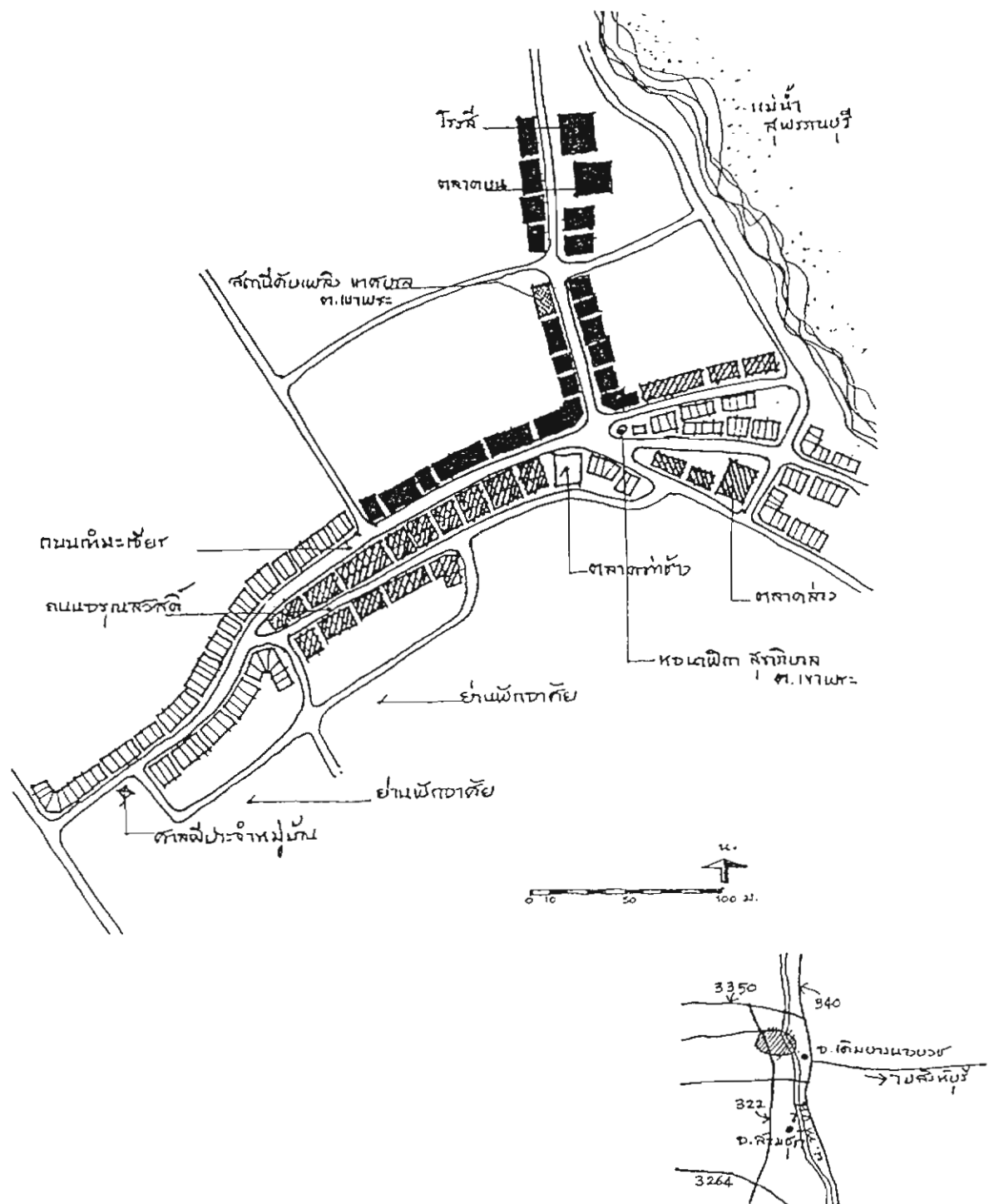
4.2.1 ตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ตลาดและเรือนค้าขายพื้นดินแบบดั้งเดิมของไทย ซึ่งเป็นกลุ่มอาคารที่ใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง มักจะประสบปัญหาเหมือนกันในหลายแหล่งที่ตั้ง เนื่องจากกลุ่มเรือนค้าขายนั้นใช้พักอาศัยด้วย ปัญหาไฟไหม้ตลาดเป็นสิ่งที่เราพบเห็นเป็นประจำมากบ้างน้อยบ้างตามแต่กรณี ตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวชนี้ก็เช่นเดียวกัน ชุมชนดั้งเดิมเป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีตลาดกลางเป็นศูนย์กลาง กลุ่มตลาดกลางเริ่มต้นจากท่าเรือติดแม่น้ำสุพรรณบุรีบริเวณที่มีศาลเจ้าแม่ และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตลาดตั้งอยู่ เดิมตลาดกลางให้บริการแก่หมู่บ้านหลายๆ หมู่บ้าน เช่น บ้านเขาพระ บ้านก้ามะเขียร บ้านหนองหญ้าไทร และบ้านหันคา สินค้าหลักจะเป็นพวกผลิตภัณฑ์การเกษตร ผัก ผลไม้ และเสื้อผ้า รวมทั้งผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ใช้ประจำวัน สินค้าเหล่านี้มาขึ้นที่ท่าเรือริมแม่น้ำ ผลิตภัณฑ์อื่นๆอาจมีมาทางเกวียนบ้างบรรทุกมาจอดไว้บริเวณทางไปอำเภอเดิมบางนางบวชห่างจากตลาดประมาณ 2-3 กิโลเมตร แล้วชาวบ้านแบ่งใส่กระบุง ตะกร้าแบกมาขายยังตลาด

ตลาดที่ก่อสร้างในระยะเริ่มแรกนี้ตามข้อเท็จจริง คือ กลุ่มที่มีสัญลักษณ์การก่อสร้างระยะที่ 1 และ 2 ตามแผนผัง 18 ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีทั้งตลาดบน ตลาดกลาง และตลาดล่าง รวมทั้งโรงสีซึ่งอยู่ริมแม่น้ำ มีท่าเรือขนถ่ายสินค้าหลัก 2 ท่า คือท่าตลาดและท่าโรงสี แต่เมื่อประมาณ พ.ศ.2494³ ตลาดกลางเดิมถูกไฟไหม้เสียหายไปทำให้ต้องสร้างขึ้นใหม่กลายเป็นอาคารที่สร้างในระยะที่ 2 ตามแผนผัง 18

การขยายตัวของตลาดในอดีตขยายตัว 2 ทาง คือ ตามริมแม่น้ำ และขยายตัวไปตามถนนหลักที่ต่อเนื่องกับชุมชนอื่นๆ อันประกอบด้วยเส้นทางไปอำเภอหันคา อำเภอเดิมบางนางบวช และอำเภอด่านช้าง เรือนค้าขายที่สร้างขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2494 ยังเป็นเรือนแถวไม้ แต่เมื่อ พ.ศ. 2537⁴ เกิดไฟไหม้อีกครั้งหนึ่งที่เรือนแถวไม้ถนนก้ามะเขียรพาทิศเหนือไปประมาณ 8-9 ซด (ซดหนึ่งจะมีประมาณ 5-9 ห้อง) ทำให้เกิดมีการสร้างตึกแถวใหม่แทนที่เรือนแถวไม้เดิม ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นมีตึกแถวใหม่สร้างขึ้นสองฟากถนนหลักในพื้นที่คือถนนท่าช้างเดิมบาง ถนนก้ามะเขียร และถนนอรุณสวัสดิ์

ความแปรเปลี่ยนที่เห็นได้ชัดเจนในตลาดท่าช้าง คือทิศทางการขยายตัวของตึกแถวใหม่กระจายตัวไปยาวตามแนวถนนที่ต่อเนื่องไปยังชุมชนใหญ่ๆใกล้เคียง โดยเฉพาะถนนท่าช้างเดิมบางนางบวช ด้านทิศใต้ซึ่งต่อเนื่องกับอำเภอเดิมบางนางบวชจะมีการสร้างตึกแถวใหม่ๆ สองข้างรองรับความสัมพันธ์ของการคมนาคมทางบกอย่างคึกคัก

แผนผัง 18 แผนผังตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

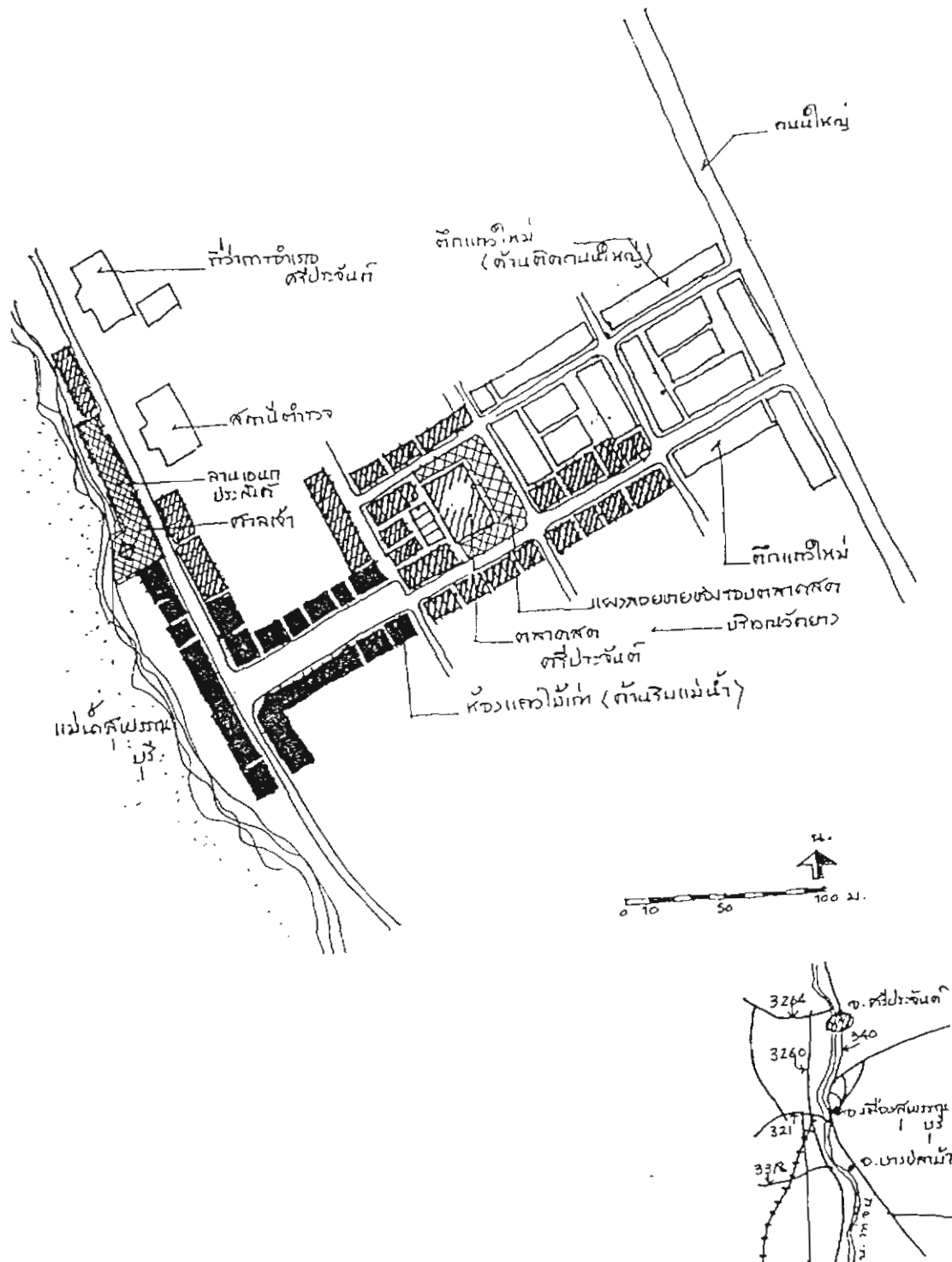
ลักษณะความแปรเปลี่ยนของรูปลักษณะทางกายภาพของเรือนค้าขายและตลาดก็เช่นเดียวกัน เรือนค้าขายก็ยังเป็นเรือนไม้มีหนาแน่นในปัจจุบัน ด้านถนนทำข้างเดิมบางนางบวชทิศเหนือ และถนนกำแพงเพชรเฉพาะช่วงที่ติดกับถนนท่าช้างฯ แต่ในช่วงที่ห่างไปจากศูนย์กลาง (ตลาดท่าช้าง) ห้างแถวไม้เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงต่อเติมและท้ายสุดแปรเปลี่ยนเป็นตึกแถว

4.2.2 ตลาดศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ชุมชนเริ่มแรกของตลาดศรีประจันต์เริ่มที่ริมแม่น้ำสุพรรณบุรี เป็นเรือนแถวไม้สองชั้นสร้างเป็นแนวยาวตามริมแม่น้ำ มีท่าเรือขนส่งสินค้าอยู่ในพื้นที่ และมีตลาดสดเก่าแก่อยู่นับบริเวณต่อเนื่องกัน แต่ปัจจุบันตลาดสดดั้งเดิมรื้อออกไปแล้ว กลายเป็นที่ว่าการอำเภอศรีประจันต์ในปัจจุบัน ตลาดเริ่มแรกมีอายุการสร้างประมาณ 100 ปี ปัจจุบันยังมีหลงเหลืออยู่กลุ่มใหญ่ในพื้นที่การสร้างระยะที่ 1 แผนผัง 19 พื้นที่ดังกล่าวมีข้อแตกต่างจากแผนผังตลาดใหม่ที่ต่อเนื่องกับพื้นที่นี้อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเรือนแถวค้าขายกลุ่มที่สร้างตั้งฉากกับเรือนแถวริมน้ำ มีลานกว้างอยู่ตรงกลาง ซึ่งเห็นได้ชัดว่าไม่ใช่ถนนในตลาดตามปกติ เพราะเป็นลานกว้างขวางมีเรือนแถวไม้สองชั้นที่สร้างด้วยฝีมือประณีตตั้งกระหนาบอยู่ เรือนค้าขายกลุ่มนี้ฝีมือการสร้างและรูปทรงเป็นแบบเรือนคหบดีที่สร้างในช่วง 100 ปีที่แล้ว และยังคงอยู่ในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ทราบว่าพื้นที่บริเวณลานกว้างในยุคการสร้างเริ่มแรกเป็นสวนดอกไม้ของหมู่บ้าน ทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างการค้าขายและการพักอาศัยในยุคแรกเริ่มอย่างเด่นชัด

เมื่อตลาดเก่าเริ่มแรกเริ่มเสื่อมโทรมลง มีการสร้างตลาดสดใหม่ในพื้นที่ปัจจุบันเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา และเริ่มมีการสร้างเรือนแถวไม้ล้อมรอบตลาดสดต่อเนื่องจากพื้นที่เรือนแถวชุดเก่าไปทางทิศตะวันออก ชาวบ้านที่เข้ามาอยู่ในเรือนแถวที่สร้างระยะที่ 2 (ดูแผนผัง 19) แต่เดิมเข้าพื้นที่อาศัยอยู่บริเวณเชิงสะพานข้ามแม่น้ำ แต่เมื่อค่าเช่าเพิ่มขึ้นสูงมาก จึงมารวมตัวตั้งชุมชนค้าขายใหม่ขึ้นต่อเนื่องจากตลาดเดิมและยังอาศัยการขนส่งสินค้าทางเรือเป็นหลัก สินค้าโดยทั่วไปก็ยังเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผัก ผลไม้ หมู ปลา ไก่ และตลาดศรีประจันต์ก็ยังให้บริการแก่ชุมชนโดยรอบโดยอย่างดี

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาเมื่อชุมชนใกล้เคียงมีความเจริญขึ้น มีเส้นทางคมนาคมหลายสายเพิ่มขึ้น ชุมชนผ่านตลาดศรีประจันต์เริ่มมีความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มาใช้บริการของตลาดศรีประจันต์เริ่มลดน้อยลง เนื่องจากตลาดอำเภอตอนเจดีย์ ซึ่งอยู่ห่างไป 18 กิโลเมตร เริ่มพัฒนาทันสมัย ผู้คนนิยมใช้บริการตลาดใหม่ๆ ที่ให้บริการได้ทุกประเภทมากกว่าตลาดแบบพื้นถิ่น รวมทั้งปริมาณการเคลื่อนย้ายที่อยู่ของครัวเรือนในชุมชนศรีประจันต์เริ่มเปลี่ยนแปลงไปทำงานในเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่เหลือผู้สูงอายุ 60 ปี

แผนผัง 19 แผนผังตลาดศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

ขึ้นไปอยู่อาศัยในถิ่นเดิม ทำให้เรือนร้านค้าปริมาณหนึ่งเปลี่ยนแปลงเป็นเรือนพักอาศัย โดยเฉพาะเรือนแถวกลุ่มแรกในพื้นที่ (ดูแผนผัง 19) นอกจากนั้นในพื้นที่บริเวณหน้าโรงพยาบาลศรีประจันต์มีการติดตลาดนัดทุกวันจันทร์และวันพฤหัสบดี สินค้าในตลาดนัดมีราคาถูกกว่าสินค้าที่ขายในตลาด ตลาดนัดเริ่มเป็นที่นิยม คนจากชุมชนอื่นๆ เช่น สามชุก ด้านช้าง ก็เข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย ทำให้ตลาดนัดคึกคักกว่าตลาดศรีประจันต์

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้ตลาดซบเซา คือ การสร้างเครือข่ายถนนเชื่อมโยงชุมชนต่าง ๆ มากขึ้น การติดต่อคมนาคมและขนส่งสะดวกกว่าการขนส่งทางเรือ ถนนหลายสายได้รับการปรับปรุงให้มีขนาดใหญ่และคล่องตัว จนในปัจจุบันทางหลวงหมายเลข 340 ซึ่งเป็นทางหลักเข้าสู่ตลาดศรีประจันต์กลายเป็นเส้นทางสำคัญต่อเนื่องระหว่างนครปฐม สุพรรณบุรี ชัยนาท ซึ่งผ่านอำเภอบางปลาม้า อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอศรีประจันต์ และอำเภอเดิมบางนางบวช ทำให้ตลาดศรีประจันต์กลายเป็นทางผ่านมากกว่าจุดหยุดเพื่อการค้าขาย

ความแปรเปลี่ยนของรูปลักษณะทางกายภาพของตลาดมาตามอายุการสร้างและเส้นทางคมนาคมใหม่ที่เข้าสู่ตลาด ดังจะเห็นได้ว่าตามแผนผัง 19 กลุ่มอาคารอายุประมาณ 100 ปี ที่เป็นเรือนค้าขายดั้งเดิมยังหลงเหลืออยู่ในย่านติดแม่น้ำ เรือนแถวไม้ที่สร้างระยะ 2 สร้างพร้อมตลาดสดใหม่เมื่อประมาณ 50-60 ปี แต่พอเรือนไม้เสื่อมสลายลง ตึกแถวใหม่จะถูกสร้างมาต่อเนื่องไปจรดถนนใหญ่ (ทางหลวงหมายเลข 340) โดยเฉพาะส่วนที่ต่อเนื่องกับถนนใหญ่เข้ามา 1 ซอยแยกจะเป็นตึกแถวใหม่ล้วนๆ

เนื่องจากตลาดศรีประจันต์โดยเฉพาะบริเวณเรือนแถวเก่าแก่วัฒนกรรมเป็นอาคารที่ยังคงแข็งแรง สวยงามตามลักษณะเรือนค้าขายพื้นถิ่น มีรูปทรงและรายละเอียดสถาปัตยกรรมที่ประณีต น่าจะสามารถเก็บรักษาให้คงอยู่ยาวนานต่อไปได้ ถึงแม้ว่าจะฟื้นฟูเป็นเรือนแถวค้าขายจะทำได้ยาก เพราะกลไกของการค้าขายเป็นไปตามระบบเศรษฐกิจโดยรวม แต่เท่าที่เห็นอยู่ปัจจุบัน ส่วนใหญ่เปลี่ยนสภาพเป็นเรือนพักอาศัย ซึ่งยังสามารถคงอยู่ได้ กิจกรรมใหม่ต่างๆ ที่ทางอำเภอสร้างริมแม่น้ำใกล้เคียง เช่น การบูรณะศาลเจ้าริมน้ำ การสร้างลานอเนกประสงค์ริมแม่น้ำหน้าว่าการอำเภอศรีประจันต์เพื่อกิจกรรมทางประเพณี และเทศกาลก็เป็นสิ่งที่ไม่ขัดต่อการใช้ที่ดินแบบพักอาศัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาส่งเสริมให้คงอยู่ยาวนานต่อไปได้

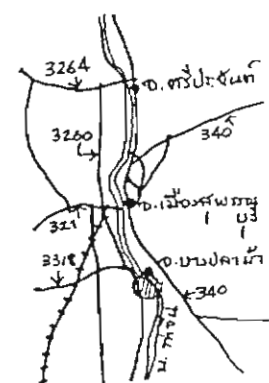
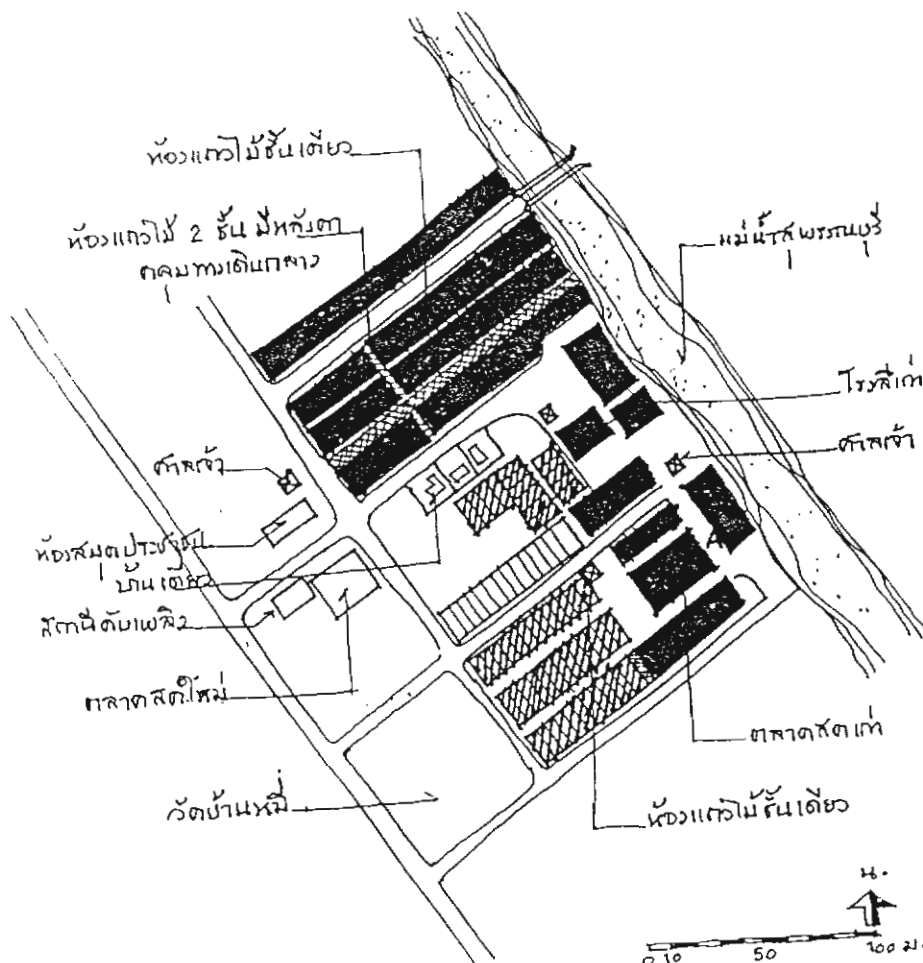
4.2.3 ตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

ชุมชนตลาดเก่าห้องแต่เดิมเป็นชุมชนลาวพวน และจีนที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ร่วมกัน กลุ่มลาวพวนเป็นกลุ่มเริ่มแรกที่ตั้งถิ่นฐานมากกว่า 100 ปี กระจายตัวอยู่หลายหมู่บ้านในอำเภอบางปลาม้า ซึ่งทำให้อำเภอบางปลาม้าเป็นพื้นที่มีประเพณีการทำบุญ ประเพณีแบบลาว โดยเฉพาะการแห่บั้งไฟ ซึ่งแตกต่างจากประเพณีของชาวภาคกลางโดยทั่วไปนอกจาก

กลุ่มลาวพวนแล้ว เนื่องจากชุมชนตลาดเก่าห้องอยู่ริมแม่น้ำ ซึ่งค้าขายสะดวก จึงมีกลุ่มชาวจีนอพยพเข้ามาสมทบทำให้เกิดเป็นชุมชนค้าขายริมแม่น้ำขึ้น

ในอดีตพื้นที่นี้เต็มไปด้วยต้นมะขาม ชาวบ้านเรียก “วังมะขาม” เจ้าของที่ดินเก่าแก่ชื่อเก่าแก่บุญรอด เหลียวพานิช (หลวงอรรถวาที ธรรมประวัติ) ได้เริ่มสร้างเรือนแถวและตลาดขึ้นริมแม่น้ำตรงข้ามกับ “บ้านเก่าห้อง” ซึ่งเป็นเรือนทรงไทยยาวแบบเก่าห้องเสาของ “ขุนกำแหงหฤทัย” ซึ่งเป็นผู้ปกครองหมู่บ้าน ปัจจุบันบ้านเก่าห้องซึ่งได้รับการบูรณะใหม่ยังตั้งอยู่ ณ ที่เดิมตรงข้ามกับตลาดเก่าห้อง ซึ่งเป็นตลาดที่ใช้ชื่อเดียวกับบ้านเก่าห้อง ตัวตลาดเก่าห้องในช่วงเริ่มตั้งชุมชนมีเพียงเรือนแถวไม้ชั้นเดียว 2 แถวมีที่เปิดโล่งกลางและมีป้อมริมน้ำซึ่งสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2477⁷ ป้อมที่สร้างนี้เพื่อใช้เป็นที่ตรวจตราและป้องกันโจรซึ่งในยุคนั้นชุกชุมมาก โดยเฉพาะ “เสือมเหศวร” และ “เสือด่า” ซึ่งเป็นชาวบางคำหวานซึ่งอยู่ละแวกใกล้เคียง เมื่อบ้านเมืองเริ่มสงบขึ้นการขยายตัวของตลาดเก่าห้องมีมากขึ้น เริ่มมีโรงสี และตลาดร้านค้าแบบเรือนแถว 2 ชั้น มีทางเดินกลางและมีหลังคาคลุมทางเดิน ท่าเรือเดิมตรงตลาดเก่าเพิ่มจุดใหญ่อีก 2 แห่ง และเมื่อมีการสร้างถนนและสะพานข้ามไปยังวัดลานคาที่อยู่ตรงข้ามปากแม่น้ำก็จะมีร้านค้าสร้างเกาะ 2 ฟากถนนคู่กับร้านค้าเดิมไปด้วย ตลาดและร้านค้าดั้งเดิมอยู่ด้านริมแม่น้ำและขยายตัวมายังด้านถนนตัดใหม่ที่เข้ามายังวัดบ้านหมี่ (ดูแผนผัง 20)

ต่อมาเมื่อชุมชนขยายตัว เรือแถวเดิมเริ่มพังไปมีการซ่อมแซมบ้าง ทิ้งไว้ตามเดิมบ้าง เริ่มมีการสร้างเรือนแถวช่วงที่ 2 ขยายมาทางทิศตะวันตก (ดูแผนผัง 20) และในช่วง 10 ปีที่แล้วมีการตัดถนนใหม่ 2 สาย เข้ามายังวัดบ้านหมี่ เพื่อรับการขยายตัวของชุมชน ตลาดสดริมแม่น้ำเดิมไกลเกินไปสำหรับผู้คนที่อยู่ด้านทิศตะวันตกของถนนใหม่ มีการสร้างตลาดสดใหม่ในพื้นที่ว่างหน้าวัดบ้านหมี่ซึ่งถนนเข้าถึง พร้อมกับสร้างสถานีดับเพลิง ห้องสมุดประชาชน และศาลเจ้าในพื้นที่ใหม่ด้วย ทำให้ตลาดเดิมเริ่มซบเซา เพราะตลาดใหม่รถเข้าถึงสะดวก ตลาดเดิมกลายเป็นตลาดที่รองรับชุมชนเฉพาะบ้านเก่าห้องและบ้านลานคาเท่านั้น ท่าเรือขนส่งเริ่มหมดความหมายใช้เฉพาะขนส่งข้าวเปลือกและข้าวสารจากโรงสีเท่านั้น

แผนผัง 20 แผนผังตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

4.2.4 ตลาดโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

เรือนแถวไม้ทั้งชั้นเดียวและสองชั้นบนถนนโพธาราม และถนนเนื่องประดิษฐ์ที่ตลาดโพธารามนี้ แต่เดิมเป็นเรือนแถวพักอาศัยของกลุ่มผู้มีฐานะดีของโพธาราม ได้แก่ข้าราชการและพ่อค้าทั้งไทยและจีน แต่ต่อมาเมื่อมีกลุ่มพ่อค้าจีนที่อพยพจากแหล่งอื่นเข้ามาทำมาหากินในย่านนี้ โดยตั้งหลักแหล่งในแถบตอนใต้ของถนนโพธารามและทางทิศตะวันตกของถนนเนื่องประดิษฐ์ ทำให้ชุมชนขยายโตขึ้น มีการค้าขายหลายประเภท และยังมีอาชีพใหม่คือการทำน้ำปลาซึ่งแพร่หลายจนเป็นอุตสาหกรรมหลักของชุมชน พร้อมทั้งมีการสร้างตลาดสดใหม่ในพื้นที่ที่ขยายตัวที่ชาวบ้านเรียกว่า “ตลาดล่าง” ส่วนเรือนแถวกลุ่มดั้งเดิมเรียกว่า “ตลาดบน” ชุมชนตลาดล่างมีการค้าขายคึกคักกว่าตลาดบน ซึ่งค่อยๆ แปรเปลี่ยนเป็นเรือนแถวพักอาศัยและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ รวมทั้งการบริการต่างๆ มากกว่าการค้าขายสินค้าแบบประจำวันเช่นตลาดล่าง

กลุ่มเรือนแถวค้าขายย่านถนนโพธารามตอนเหนือและถนนเนื่องประดิษฐ์มีลักษณะทางกายภาพของเรือนแถวพักอาศัยที่ค่อนข้างเด่นชัด เพราะมักจะมีระเบียงพักผ่อนชั้นบนยื่นออกมาแทบทุกหลัง แต่เรือนแถวย่านตลาดล่างซึ่งมีทั้งเรือนแถวไม้ ดึกแถวแบบเก่า และดึกแถวแบบใหม่ปะปนกัน จะเป็นรูปแบบเรือนแถวค้าขายมากกว่าพักอาศัย

ทั้งย่านตลาดบนและตลาดล่างมีท่าเรือขนส่งและคมนาคม 2 แห่ง ซึ่งในอดีตให้บริการแก่ชุมชนอย่างมากมาย แต่ปัจจุบันตลาดโพธารามซึ่งเป็นย่านที่มีทั้ง เรือ รถยนต์ และรถไฟ เข้าถึงได้อย่างสะดวก ได้ลดความสำคัญของการขนส่งทางน้ำลงเกือบหมด เหลือเพียงการขนส่งทางรถยนต์ซึ่งเข้าถึงสะดวกหลายทาง และทางรถไฟซึ่งมีสถานีอยู่สุดถนนของตลาดล่าง

เรือนไม้เก่าแก่มียู้อยู่เพียงช่วงถนนเดียวที่เหลือนอกจากนั้นจะแปรเปลี่ยนเป็นดึกแถวใหม่ซึ่งเกิดขึ้นสองข้างทางของถนนเนื่องประดิษฐ์ช่วงต่อจากทางรถไฟ และถนนโพธารามตอนใต้ตั้งแต่วัดโพธารามลงมาถึงสถานีรถไฟจะเป็นดึกแถวใหม่เกาะตามถนนเป็นแถวยาวตลอดสาย ในพื้นที่ต่อเนื่องขนาดใหญ่บนถนนโพธารามระหว่างช่วงถนนพันพิมพ์ซึ่งเป็นถนนแล่นตรงไปยังริมแม่น้ำแม่กลองทางทิศตะวันตก และวัดโพธาราม มีที่ว่างผืนใหญ่ซึ่งถูกปรับปรุงให้เป็นตลาดสดขนาดใหญ่ที่รองรับการบริการได้ดีกว่าตลาดบนและตลาดล่าง ทำให้ตลาดบนและตลาดล่างเริ่มซบเซาลง บรรดาเรือนแถวไม้แบบดั้งเดิมบนถนนโพธารามและถนนเนื่องประดิษฐ์ซึ่งสร้างในยุคเริ่มแรก (ดูแผนผัง 21) ทำได้เพียงการค้าเล็กๆ น้อยๆ เฉพาะคนในชุมชนเท่านั้น การขยายตัวมาด้านทิศใต้จนจรดสถานีรถไฟไม่มีความต่อเนื่องระหว่างกิจกรรมการค้า ดูเสมือนตลาดคนละประเภทที่บังเอิญมาอยู่ติดกันเท่านั้น

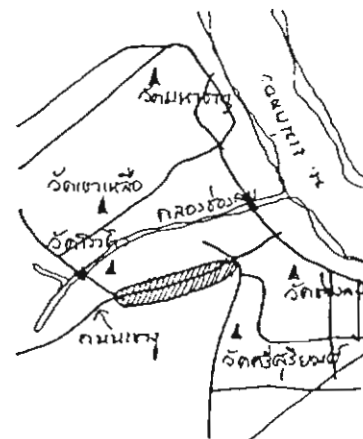
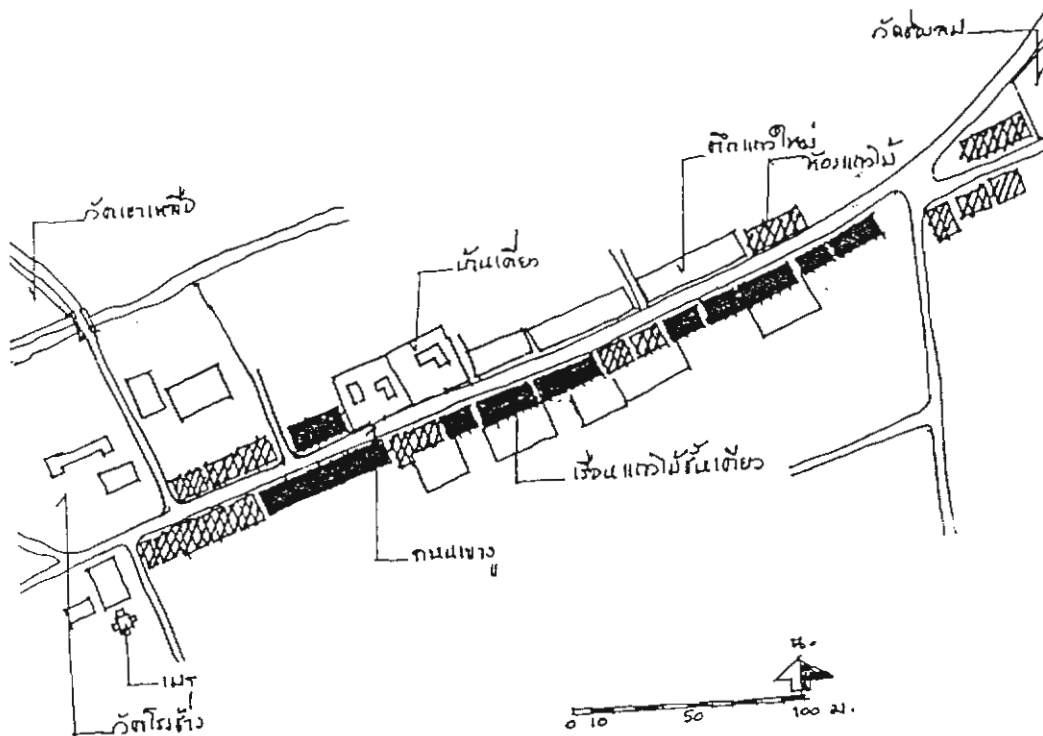
4.2.5 ตลาดถนนเขาวง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

เรือนแถวไม้ค้าขายบนถนนเขาวง ช่วงระหว่างวัดช่องลมและวัดโรงช้าง เป็นเรือนแถวไม้ค้าขายที่มียุคเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 50 ปี เล่ากันว่าพื้นที่นี้แต่เดิมเป็นป่า ต่อมามีการถากถางเพื่อทำนา และมีการก่อตั้งชุมชนขึ้น บริเวณที่ปัจจุบันเป็นโรงเจหน้าวัดโรงช้าง แต่ก่อนเป็นป่าช้า เส้นทางสัญจรหลักคือเส้นทางที่ผ่านหน้าวัดเขาเหลือ ผ่านคลองและต่อเนื่องกับแม่น้ำแม่กลองได้ กับอีกเส้นทางหนึ่งคือเส้นทางที่ติดต่อกับอำเภอจอมบึงซึ่งเป็นเส้นทางที่ชาวบ้านไปเก็บของป่า และตัดไม้พวกไม้แดง และไม้มะค่าโมงเพื่อนำลงมาขาย

เมื่อประมาณ 30 ปีก่อน การค้าส่วนใหญ่จะเป็นการค้าไม้เบญจพรรณที่ใช้สำหรับเผาถ่าน ทำเสาเข็ม และไม้ฟากบ้าน โดยส่งมาจากแม่น้ำแม่กลองนำไปขายยังโรงเลื่อยต่างๆที่อยู่ริมแม่น้ำเรื่อยลงมาจนถึงบางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม พวกที่เป็นไม้เบญจพรรณขนาดเล็กก็มาขึ้นที่แถบวัดเขาเหลือ ตลาดนี้ในอดีตเป็นตลาดที่ปลูกลักษณะเป็นเพิงชั่วคราวอยู่ที่บริเวณวัดเขาเหลือ ชาวบ้านจะพายเรือส่งมาในคลองวัดเขาเหลือนำสินค้าการเกษตร เช่นพวกกล้วย มะพร้าว ส้มโอ เพื่อมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน เมื่อการค้าเจริญขึ้นก็มีการปลูกเรือนค้าขายสองฟากถนน เรือนเหล่านี้แต่เดิมเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวหลังคามุงจากเพิงเปลี่ยนเป็นหลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์แบบกระเบื้องว่าวเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา

สภาพทางกายภาพของเรือนค้าขายแถบถนนเขาวงนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากเรือนแถวค้าขายในแหล่งอื่นๆ เพราะมองเห็นภาพของเรือนพักอาศัยมากกว่าเรือนค้าขาย เรือนที่เรียงกันเป็นแถวนี้เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวแบบ 3 ช่วงเสา หลังคาปั้นหยาแยกกันเป็นหลังๆ แต่สร้างเกือบชิดกัน แต่ละหลังเปิดบานเพี้ยมไม้ตลอดหน้าเสา ด้านหน้าใช้ค้าขายเล็กๆน้อยๆ ด้านหลังใช้พักอาศัย เมื่อมองในทัศนวิสัยกว้างตรงหัวมุมถนนด้านวัดช่องลม จะเห็นเรือนลักษณะดังกล่าวเรียงกันเป็นดับสองข้างของถนนเขาวง

เมื่อชุมชนขยายใหญ่ขึ้นและมีความเจริญรอบด้านมากขึ้น มีตลาดร้านค้าในย่านใกล้เคียงที่มีสินค้าหลากหลายซื้อหาสะดวกขึ้น ตลาดเดิมก็เริ่มซบเซาลง เมื่ออาคารเก่าเริ่มเสื่อมสภาพก็เกิดห้องแถวไม้ลักษณะใหม่เป็นแบบ 2 ชั้นเป็นบางส่วนแทรกมากับห้องแถวชั้นเดียวแบบโบราณที่สร้างมาแต่เดิม (ดูแผนผัง 22) และในปัจจุบันห้องแถวไม้เริ่มเสื่อมหายไป อาคารที่สร้างในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเป็นตึกแถวแบบสมัยใหม่เป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะบนถนนเขาวงด้านทิศเหนือ ดังนั้นหากมองสภาพทางกายภาพในปัจจุบันของถนนเขาวงในช่วงนี้ จะพบเรือน 3 ยุคสร้างปะปนกัน คือยังมีเรือนค้าขายยุคแรกเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวหลังคาปั้นหยาอยู่กลุ่มหนึ่งทางด้านทิศใต้ของถนนแทรกด้วยเรือนแถวไม้ 2 ชั้นที่สร้างยุค 2 แต่ถ้ามองด้านทิศเหนือของถนนจะพบตึกแถวใหม่มากกว่าเรือนไม้ เรือนค้าขายชั้นเดียวแต่ดั้งเดิมเปลี่ยนผู้ครอบครองไป กลายเป็นเรือนพักอาศัยอย่างเดียวไปปริมาณหนึ่ง เหลือค้าขายจริงๆไม่ถึง 10 หลัง

แผนผัง 22 แผนผังตลาดถนนแขวง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

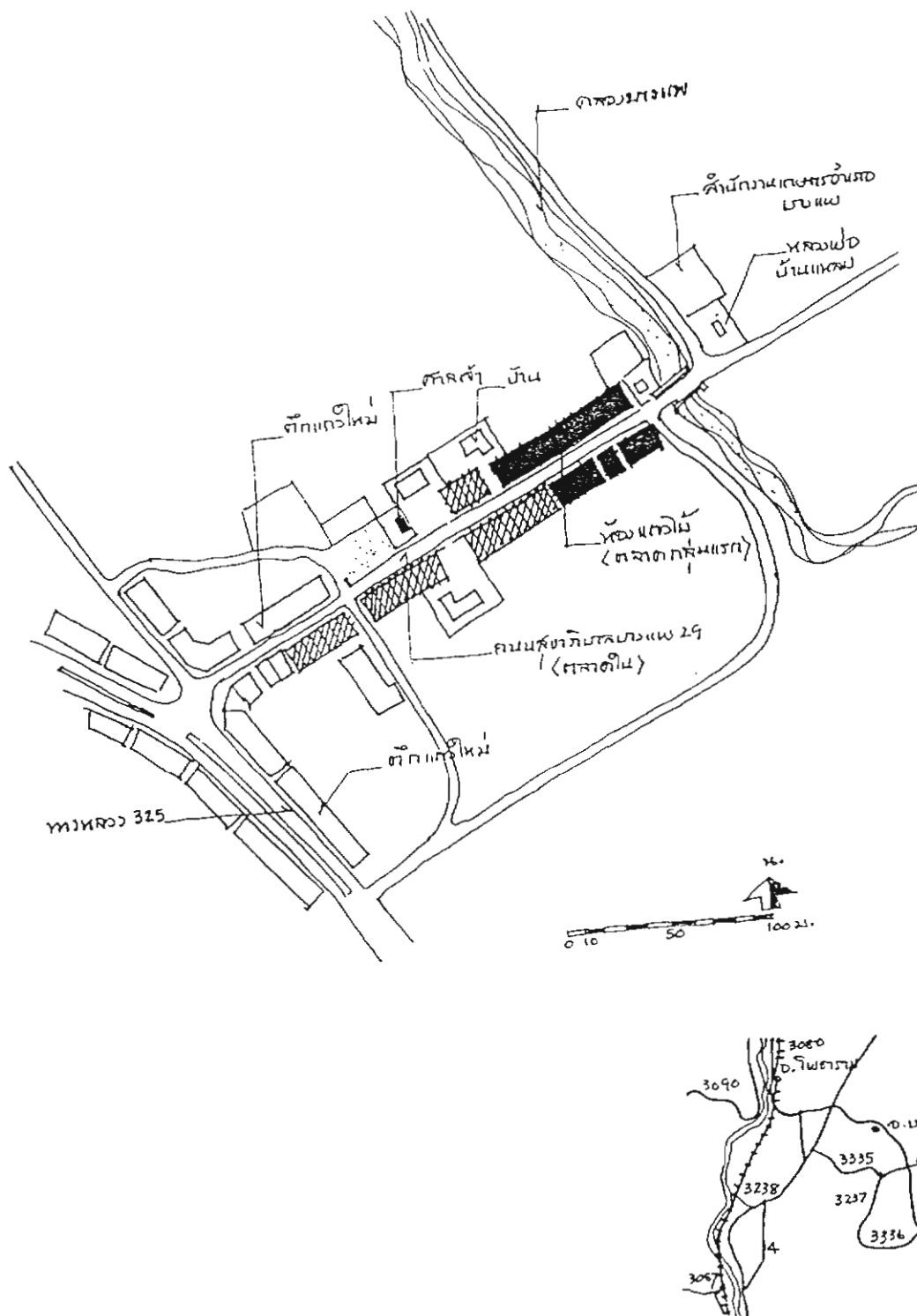
4.2.6 ตลาดบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ชุมชนย่านตลาดบางแพมีอายุการตั้งถิ่นฐานประมาณ 70 ปี กลุ่มที่ตั้งดั้งเดิมอยู่ติดคลองบางแพซึ่งในครั้งนั้นอยู่ตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอ(เดิม) เริ่มแรกเป็นตลาดกึ่งตลาดน้ำโดยมีเรือสินค้าบรรทุกข้าวและเครื่องใช้อื่นๆ เช่น ตู้ เสื้อผ้า ของแห้ง เรือบรรทุกสินค้าจะมาจอดที่ท่าเรือ ผู้ซื้อไปเลือกซื้อสินค้าในเรือ ส่วนสินค้าอื่นๆ เช่น ผัก ผลไม้ และเสื้อผ้า จะไปซื้อมาจากตลาดโพธาราม ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ และนำมาขายต่อที่ตลาดบางแพ เมื่อตลาดลักษณะนี้เริ่มมีผู้รู้จักแพร่หลาย การค้าขายก็คึกคักขึ้น เจ้าของที่ดินบริเวณริมแม่น้ำ คือ “หลวงสิทธิ” ได้ปลูกเรือนแถวค้าขายริมน้ำเพื่อให้คนเช่าค้าขายและอยู่อาศัย ห้างแถวชุดเก่าสุดเริ่มมาแต่ริมน้ำก่อนปลูกขนานสองข้างถนน และมีตลาดสดเล็กๆ อยู่ในบริเวณเรือนแถวด้านทิศเหนือของถนนสุขาภิบาลบางแพ 29 ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าถนนตลาดใน ต่อมาเปลี่ยนจากการเช่าเป็นขายขาดเป็นเจ้าของเฉพาะห้อง และเริ่มมีคนจีนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งร่วมเพื่อค้าขาย ทำให้มีการปลูกสร้างศาลเจ้าที่เรียกว่า “ศาลอาม่า” และยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

การค้าขายในย่านนี้เจริญเติบโตมาได้ประมาณ 20 ปี ถึงประมาณ พ.ศ.2490 เกิดไฟไหม้เรือนค้าขายและตลาดดั้งเดิม ทำให้ต้องสร้างเรือนค้าขายกลุ่มใหญ่ซึ่งส่วนใหญ่สร้างเป็นเรือนแถว 2 ชั้น เรือนแถวไม้ที่ปรากฏในปัจจุบันใกล้หัวถนนสุขาภิบาลบางแพ 29 ลีกไปจนถึงศาลอาม่า (ดูแผนผัง 23) เป็นเรือนชุดใหม่ที่สร้างหลังจากไฟไหม้แล้ว

ต่อมามีการตัดถนนและขยายผิวจราจรเดิม รวมทั้งย้ายอำเภอบางแพจากที่ตั้งเดิมซึ่งอยู่คนละฟากคลองมาอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 325 ซึ่งตัดใหม่ รวมทั้งมีการสร้างตลาดสดเทศบาลบางแพใหม่ได้เข้าจากทางหลวงหมายเลข 325 ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของตลาดในทำให้ลักษณะของการค้าขายในเรือนแถวชุดเดิมและตลาดสดเดิมเปลี่ยนแปลงไป การขนส่งสินค้าหลักแต่เดิมใช้คลองบางแพเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญ เปลี่ยนเป็นการขนส่งทางบกจากทางหลวงหมายเลข 325 ซึ่งคล่องตัวและยังติดต่อกับชุมชนอื่นๆ โดยเฉพาะอำเภอดำเนินสะดวกได้อย่างง่ายและสะดวก ทำให้การค้าขายในตลาดบางแพเดิมซบเซาลงอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากปัจจัยของการตัดถนนเครือข่ายใหม่ที่ทำให้การขนส่งเปลี่ยนแปลงไปแล้ว การขยายตัวของสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตลาดบางแพเดิมซบเซาลงกลายเป็นเรือนแถวพักอาศัยไปเกือบหมด การขยายตัวและการเกิดของห้างสรรพสินค้าใหม่ๆ ในย่านใกล้เคียง เช่น จัสโก้ แมคโคร และอื่นๆ ทำให้สินค้าในกลุ่มตลาดเดิมไม่เป็นที่นิยม ขายได้เฉพาะคนในชุมชนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามในบางช่วงเวลาที่ประชาชนผ่านผ่านเส้นทางปริมาณมากๆ เช่น เทศกาลประเพณีที่วัดบ้านแหลม ซึ่งอยู่สุด

แผนผัง 23 แผนผังตลาดบางแพ (ตลาดใน) อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

เส้นทางของตลาดบางแพก็ทำให้การค้าขายของเรือนค้าขายเหล่านี้กระเดื่องขึ้นมาบ้าง แต่ไม่เหมือนช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน สำหรับร้านค้าที่เกิดขึ้นใหม่หลังการสร้างเรือนแถวไม้แทนเรือนเดิมที่ถูกไฟไหม้ ก็เปลี่ยนเป็นตึกแถวทั้งหมดโดยเฉพาะช่วงที่ติดถนนสายหลัก

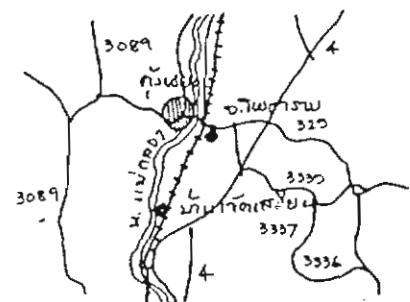
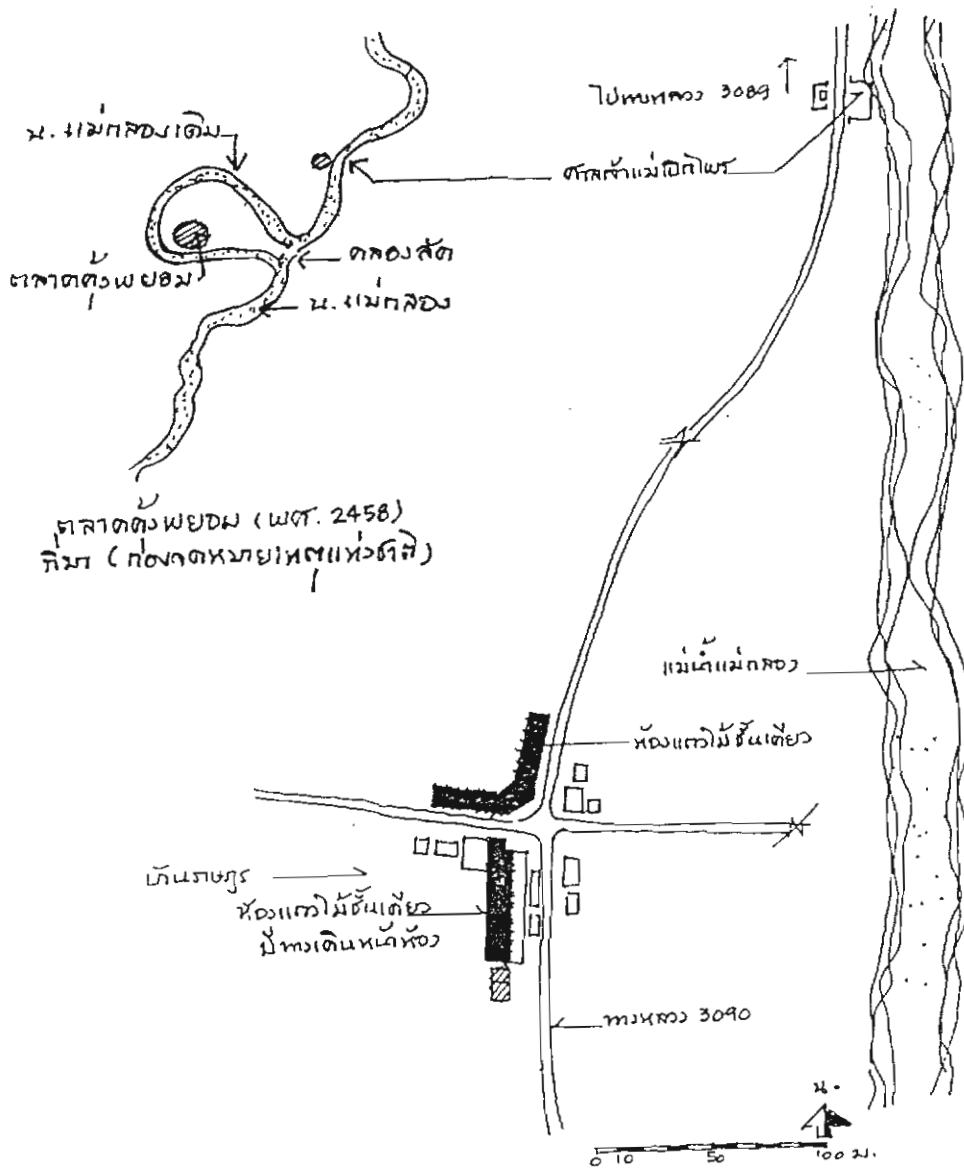
4.2.7 ตลาดคู้งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ชุมชนตลาดคู้งพยอมตั้งอยู่ติดแม่น้ำแม่กลองที่แต่เดิมเป็นคู้งน้ำอ้อมโค้งในบริเวณตำบลคู้งพยอม แต่ภายหลังมีการขุดลำน้ำใหม่ให้ลัดตรงอย่างที่เห็นอยู่ปัจจุบัน ทำให้ส่วนที่ขุดใหม่กลายเป็นแม่น้ำแม่กลองช่วงผ่านคู้งพยอม และแม่น้ำคดโค้งเดิมกลายเป็นคลองไป ลักษณะชุมชนนี้คล้ายๆกับชุมชนริมคลองบางกอกน้อยซึ่งแต่เดิมเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา¹⁰ แต่เมื่อมีการขุดคลองลัดช่วงหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำพระจันทร์ คลองลัดกลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมกลายเป็นคลองบางกอกน้อย ชุมชนตลาดคู้งพยอมในอดีตเป็นเส้นทางผ่านจากบ้านโป่งไปโพธาราม และต่อเนื่องไปยังอำเภอเมือง ถึงจังหวัดสมุทรสงคราม ดังนั้นตลาดคู้งพยอมในอดีตเป็นจุดพักระหว่างการเดินทาง ซึ่งมีสินค้าต่างๆมาจอดแวะให้ซื้อสินค้าได้

แต่ในปัจจุบันเมื่อแม่น้ำแม่กลองเปลี่ยนแปลงไปชุมชนคู้งพยอมกลายเป็นชุมชนขนาดเล็กๆ มีระบบการค้าขายแบบเฉพาะกลุ่ม เฉพาะตัว และไม่ได้ขายทุกวันแบบตลาดถาวร เป็นการค้าขายที่เป็นแบบตลาดนัด 7 วัดต่อหนึ่งครั้ง เพื่อรองรับการค้าขายแลกเปลี่ยนของคนของคนในชุมชนและละแวกใกล้เคียง เช่นคนในชุมชนฝั่งเกาะล่ำง วัดตาล ก็จะทำอาหารและของแห้งต่างๆมาขาย ส่วนฝั่งเกาะบนจะเป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าทางการเกษตร เช่นพวกผักและผลไม้ และนอกจากนี้ยังมีกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าจากต่างถิ่น เช่น จากสมุทรสงคราม นำผลไม้จากสวนมาร่วมขายด้วย แต่อย่างไรก็ตามตลาดที่ติดทุก 7 วัดนี้ก็ยังเป็นเฉพาะการบริการในกลุ่มเล็กๆเฉพาะตัว ผลผลิตที่มากเกินไปเกินความต้องการของตลาดจะถูกส่งไปขายภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ตลาดบ้านโป่งและโพธาราม

เรือนแถวค้าขายที่หลงเหลือในกลุ่มนี้อายุการสร้างประมาณ 60-70 ปี¹¹ เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว เจ้าของเดี่ยว เจ้าของอาศัยอยู่ที่ตำบลเบ็กไพร ให้คนเช่าค้าขายและพักอาศัย โดยคิดค่าเช่าเมื่อช่วงแรกสร้าง (50 ปีก่อน) เดือนละ 2.50 บาท ปัจจุบันคิดค่าเช่าเดือนละ 100 บาทต่อห้อง

เนื่องจากการแปรเปลี่ยนของเส้นทางแม่น้ำแม่กลอง ทำให้ตลาดคู้งพยอมซึ่งแต่เดิมเป็นทางผ่านของการคมนาคมขนส่งที่สำคัญ กลายเป็นตลาดเล็กๆเฉพาะชุมชน ไม่มีสินค้าผ่านทางเหมือนในอดีต ตลาดคู้งพยอมจึงไม่มีพัฒนาการไปจากเดิม ความแปรเปลี่ยนของที่นี่จึงแตกต่างไปจากตลาดอื่นๆ ที่ศึกษามาอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่ปรากฏว่ามีการสร้าง

แผนผัง 24 แผนผังตลาดตอพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

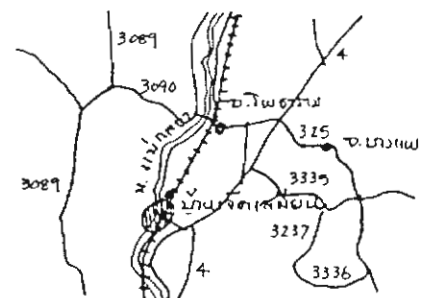
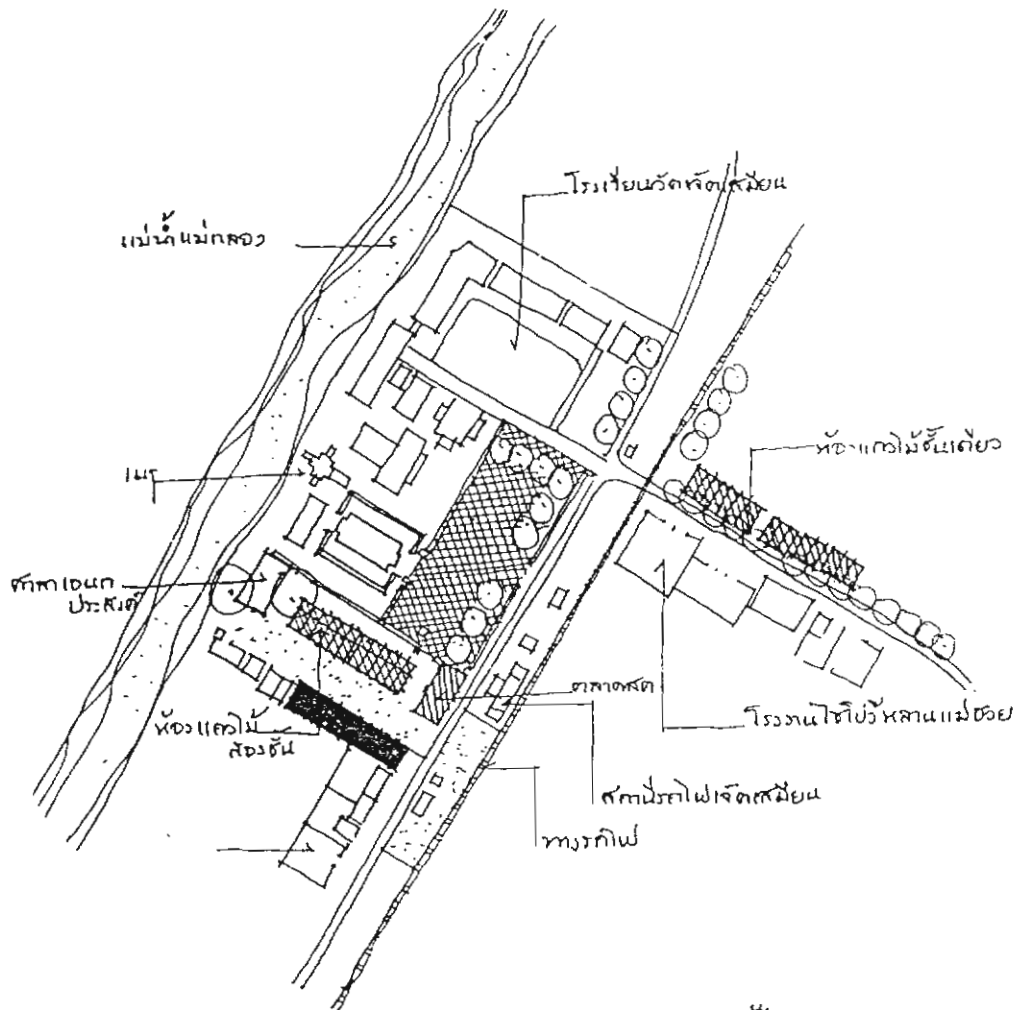
อาคารร้านค้าเพิ่มเติม มีแต่ความเสื่อมสลายของตัวเรือนค้าขาย ซึ่งเก่าแก่ผุพังไปตามกาลเวลา และเนื่องจากผู้ครอบครองไม่ใช่เจ้าของอาคารเป็นแต่เพียงผู้เช่าเท่านั้น ทำให้ไม่มีการปรับปรุงซ่อมแซมให้คงสภาพ มีแต่จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาเท่านั้น

4.2.8 ตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ชุมชนแรกเริ่มของตลาดเจ็ดเสมียน อายุประมาณ 60-70 ปี¹² โดยเริ่มเป็นตลาดแบบตลาดนัดริมแม่น้ำแม่กลอง มีท่าเรือขึ้นลง ในอดีตริมแม่น้ำมีต้นจามจุรีใหญ่ 2 ต้น จุดเริ่มของการค้าขายเริ่มที่บริเวณริมแม่น้ำได้ร่มจามจุรี โดยเป็นการค้าขายแบบมีแม่ค้าพ่อค้าพายเรือ และหาบของมาขายของในจุดที่ร่มริมน้ำ และมีการสร้างเรือนค้าขายชั้นเดียวหลังคามุงจากในบริเวณนี้เพื่อรองรับการค้าขายที่เพิ่มขึ้น ต่อมาต้นจามจุรีริมน้ำถูกโค่นลง มีการสร้างเรือนค้าขายไม้สองชั้นชุดแรกคือชุดที่อยู่ทางทิศใต้ (ดูแผนผัง 25) ซึ่งสร้างในที่ดินของวัดเจ็ดเสมียน ในช่วงที่มีการสร้างเรือนค้าขายแบบถาวรนี้ โรงเรือนชั้นเดียวมุงจากก็ถูกรื้อถอนออกไป ตัวเรือนชุดใหม่เขยิบเข้ามาใกล้ทางรถไฟ (ช่วงอายุการสร้างประมาณ 50 ปี) เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าจากสถานีรถไฟเจ็ดเสมียนที่อยู่เยื้องกับเรือนชุดนี้ ตลาดใหม่นี้ให้บริการแก่ชุมชนเจ็ดเสมียนและย่านใกล้เคียง รวมทั้งชุมชนที่อยู่คนละฟากแม่น้ำ เช่น บ้านบางโตนดด้วย

ช่วงต่อมา มีการสร้างเรือนแถวค้าขายอีก 2 ชุด และตลาดสดเล็กๆในชุมชนด้วย เรือนแถวชุดหนึ่งอยู่ตรงข้ามกับเรือนชุดเดิม ติดกำแพงวัดเจ็ดเสมียน เป็นลักษณะของเรือนร้านค้าที่หันหน้าเข้าหากัน มีลานโล่งกลาง และมีตลาดสดเป็นอาคารโถงอยู่ตรงข้ามสถานีรถไฟเจ็ดเสมียน ส่วนเรือนแถวอีกชุดหนึ่งอยู่ด้านถนนเข้าวัดเจ็ดเสมียน เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวด้านทิศเหนือของถนนหลักที่เข้าสู่วัดเจ็ดเสมียน ถนนนี้แยกมาจากทางหลวงหมายเลข 4 เข้าสู่บ้านเจ็ดเสมียน

ชุมชนเจ็ดเสมียนมีผลิตผลที่เป็นอุตสาหกรรมการเกษตรที่ขึ้นชื่อของจังหวัดคือ ผักกาดเค็ม (หัวไชโป้ว) ที่มีรสชาติเป็นที่นิยมแพร่หลาย เมื่อพูดถึงหัวไชโป้วจะต้องนึกถึงบ้านเจ็ดเสมียน ดังนั้นจึงมีการสร้างโรงงานและร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ขึ้นที่ตรงข้ามกับเรือนแถวชั้นเดียวหน้าวัดเจ็ดเสมียน คือโรงงานไชโป้วหลานแม่ฮวย นับเป็นความแปรเปลี่ยนรูปแบบของตลาดเจ็ดเสมียน ในช่วงล่าสุดผลิตภัณฑ์หัวไชโป้วสามารถขนส่งได้สะดวกจากสถานีรถไฟเจ็ดเสมียน ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับตลาดสดและยังขนส่งโดยรถยนต์ได้สะดวกอีกด้วย

แผนผัง 25 แผนผังตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

ปัจจุบันทั้งการค้าขายและการขนส่งทางเรือ และรถไฟลดน้อยลง เพราะสามารถใช้การขนส่งทางบกด้วยรถเมล์ รถทัวร์ สะดวก สภาพสังคมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เครือข่ายถนนมีมากและคลองตัวขึ้น ระบบเศรษฐกิจรอบชุมชนเปลี่ยนจากเกษตรเป็นอุตสาหกรรม การเกษตรไปส่วนหนึ่ง หนุ่มสาววัยแรงงานนิยมไปทำงานภาคอุตสาหกรรม การเกษตรตามโรงงานมากกว่าทำไร่ ตลาดเดิมที่คึกคักปรับเปลี่ยนเป็นตลาดนัดทุกๆ 5 วัน ปัจจุบันเพิ่มเป็นสัปดาห์ละ 3 วัน

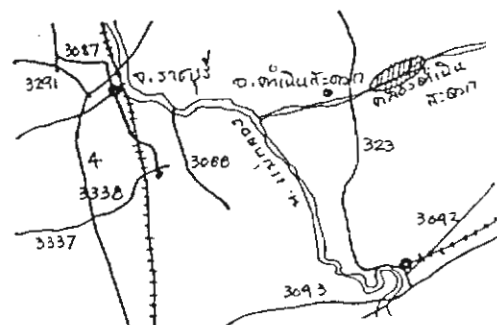
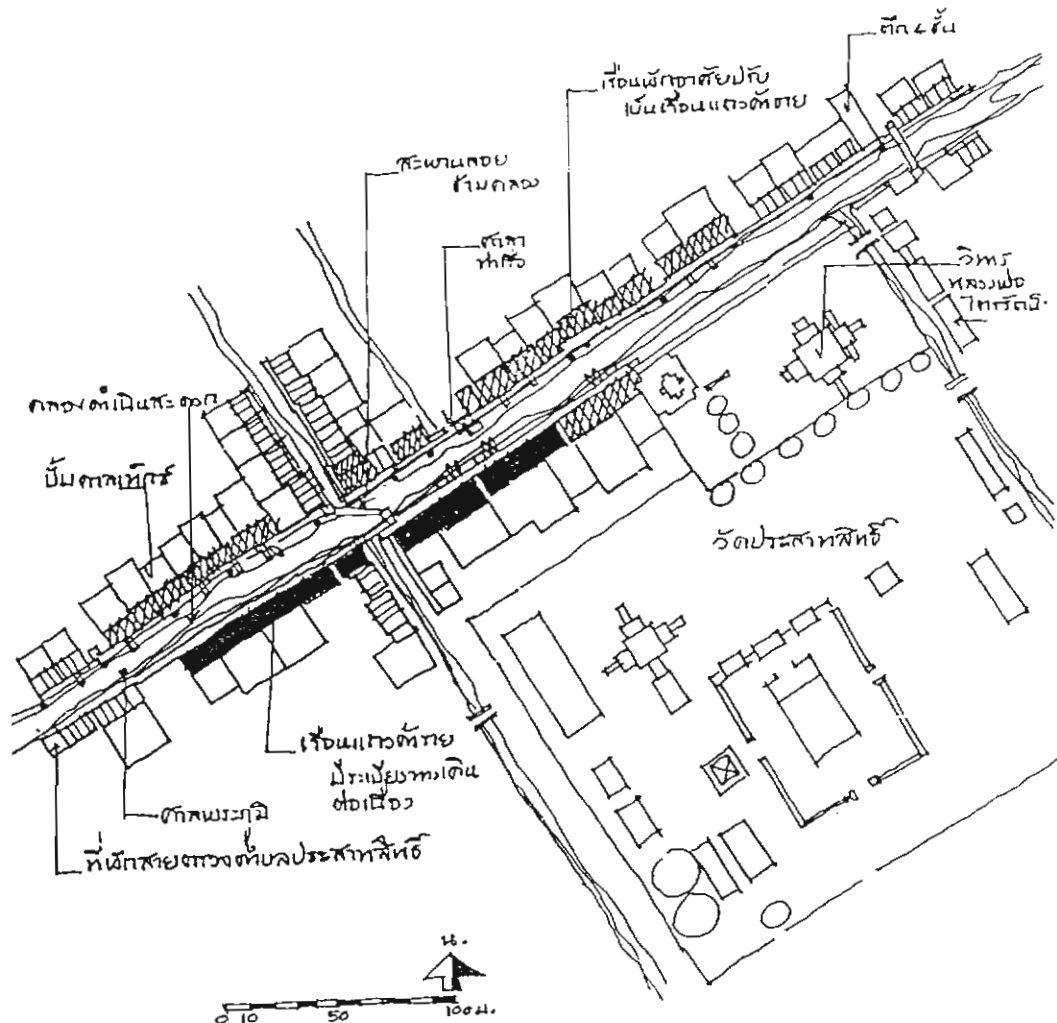
4.2.9 ตลาดน้ำวัดประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

คลองดำเนินสะดวกที่เชื่อมตรงระหว่างแม่น้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร กับแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยสมเด็จพระเจ้าพระยามหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้ขอพระราชทานดำเนินการขุดคลอง ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาเสร็จสิ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คลองดำเนินสะดวกมีความยาวประมาณ 800 เส้น ทุกๆ 100 เส้นจะปักหลักเขต 1 หลัก ตลาดน้ำวัดประสาทสิทธิ์ตั้งอยู่ช่วงกลางของคลองดำเนินสะดวก คือ หลักที่ห้า ชาวบ้านเรียกตลาดนี้ว่า “ตลาดน้ำหลักห้า” หรือ “ตลาดน้ำคลองโพธิ์หัก”

อายุของชุมชนริมคลองส่วนใหญ่มากพอๆกับอายุของคลอง คือชุมชนเริ่มแรกจะมีอายุร่วม 100 ปีทั้งสิ้น ตลาดน้ำวัดประสาทสิทธิ์ซึ่งปัจจุบันเรียกชื่อตามวัดประสาทสิทธิ์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สังเกตเห็นได้ง่ายและเข้าถึงสะดวก กว่าเรียกชื่อเดิมทั้งสองชื่อ ตลาดน้ำแห่งนี้มีลักษณะสังคมและชีวิตจริงของชาวบ้านและเป็นมาต่อเนื่องยาวนานแล้ว ชาวบ้านจะพายเรือนำพืชผลจากสวนออกมาขาย ผลผลิตต่างๆจะมาจากสวนที่อยู่ลึกเข้าไปจากคลองดำเนินสะดวก ซึ่งมีคลองเล็กๆแยกมากมายทั้งทางฝั่งทิศเหนือและทิศใต้ ในอดีตเส้นทางคลองดำเนินสะดวกนี้มีเรือสำปั้นบรรทุกสินค้าจากแม่น้ำท่าจีนไปยังแม่น้ำแม่กลอง มาแวะพักและขายสินค้าที่ตลาดน้ำหลักห้าเป็นประจำด้วย จึงทำให้ตลาดน้ำนี้มีทั้งสินค้าจากชุมชนและสินค้าผ่านทางจากชุมชนอื่นๆด้วย

เรือนค้าขายริมน้ำชุดแรกอยู่ทางด้านทิศใต้ของคลองด้านติดกับวัดประสาทสิทธิ์ เป็นเรือนค้าขายริมน้ำที่ตั้งใจปลูกสร้างเป็นเรือนร้านค้าจริงๆ ไม่ใช่การดัดแปลงมาจากเรือนพักอาศัยมาเป็นเรือนร้านค้า เพราะจะเป็นเรือนแถวที่มีทางเดินริมคลองต่อเนื่องกันและมีหลังคาคลุม เรือนแถวชุดนี้มีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น และบางหลังมีความต่อเนื่องกับเรือนพักอาศัยซึ่งอยู่ด้านหลังด้วย ลักษณะของเรือนส่วนใหญ่เป็นเรือนแบบ 3 ห้อง เปิดหน้ากว้างแบบบานเฟี้ยม ชายของในส่วนหน้าและพักอาศัยในส่วนหลัง

เมื่อการค้าขายคลองตัวไม่ใช่บริการเฉพาะคนในชุมชน แต่สามารถบริการคนต่างชุมชนด้วย มีการปรับเรือนพักอาศัยให้เป็นเรือนค้าขาย (ดูแผนผัง 26) เรือนด้านทิศเหนือของคลองมีแถวยาว และแถวที่แยกเข้าไปสองฟากของคลองแยกด้านทิศเหนือ ปรับ

แผนผัง 26 แผนผังตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

เรือนพักอาศัยมาทำการค้าขาย ทำให้มีการสร้างทางเดินต่อเนื่องริมน้ำเป็นช่วงๆ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเดินไม่สะดวกเท่ากลุ่มเรือนทางทิศใต้ และเรือนลักษณะดังกล่าวขยายตัวไปตามทิศตะวันออก

เพื่อความสะดวกในการเชื่อมโยงเรือนค้าขายทั้งสองฟากคลองให้แก่ผู้ซื้อของผู้มีการสร้างสะพานลอยข้ามคลอง 2 จุดในพื้นที่เพื่อให้สามารถดูสินค้าได้ทั้งสองฟากคลอง

ปัจจุบันตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์เริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว จะมีนักท่องเที่ยวมาชมตลาดที่วัดประสาธสิทธิ์ เพื่อเข้าชมตลาดทั้งสองฝั่งคลอง และเพื่อเลือกซื้อสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้านำมาขายจากเรือในช่วงเวลาเช้าซึ่งเป็นชีวิตประจำวันจริงๆ ของชุมชน มิใช่เป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำดำเนินสะดวก

ความแปรเปลี่ยนซึ่งมาจากความเจริญทางวัตถุและการคมนาคมที่น่าจะเป็นภัยของวิถีชีวิตที่เริ่มเกิดขึ้น คือ ปัจจุบัน เริ่มมีการสร้างตึกแถว 4 ชั้นริมคลองซึ่งเป็นภาพที่ขัดแย้งอย่างยิ่งกับสภาพแวดล้อมและชีวิตจริงของผู้คนที่นั่น ปัจจัยในความแปรเปลี่ยนอีกประการหนึ่งคือ การติดตลาดนัดตามวัดต่างๆ ซึ่งชาวบ้านของบรรพบุรุษไปขายทำให้สภาพของตลาดและการค้าแบบพื้นถิ่น แต่เดิมเปลี่ยนแปลงไป

4.2.10 ตลาดหน้าวัดมหาธาตุ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี

จุดเริ่มต้นของการค้าขายย่านหน้าวัดมหาธาตุนี้ เริ่มเป็นตลาดสดที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรอยู่ด้านริมแม่น้ำเพชรบุรีฝั่งตะวันตก (ดูแผนผัง 27) ย่านนี้เป็นจุดเชื่อมโยงทางด้านกายภาพระหว่างสองฝั่งแม่น้ำ ปัจจุบันเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างถนนดำเนินเกษมทางฝั่งตะวันตก และถนนมาดยวงศ์ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี ตลาดในอดีตเป็นการให้บริการเฉพาะชุมชน และการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจากเรือที่ล่องไปมาระหว่างอำเภอยางและอำเภอบ้านแหลม ตลาดหน้าวัดมหาธาตุในยุคเริ่มแรกเป็นทางผ่านระหว่างสองแห่งที่กล่าวข้างต้น ทำให้มีเรือสินค้ามาแวะพักและผู้คนในชุมชนซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าการเกษตร ของแห้ง และเครื่องใช้ เมื่อกิจการเจริญขึ้นมีการสร้างเรือนแถวไม้ค้าขายพักอาศัยตามแนวยาวของถนนดำเนินเกษมฝั่งตะวันออกเลี้ยวลงมายังตลาดสดริมแม่น้ำ ในช่วงแรกยังใช้การขนส่งสินค้าทางน้ำ ต่อมาเมื่อชุมชนขยายขึ้น เริ่มมีกลุ่มเรือนพักอาศัยกระจายตัวอยู่รอบๆ วัดมหาธาตุ และโรงเรียนวัดแก่นเหล็ก เรือนที่อยู่ด้านนอกของซอยข้างวัดมหาธาตุเริ่มสร้างเป็นเรือนแถวค้าขายถึงพักอาศัย เป็นเรือนแถวไม้สองชั้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรือนแบบ 3 ห้อง หลังคาจั่ว การค้าขายในย่านนี้แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มหน้าวัด และกลุ่มข้างวัด กลุ่มหน้าวัดมีการค้าขายคึกคักกว่า เพราะอยู่ใกล้ท่าเรือและใกล้ถนนใหญ่ กลุ่มข้างวัดเป็นถนนซอยซึ่งต่อเนื่องจากกลุ่มที่หนึ่ง แต่ไม่ได้ขายสินค้าหลักส่วนใหญ่เป็นร้านขายของเล็กๆ น้อยๆ เช่น ของชำ เครื่องใช้ และร้านบริการต่างๆ

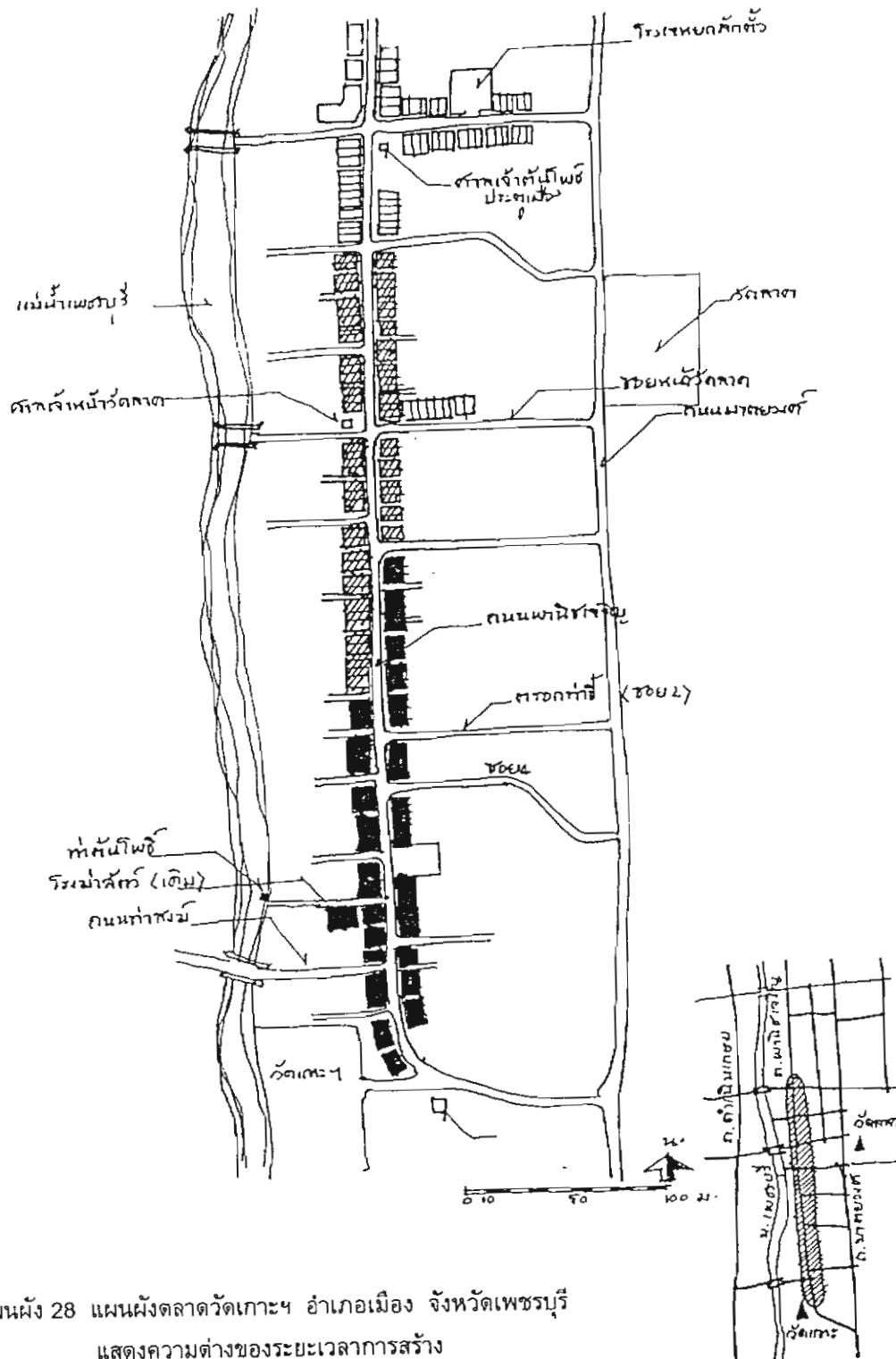
ในช่วงระยะประมาณ พ.ศ. 2527 มีการสร้างตลาดสดใหม่ในย่านเดิมที่ขยายออกมาทางทิศใต้ และใช้การขนส่งสินค้าจากถนนดำเนินเกษมโดยตรง ไม่ใช่ท่าเรือแบบครั้งอดีต เพราะขนส่งได้ง่ายว่า คนในชุมชนนิยมใช้ตลาดสดใหม่ติดถนนมากกว่าตลาดเดิมริมแม่น้ำ ตลาดเก่าปิดการบริการลง เหลือแต่เรือนแถวค้าขายที่ยังคงขายของได้ เพราะเป็นทางผ่านของการเดินทางเข้าและออกของเมือง

สภาพปัจจุบันพบว่ามียี่สิบเก้าร้านใหม่ที่ย้ายตัวจากเรือนไม้เดิมไปตามแนวยาวของถนนดำเนินเกษมฝั่งตะวันออก ทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาทำบุญไหว้พระที่วัดมหาธาตุฯ และในขณะเดียวกันทางจังหวัดได้สร้างตลาดสดเทศบาลขนาดใหญ่ที่ให้บริการครบวงจรบริเวณถนนพระทรงตัดกับถนนบริพัตร ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของตลาดสดหน้าวัดมหาธาตุฯ ทำให้ผู้คนจากชุมชนใกล้เคียงหันไปใช้ตลาดสดเทศบาลซึ่งจับจ่ายใช้สอยได้สะดวกกว่า

สำหรับในกลุ่มเรือนแถวไม้ในซอยข้างวัดมหาธาตุฯ ซึ่งสร้างที่หลังเรือนแถวไม้ถนนดำเนินเกษม (ดูแผนผัง 27) จะพบความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพตามช่วงเวลาการสร้าง เพราะเมื่อเรือนชุดเก่าเสื่อมโทรมลงตามกาลเวลา และคุณภาพของวัสดุซึ่งเป็นไม้ เจ้าของจะไม่มีการสร้างเรือนแถวไม้ใหม่ เพราะไม้หายากและราคาแพง ดังนั้นในซอยข้างวัดมหาธาตุฯนี้จะพบตึกแถวใหม่สร้างแทรกเป็นช่วงๆ ระหว่างเรือนแถวไม้เดิม และมีแนวโน้มว่าถ้ามีการสร้างใหม่หรือสร้างแทนเรือนเก่า ในอนาคตจะเห็นแต่ตึกแถวใหม่เท่านั้น ซึ่งเป็นปัจจุบันเห็นได้ชัดจากกลุ่มตึกแถวที่แทรกตัวอยู่ระหว่างเรือนแถวไม้ริมถนนข้างซอยโรงเรียนเทศบาล 1 วัดแก่นเหล็ก (รัตนกะอนุสรณ์) และตึกแถวสร้างใหม่ในซอยข้างวัดยาง 1

4.2.11 ตลาดวัดเกาะฯ ถนนพานิชเจริญ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี

พื้นที่ตลาดเก่าดั้งเดิมอายุริมแม่น้ำเพชรบุรีทางเหนือของวัดเกาะฯ ซึ่งเป็นตลาดเก่าแก่ใกล้ๆกับตลาดย่อยที่เรียกว่าตลาดต้นโพธิ์ใกล้บริเวณท่าต้นโพธิ์ ซึ่งแต่เดิมเมื่อประมาณ 80-90 ปีมาแล้วมีโรงฆ่าสัตว์อยู่ใกล้ๆ ตลาดต้นโพธิ์ โรงฆ่าสัตว์ปัจจุบันยังอยู่แต่ไม่ได้ใช้งานแล้ว กลุ่มเรือนแถวไม้ถนนพานิชเจริญนี้มีอายุใกล้เคียงกับตลาดเก่าคือ 80-90 ปี เป็นเรือนแถวไม้สองชั้นใช้ค้าขายทั้งพักอาศัย ในบริเวณดังกล่าวนอกจากจะเป็นร้านค้าย่อยๆ ประกอบตลาดเก่าแล้วยังเป็นแหล่งช่างทองโบราณของเมืองเพชรซึ่งยังหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีตั้งแต่ห้วมถนอมพานิชเจริญจนถึงตรอกช่างทอง อันประกอบด้วยร้านซุนเซ่ง นายเอียน ชูบดินทร์ คุณป้าเนื่อง แฝงสีคำ คุณป้าวิภา พวงลาภ และบ้านเจียมจิตรของตระกูลสุวรรณช่างอยู่ทางทิศตะวันตกของถนนพานิชเจริญ ส่วนทางด้านตะวันออกบ้านทองสัมฤทธิ์ตรงข้ามร้านซุนเซ่ง บ้านนายโช สุวรรณช่าง และร้านช่างทองติดตรอกช่างทองเรือนแถวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเก่าที่สุดของย่าน

แผนผัง 28 แผนผังตลาดวัดเกะฯ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

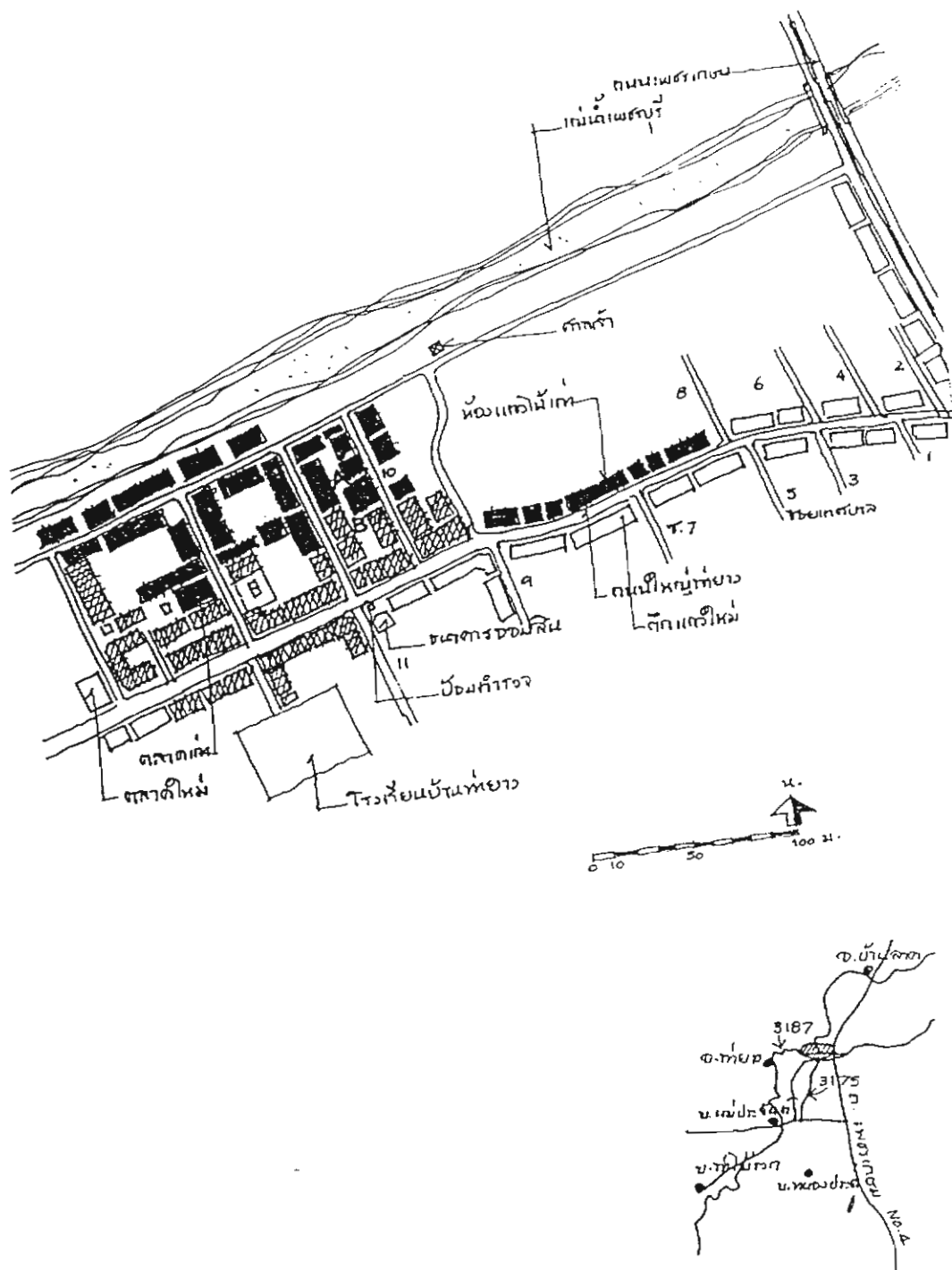
เมื่อชุมชนขยายตัวโตขึ้นตามถนนพานิชเจริญไปทางทิศเหนือ มีการสร้างโรงเจเล็กตัวที่ซอยศาลเจ้าตันโพธิ์ประตูเมือง กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่ทำการค้าขายทุกประเภท เรือนแถวไม้ขยายตัวไปจรดซอยหน้าวัดลาดที่ต่อเนื่องกับถนนมาตยวงศ์ การขยายตัวในช่วงล่าสุดคือตึกแถวสร้างใหม่ย่านโรงเจเล็กตัวที่สร้างรองรับการขยายตัวของชุมชน ตลาดแถบถนนพานิชเจริญปัจจุบันเป็นทางผ่านไปยังตัวเมือง ดังนั้นปัจจุบันจึงให้บริการเฉพาะคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และการขนส่งสินค้าปรับเปลี่ยนจากทางเรือเป็นทางบกโดยสิ้นเชิง

4.2.12 ตลาดท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ตลาดท่ายางมีอายุของการก่อตั้งชุมชนมาประมาณ 50-60 ปี¹³ บริเวณริมแม่น้ำเพชรบุรี ในอดีตมีท่าเรือ 2 แห่ง เรือนร้านค้าเดิมเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว หลังคามุงจากอยู่ระหว่างท่าเรือทั้งสองท่า เป็นชุมชนค้าขายซึ่งอาศัยสินค้าจากเรือที่ขึ้นล่องระหว่างท่ายางบ้านแหลม ต่อมามีคนเข้ามาอยู่มากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับหลายชุมชน เช่น แก่งกระจาน บ้านส้อง หนองจอก และเขื่อนเพชร ชาวบ้านจะนำผลิตผลทางการเกษตร เช่น ข้าวโพด ถั่วฝักยาว มะนาว หน่อ ฝ้าย มาขาย จนกิจการใหญ่โตขึ้นมีการสร้างห้องแถวไม้ชุดแรก (ดูแผนผัง 29) และตลาดซึ่งชาวบ้านเรียกตลาดก้านันรวมตามชื่อเจ้าของ หลังจากกิจการค้าเจริญขึ้น เจ้าของที่ดินก็สร้างเรือนแถวและตลาดเพิ่มเติม ชาวบ้านเรียกตามชื่อเจ้าของว่า ตลาดป่าบวยสร้างติดกับตลาดเดิมของก้านันรวม ใน พ.ศ.2495 ไฟไหม้ตลาดป่าบวย เป็นไฟไหม้ครั้งใหญ่หมดไปครึ่งตลาดทำให้ต้องสร้างใหม่ แต่ยังเป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้นลักษณะใกล้เคียงกับของเก่า (ดูแผนผัง 29) และมีการสร้างใหม่นอกเหนือจากสร้างแทนอาคารเดิมที่ไฟไหม้แล้วด้วย

เมื่อมีการขยายและปรับปรุงถนนใหม่ท่ายางที่แยกจากถนนเพชรเกษมให้เป็นถนนขนาดใหญ่ต่อไปยังอำเภอและชุมชนเมืองท่ายาง ร้านค้าบางกลุ่มที่หลงเหลือจากไฟไหม้ยังมีให้เห็นได้ระหว่างซอยเทศบาล 8 ถึงซอยเทศบาล 10 และกลุ่มอาคารไม้ที่สร้าง พ.ศ. 2495 บนถนนใหม่ท่ายางยังมีอยู่สองฟากถนนระหว่างซอยเทศบาล 10 ถึงซอยเทศบาล 14 จากแผนผัง 29 จะเห็นได้ว่าตลาดท่ายางเป็นตลาดใหญ่ มีอาคารไม้หลงเหลืออยู่เป็นกลุ่มก้อน ถึงแม้จะเป็นอาคารที่สร้างต่างเวลากัน 10 กว่าปี แต่ปัจจุบันลักษณะทางกายภาพจะแลดูเหมือนกันหมดในแต่ละกลุ่มของเรือนค้าขาย ซึ่งเป็นกลุ่มก้อนใหญ่ 3 กลุ่มจะมีตลาดสด ตลาดของแห้งและตลาดอาหารแทรกตัวอยู่เพื่อให้บริการแก่คนในชุมชน และแก่ผู้แวะผ่านทางเพื่อไปยังอำเภอท่ายาง และจากอำเภอท่ายางไปยังอำเภอเมือง

ปัจจุบันถนนใหม่ท่ายางกลายเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งหลักของสินค้าต่างๆที่มายังตลาดท่ายางแทนการขนส่งทางเรือจากแม่น้ำเพชรบุรีแต่เดิม ซึ่งจะได้ชัดเจนว่าความคึกคักของตลาดปรับเปลี่ยนหน้าจากแม่น้ำมาเป็นถนนใหม่ท่ายางแทน การซื้อ

แผนผัง 29 แผนผังตลาดท่าช้าง อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

ขายมีมากมายและหลากหลายประเภทสินค้าในบริเวณถนนตัดใหม่ บริเวณตลาดเก่าโดยเฉพาะตลาดยุคแรก (ดูแผนผัง 29) ชบเซากลายเป็นเรือนพักอาศัยเป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ยังมีกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี การเฉลิมฉลองศาลเจ้าอยู่ในพื้นที่ด้านริมน้ำเดิมตามช่วงเวลาการเฉลิมฉลอง

จากการเปลี่ยนแปลงระบบการคมนาคมขนส่งเป็นทางรถยนต์นี้เอง ส่งผลต่อประเภทและระบบการขายไปด้วย ประเภทสินค้าเดิมที่เป็นสินค้าการเกษตร เปลี่ยนแปรไปเป็นพวกเสื้อผ้าและอาหารทะเลซึ่งขนส่งจากท่าทางและบ้านแหลมเข้าสู่ตลาดท่าทาง กลุ่มอาคารค้าขายใหม่ที่สร้างจากตลาดเดิมไปจนถึงถนนเพชรเกษมกลายเป็นตึกแถว 4-6 ชั้นแบบสมัยใหม่ พร้อมทั้งมีธนาคารเกิดขึ้นหลายแห่งบนถนนใหม่ท่าทาง แสดงถึงความเจริญของเศรษฐกิจของชุมชนได้เป็นอย่างดี

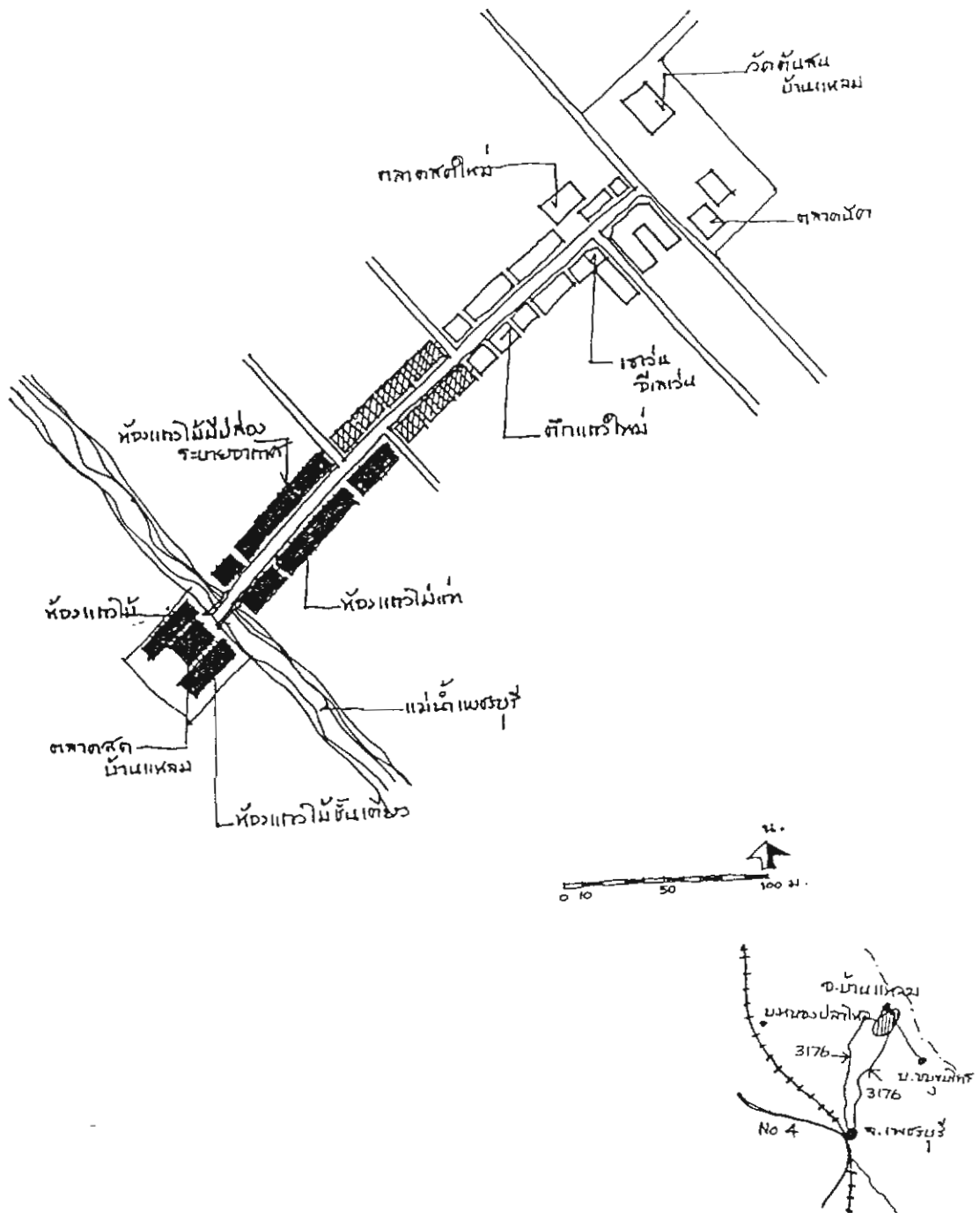
4.2.13 ตลาดบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตลาดบ้านแหลมเป็นชุมชนค้าขายขนาดเล็กที่มีอายุการตั้งชุมชนประมาณ 70-80 ปี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีในช่วงที่แคบมาก แลดูเหมือนคลองมากกว่าเป็นแม่น้ำ ตัวตลาดแรกเริ่มอยู่ด้านทิศใต้ของแม่น้ำ เป็นเพียงตลาดสดที่ขายของประเภทผลิตผลทางการเกษตรที่ชาวบ้านล่องเรือมาซื้อขายแลกเปลี่ยนจากท่าทางผ่านอำเภอมือง และมาจบที่บ้านแหลม สองข้างของตลาดเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวปลูกสร้างแบบใช้ค้าขายถึงพักอาศัย ตลาดบ้านแหลมนี้ใช้สำหรับให้บริการคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยสินค้าที่ติดมากับเรือขึ้นล่องระหว่างท่าทางกับบ้านแหลม

เนื่องจากแม่น้ำเพชรบุรีช่วงนี้แคบมาก มีสะพานข้ามจากฝั่งใต้ไปยังฝั่งเหนือของแม่น้ำเพื่อไปยังวัดตันสนกับบ้านแหลม ซึ่งเป็นวัดที่ประชาชนในบ้านแหลมมาทำบุญ ประเพณี ดังนั้นจึงเกิดห้องแถวไม้อีกชุดหนึ่งกระหนาบสองข้างของถนนที่ต่อเนื่องระหว่างตลาดบ้านแหลมไปยังวัดตันสน เรือนแถวค้าขายชุดนี้มีทั้งชั้นเดียว และสองชั้นสลับกัน การค้าขายในเรือนแถวเป็นการค้าแบบเล็กๆน้อยๆ สำหรับชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เสริมกับสินค้าในตลาดสดซึ่งเป็นสินค้าทางการเกษตร

เรือนค้าขายมีการขยายตัวไปตามถนนตัดใหม่จนถึงวัดตันสน แต่เนื่องจากมีการตัดทางหลวงหมายเลข 3176 เข้ามายังวัดตันสน ทำให้ชุมชนใหม่ทั้งพักอาศัยและค้าขายย้ายไปกระจุกตัวทางด้านวัดตันสน มีการสร้างตลาดสดใหม่ในพื้นที่ถนนเดิมแต่ติดกับพื้นที่ของวัดตันสนทางทิศใต้ และยังมีการติดตลาดนัดในวันเสาร์ อาทิตย์ ที่ลานหน้าวัดตันสนด้วย ทำให้ความตื่นตัวของการค้าแปรเปลี่ยนทิศทางจากตลาดเก่าบ้านแหลมเดิมซึ่งอยู่ทางทิศใต้ เป็นตลาดสดแห่งใหม่ด้านวัดตันสนซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ

เมื่อพิจารณาจากแผนผัง 30 จะเห็นได้ชัดว่าเรือนแถวเก่าสุดจะอยู่ด้านตลาดเก่าด้านทิศใต้ของแม่น้ำต่อเนื่องมาถึงช่วงกลางของถนนตัดใหม่ ต่อเนื่องไปกับเรือนแถว

แผนผัง 30 แผนผังตลาดบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

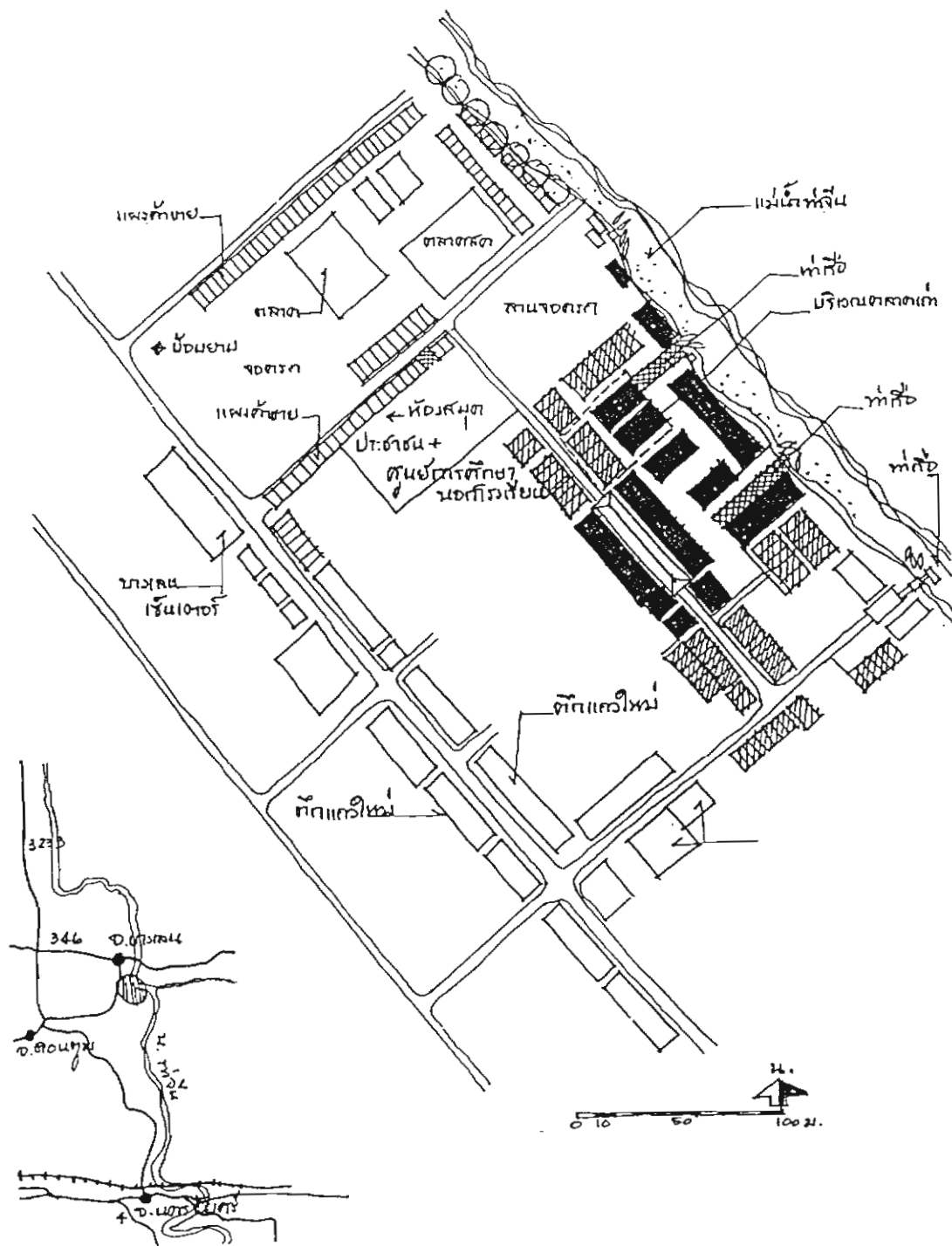
ค่อนข้างใหม่ที่สร้างต่อเนื่องขยายตัวไปทางทิศเหนือ แต่พอถึงช่วงต้นของถนนที่ติดกับวัดต้นสน จึงมีทั้งตลาดสดแห่งใหม่ ตลาดนัด และสถานที่ทำการย่อยๆ ของทางราชการ อาคารที่สร้างใหม่ในแถบนี้จะเป็นตึกแถวแบบใหม่ทั้งสิ้น รวมทั้งมีร้านค้าแบบทันสมัย เช่น ร้านเซเว่นอีเลฟเว่นเกิดขึ้นในกลุ่มใหม่นี้ด้วย การขนส่งสินค้ามายังตลาดกลายเป็นเข้ามาโดยรถยนต์ผ่านวัดต้นสนมายังตลาดสดแห่งใหม่ และตลาดนัด ยังมีเฉพาะสินค้าประเภทพืช ผัก ผลไม้ ที่ชาวบ้านปลูกเองในพื้นที่ที่อยู่ลึกเข้าไปจากแม่น้ำ ที่ยังคงบรรทุกเรือพายเล็กๆ เข้ามายังตลาดสดเก่า เพื่อขายให้แก่คนในชุมชน และยังพอขายได้ไม่ขาดทุน เพราะเป็นสินค้าต่างชนิดกันที่ขายในตลาดใหม่ด้านทิศเหนือ

4.2.14 ตลาดบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตลาดบางเลนเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่มีทั้งตลาดสด และเรือนแถวค้าขายกึ่งพักอาศัยหลายกลุ่มเกาะกันอยู่ค่อนข้างซับซ้อน อายุของการสร้างดูจากสภาพอาคารเดิมคาดว่าประมาณ 50-60 ปี ในอดีตเป็นชุมชนค้าขายที่มีสินค้าส่งมาตามแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) สินค้าที่ขายในตลาดเริ่มแรกที่อยู่ริมแม่น้ำเป็นพวกผักและผลไม้จากสวนที่อยู่ลึกเข้าไป ส่วนสินค้าที่ขายในท้องแถวก็เป็นพวกของแห้ง เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และของชำ ตลาดแรกเริ่มให้บริการกับคนในชุมชนและคนจากชุมชนใกล้เคียง เช่น กำแพงแสน บางหลวง ควนไม้ ไร่งาม ในช่วง 30 ปีที่แล้ว ตลาดยังคงคึกคักให้บริการได้อย่างดี และค้าขายได้ตลอดทั้งวัน

ในช่วงระยะ 20 ปีที่ผ่านมาตลาดเก่าได้ถูกเปลี่ยนเป็นห้องแถวค้าขาย 2 ชุด (ดูแผนผัง 31) และมีการสร้างเรือนแถวไม้ระยะที่ 2 เพิ่มเติมเพื่อเป็นทางเข้าสู่ตลาดจากทางบกแทนทางที่มาจากท่าหน้า เนื่องจากมีการตัดถนนใหม่เข้ามายังพื้นที่ตลาด ทางเข้าตลาดเป็นช่วงที่มีเรือนแถวไม้ 2 ชั้นมีระเบียบตอนบนกระหนาบทางเดินกลางที่มีการยกหลังคาคลุมทางเดินเพื่อเป็นทางเข้า และเป็นการเดินซื้อของภายใน และยังได้มีการขยายตัวของเรือนค้าขายทั้งทางเหนือและใต้ของตลาดเดิม

ปัจจุบันเป็นอำเภอบางเลนมีการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ มีถนนใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงทั้งทางหลวงหมายเลข 346 และทางหลวงหมายเลข 3233 ซึ่งทำให้การเข้าถึงตลาดบางเลนสะดวกและใหญ่โตโอเื่อง เริ่มมีการสร้างตลาดสดใหม่ สร้างแผงลอยค้าขายปริมาณมากมายทางทิศเหนือของตลาดเก่า และมีนายทุนเล็งการก่อสร้างศูนย์การค้าแห่งใหม่ “บางเลนเซ็นเตอร์” ไว้ด้านตรงข้าม อาคารร้านค้าที่สร้างใหม่กระหนาบถนนขนาดใหญ่ที่ตัดเข้าสู่ตลาดบางเลนเป็นตึกแถวขนาดใหญ่ เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน และยังมีแนวโน้มว่าตลาดบางเลนเดิมจะถูกรื้อถอนเปลี่ยนเป็นห้างสรรพสินค้าและซูเปอร์มาร์เก็ต แต่ปัจจุบันยังมีปัญหาเพราะชาวบ้านในชุมชนตลาดบางเลนซึ่งอยู่ต่อเนื่องกันมาในพื้นที่กว่า 50 ปียังคงรักและหวงแหนตลาดเก่าบางเลนของพวกเขาอยู่ ทำให้ยังเปลี่ยนแปลงไม่ได้

แผนผัง 31 แผนผังตลาดบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

แต่อย่างไรก็ตามขณะที่การคมนาคมขนส่งเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง ผนวกกับการติดตลาดนัดในพื้นที่ใกล้เคียงหลายแห่ง เช่น ตลาดนัดชมพูปงษ์ ตลาดนัดใหญ่สามแยกทางไปปทุมธานี ตลาดนัดใหญ่สามง่าม และตลาดนัดบางไทร ทำให้ลูกค้าของตลาดเดิมเปลี่ยนแปลงไป และนอกจากนี้ในบริเวณตลาดสดปัจจุบันตามนโยบายของทางอำเภอบางเลนมีโครงการจะใช้เป็นที่ตั้งของอำเภอและโรงพักในอนาคต ทำให้เกิดปัญหาและเกิดความลังเลในการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับตลาดเดิม ปัจจุบันความเห็นของประชาชนในชุมชนยังเป็นปีกแผ่นสามารถดำเนินาทุนได้ระยะหนึ่ง แต่เมื่อไรก็ตามที่ความเป็นปีกแผ่นของประชาชนสลายลง ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากมากสำหรับชุมชนบางเลน

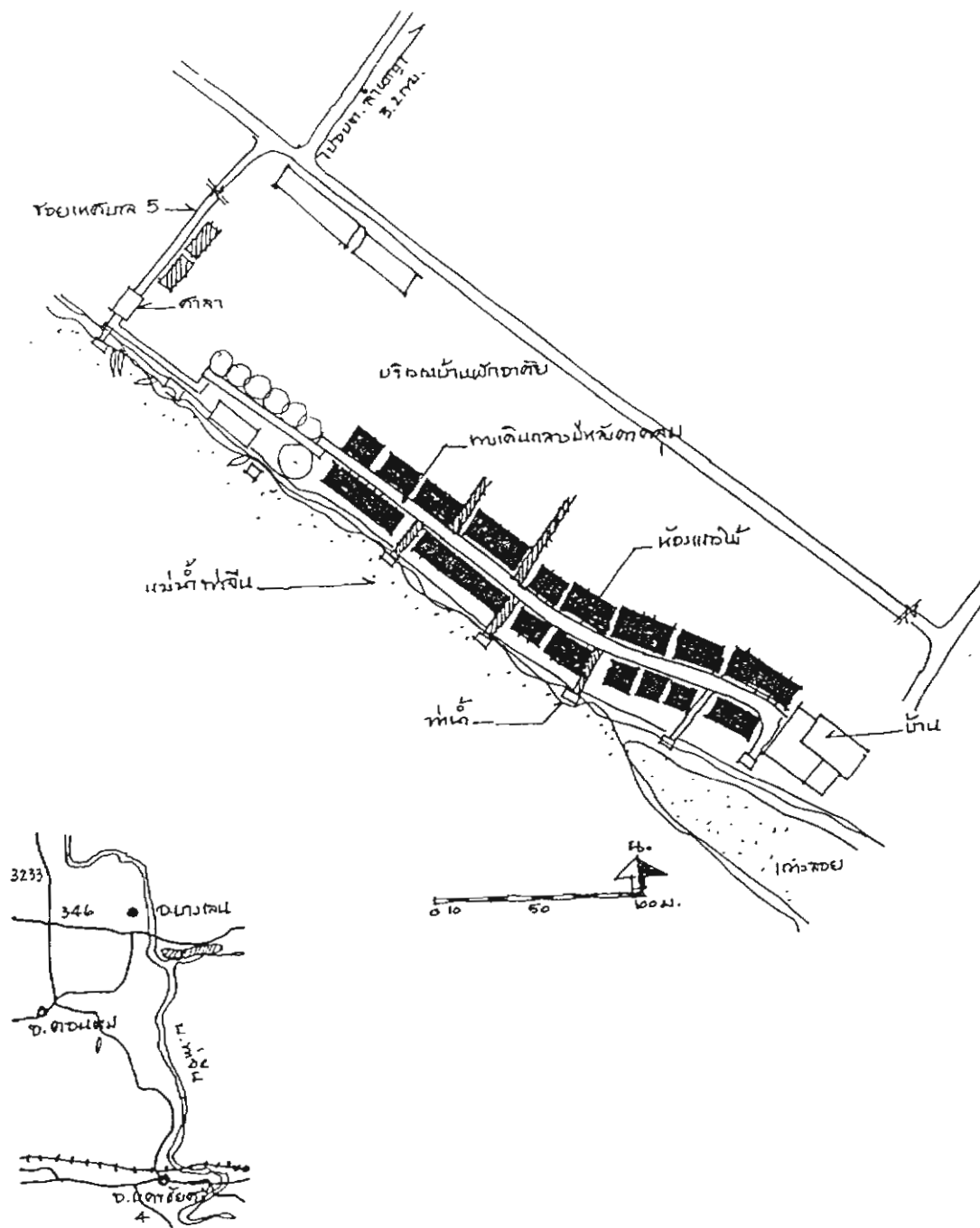
4.2.15 ตลาดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

รูปลักษณะเริ่มแรกของตลาดลำพญา เมื่อ 60 ปีที่แล้วคือเรือนไม้ชั้นเดียวหลังคามุงจากสร้างกระหนาบทางเดินกลางซึ่งไปด้วยอิฐมอญขนาดใหญ่ และมีหลังคาคลุมทางเดิน หลังคาคลุมทางเดินแต่เดิมตั้งเสาไม้ยกสูงและหลังคามุงจากเช่นเดียวกับเรือนแถว การขนส่งสินค้าต่างๆขนส่งโดยทางเรือมาขึ้นที่ท่าเรือริมแม่น้ำนครชัยศรี

ในอดีตตลาดลำพญาให้บริการแก่ผู้คนหลายชุมชน ได้แก่ ชุมชนคลองแขก (วัดสว่างอารมณ์) ชุมชนวัดเวฬุวนาราม ชุมชนบางพญา โดยในหน้าแล้งผู้คนที่จะมาซื้อของจะออกจากบ้านซึ่งห่างจากตลาดลำพญาประมาณ 3-7 กิโลเมตร โดยออกจากบ้านตั้งแต่ตีห้าพอซื้อของเสร็จก็จะกลับถึงบ้านประมาณบ่ายสามโมงเย็น แต่ละคนจะแบกกระบุง ตะกร้า เดินกันมาเป็นกลุ่มๆ ละ 3-5 คน เพื่อป้องกันการปล้นทรัพย์สินระหว่างทาง แต่พอหน้าน้ำจะเปลี่ยนเป็นพายเรือเข้ามาซื้อของ เพราะน้ำท่วมสูงมาก

สินค้าที่ลำเลียงมาโดยทางเรือจะเป็นพวกมะพร้าว เปลือก ปลาทุตม์เค็ม สินค้าเหล่านี้มาทางแม่กลอง พวกปลาทุตม์ พริกแห้ง หอมกระเทียม จะมาจากบางช้าง มะพร้าว น้ำตาล มาจากนครชัยศรี ส่วนในเรือนแถวจะเป็นสินค้าพวกเสื้อผ้าเป็นหลัก

ในช่วง 30 ปีที่แล้วเป็นการเปลี่ยนแปลงเรือนค้าขายเป็นเรือนแบบถาวร เป็นเรือนไม้สองชั้น หลังคามุงสังกะสี ความคึกคักของตลาดช่วงนี้มีตลอดทั้งวัน โดยนอกจากการค้าขายในเรือนแถวแล้ว ยังมีเรือต่างๆ ทั้งเรือชั้นเดียวและสองชั้น เช่น เรือขุนแผน เรือขุนช้าง เรือนางวันทอง ขึ้นล่องจากสุพรรณบุรีไปสุดที่จี่วราย และแวะจอดที่ตลาดลำพญา นอกจากนั้นยังมีเรือโดยสารวิ่งขึ้นล่องจากลำพญาไปสุพรรณฯด้วย โดยออกเดินทางแต่เช้าตรู่ไปถึงสุพรรณฯประมาณบ่ายสามโมง ท่าเรือโดยสารอยู่ปลายสุดของตลาดปัจจุบัน

แผนผัง 32 แผนผังตลาดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

ช่วงระยะ 10 ปีที่แล้วมาตลาดลำพญาซบเซาลง เพราะมีตลาดอื่นใกล้เคียงที่ให้บริการได้คล่องตัว และมีสินค้าหลากหลายกว่า ช่วงเวลาหนึ่งเรือนค้าขายเหล่านี้กลายเป็นเรือนพักอาศัย แต่ในระยะ 4-5 ปีที่แล้วมา องค์การบริหารส่วนตำบลลำพญามีโครงการฟื้นฟูตลาดลำพญา และตลาดน้ำวัดลำพญาเพื่อการท่องเที่ยว จึงได้มีการปรับปรุงอาคารตลาดลำพญา โดยเฉพาะช่องทางเดินกลางให้น้ำเดินและสว่างขึ้น โดยเปลี่ยนโครงสร้างไม้และโครงถักตอนบนเป็นโครงเหล็กซึ่งมีขนาดเล็กและเบา และเปลี่ยนหลังคาจากมุงสังกะสีเป็นมุงกระเบื้องลอนเล็กสลับกับกระเบื้องโปรงแสง เพื่อให้ทางเดินกลางสว่างขึ้น

ตลาดลำพญาเป็นตลาดเล็กๆที่ไม่สามารถมีพื้นที่ขยายตัวได้ (ดูแผนผัง 32) แต่ก็เป็นตลาดที่มีลักษณะเด่นในการอยู่ เพราะทุกบ้านอยู่กันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ มีความหวงแหนในถิ่นที่อยู่ มีความรักและเอื้ออาทรระหว่างกัน มีความสนิทสนมกลมเกลียวดูจูงญาติสนิท

4.2.16 ตลาดนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ตลาดนครชัยศรีเป็นตลาดแบบพื้นถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่ดี จุดเริ่มแรกของตลาดคือท่าเรือขนส่งสินค้าริมแม่น้ำนครชัยศรีที่ทำให้การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ามีความคล่องตัวด้วยการขนส่งทางน้ำ พื้นที่ก่อสร้างตลาดระยะแรก คือ ตลาดสดและเรือนค้าขายที่เป็นคู่นันทางเข้าตลาดสดจากด้านแม่น้ำ พร้อมๆกับที่มีการสร้างเรือนแถวค้าขายทั้งแบบกลุ่มและแนวยาว ส่วนด้านหลังของตลาดเป็นเรือนค้าขายพักอาศัย สินค้าในตลาดเป็นพืช ผัก ผลไม้ อาหารสด อาหารแห้ง โดยเฉพาะเปิดทะเลที่ขึ้นชื่อของตลาดนครชัยศรี

พื้นที่รอบบริเวณมีการพัฒนาการรวดเร็วมาก เพราะถนนทางเข้าตลาดซึ่งตรงไปยังสะพานรวมเมฆซึ่งเป็นสะพานข้ามแม่น้ำนครชัยศรี เป็นที่ตั้งของสถานีตำรวจภูธรอำเภอ นครชัยศรีด้วย ทำให้พื้นที่โดยรอบมีการปรับปรุงโดยเฉพาะผิวจราจรและเส้นทางถนนที่เข้ามายังตลาด หากพิจารณาแผนผัง 33 ซึ่งแสดงถึงความต่างระยะเวลาก่อสร้างอาคารในตลาดจะพบว่า อาคารยุคแรกเริ่มที่ตลาดสดและเรือนแถวไม่รอบๆ ตลาดสด แล้วค่อยๆขยายตัวไปทางทิศเหนือเพื่อสร้างเรือนแถวค้าขายฝั่งตรงข้ามถนนที่กระหนาบตลาดคู่ขนานกับถนนเข้ามายังสถานีตำรวจ แต่เมื่อมีการพิจารณาสถานีตำรวจและอาคารราชการข้างเคียง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับสะพานรวมเมฆซึ่งข้ามแม่น้ำได้ จะพบว่าอาคารใหม่ที่สร้างก็เปลี่ยนแปรไปจากเรือนแถวไม้ เป็นตึกแถวสมัยใหม่ไปหมด ทั้งที่กระหนาบถนนเส้นเหนือและใต้ของตลาด รวมทั้งมีการเกิดของธนาคารพาณิชย์ถึง 3 ธนาคารในพื้นที่ของตึกแถวสร้างใหม่ด้านทิศเหนือ

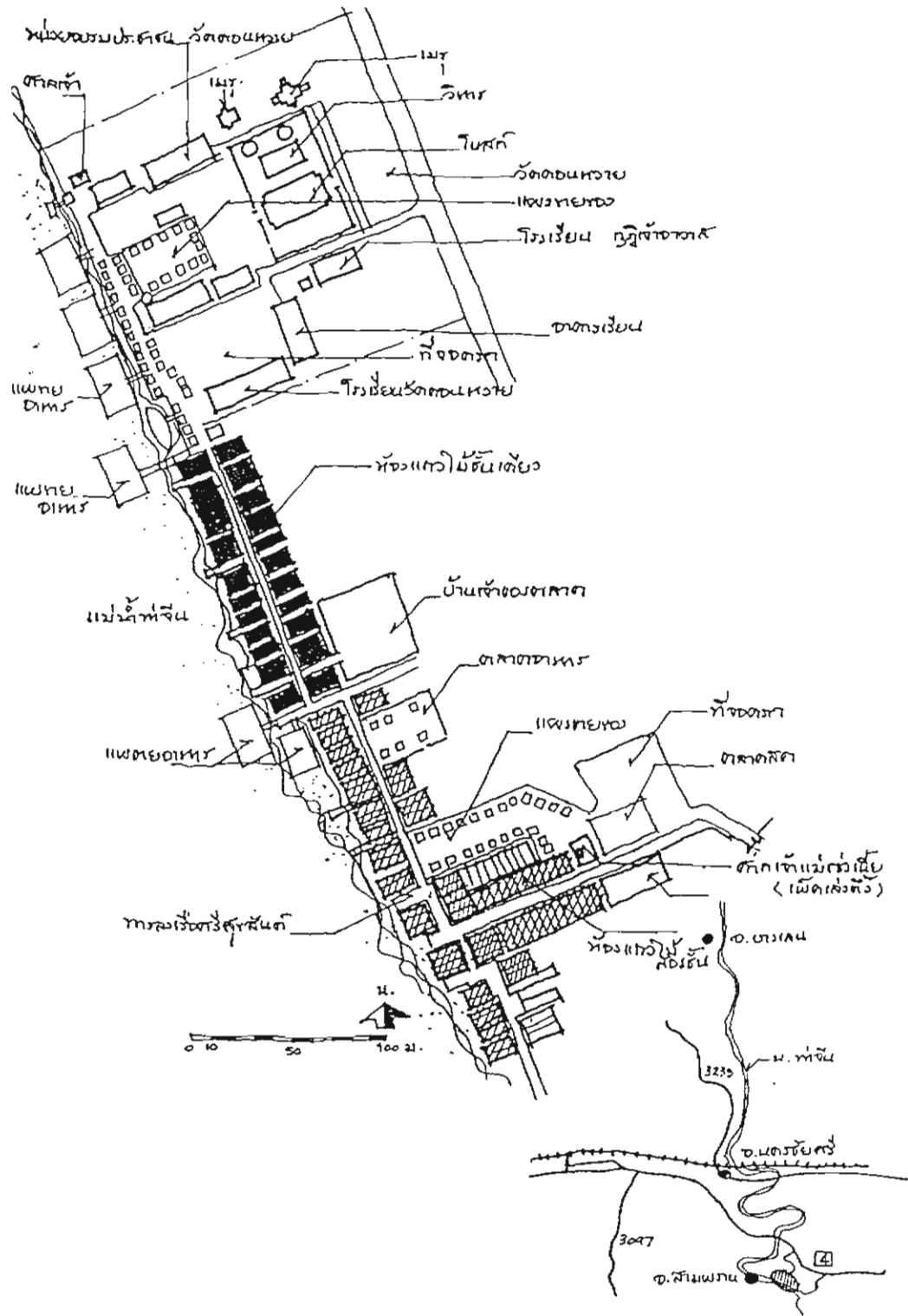
ตลาดนครชัยศรีปัจจุบันยังสามารถให้บริการแก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่ผ่านนครชัยศรีได้เป็นอย่างดี แต่เป็นที่น่าเสียดายเพราะผู้ครอบครองในปัจจุบันเป็นเพียงผู้เช่าอาคารเท่านั้น ไม่สามารถซ่อมแซมปรับปรุงให้คงอยู่ยาวนานได้ ได้แต่ปล่อยให้คงสภาพหรือเสื่อมสลายลงไปเท่านั้น ลักษณะทางกายภาพของตลาดที่เป็นกลุ่มก้อน ให้บริการได้ทั้งของสด ของแห้ง เครื่องใช้ ของชำ ผลไม้และอาหารสำเร็จรูปที่ขึ้นชื่อยังเป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้ตลาดนครชัยศรียังมีชีวิตยืนยาวอยู่ได้ แต่เป็นที่น่าเสียดายเพราะในไม่ช้าตลาดจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการลงทุนทางเศรษฐกิจ หากประชาชนในพื้นที่มีความเป็นปึกแผ่นเช่นตลาดบางเลน อาจเป็นหนทางหนึ่งที่จะยืดอายุของตลาดนครชัยศรี ซึ่งเป็นตลาดแบบพื้นถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตของชุมชนให้ยืนยาวต่อไปได้อีกระยะหนึ่งแทนที่จะเห็นศูนย์การค้าแบบใหม่ผุดขึ้นมาริมแม่น้ำนครชัยศรี

4.2.17 ตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ในบรรดาดตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นที่ทำการศึกษาศึกษาและสำรวจทั้ง 17 แห่งในพื้นที่ 4 จังหวัด ตลาดวัดดอนหวายเป็นแห่งเดียวที่ในปัจจุบันเป็นตลาดที่ยังคงความนิยมอยู่อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะในวัดสุตัสสัจดาห์ ผู้คนจะแน่นมากแทบเดินซื้อของไม่ได้เลย ตลาดเริ่มแรกอยู่บริเวณริมแม่น้ำนครชัยศรีติดกับโรงเรียนวัดดอนหวาย ลักษณะเป็นตลาดแบบพื้นถิ่นง่าย ๆ ร้านค้าเป็นเรือนไม้สองชั้นบ้างชั้นเดียวบ้างวางยาวขนานกับริมฝั่งในลักษณะเรือนแถวคู่หันหน้าเข้าหากัน มีทางเดินกลาง และมีหลังคาคลุมทางเดิน ของที่ขายในตลาดมีทุกประเภท แต่ส่วนใหญ่เป็นสินค้าพวก ผัก ผลไม้ ขนมไทย อาหารสำเร็จรูปมากมาย นอกจากนี้ก็มีสินค้าประเภทข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้ในการก่อสร้างวัสดุอุปกรณ์เล็กๆน้อยๆ

การขยายตัวของตลาดมีต่อเนื่องเป็นแนวยาว ลดหลั่นไปตามแนวฝั่ง ส่วนขยายของตลาดเริ่มทำให้สินค้าหลากหลายขึ้น เช่นมีตลาดอาหารและแผงขายของบริเวณพื้นที่ที่สร้างระยะที่ 2 (ดูแผนผัง 34) บางส่วนเป็นเรือนแถวพักอาศัย ซึ่งเจ้าของไปขายของที่แผงซึ่งขายดีกว่าขายที่บ้าน เพราะอยู่ลึก

นอกจากตลาดและร้านค้าแบบแถวทั้งเก่าและใหม่แล้ว พื้นที่บริเวณลานวัดด้านทิศเหนือของตลาดเก่าจัดเป็นตลาดนัดที่มีแผงขายของจิปาตะ ตั้งแต่ต้นไม้ ดอกไม้ ผลไม้ ของแห้ง ขนม และผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ซึ่งขายดีสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นเมื่อตลาดวัดดอนหวายคนแน่นมากทุกวัน สิ่งที่ต้องการตามมาคือร้านอาหาร ซึ่งนอกจากร้านอาหารในตลาดซึ่งไม่พอเพียงต่อความต้องการแล้ว ปริมาณคนที่มาทำให้เกิดแพขายอาหารมากมายริมน้ำ ซึ่งเป็นที่น่าห่วงต่อสภาวะของมลภาวะทางน้ำอย่างมาก

แผนผัง 34 แผนผังตลาดวัดดอนหวาย ตำบลบางระทึ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม
แสดงความต่างของระยะเวลาการสร้าง

- สร้างระยะที่ 1
- ▨ สร้างระยะที่ 2
- สร้างระยะที่ 3

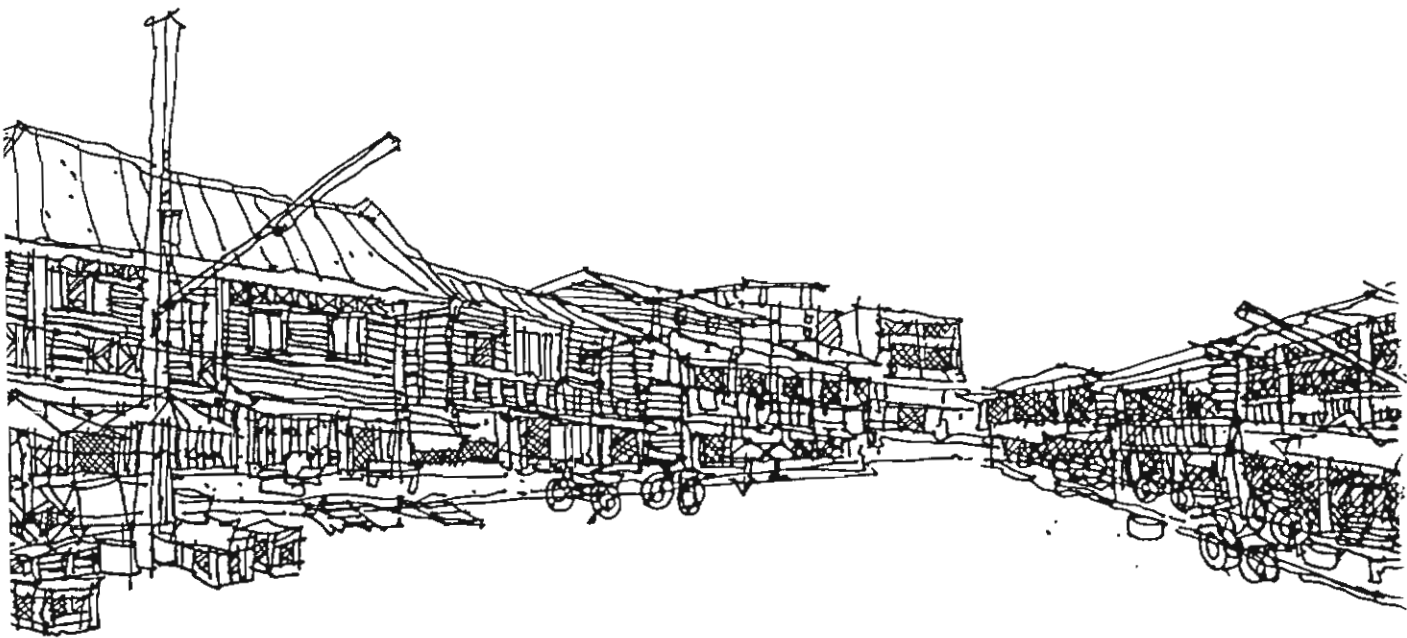
การขนส่งสินค้าของที่ใช้ทั้งทางเรือและรถ เพราะปรากฏเห็นการบริการทางเรือหลายจุดซึ่งยังเป็นที่นิยมอยู่สำหรับผู้ที่อยู่ปากตรงข้ามของแม่น้ำ และสำหรับผู้ที่อยู่ลึกเข้าไปในคลองแยกต่างๆที่ต้องการมาซื้อของ

เหตุที่ตลาดวัดดอนหวายเป็นที่นิยมอย่างมากนอกจากประเภทสินค้าซึ่งหาซื้อจากตลาดสดปกติหรือห้างสรรพสินค้าสมัยใหม่ได้แล้ว การคมนาคมปัจจุบันซึ่งมีการตัดถนนใหม่หลายสาย วัดดอนหวายสามารถเข้าถึงได้หลายทางที่สะดวกและรวดเร็วทำให้คนนิยมทั้งคนในชุมชนเอง และจากจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะจากกรุงเทพฯ ในตลาดจะพบลูกค้าซึ่งไปจากกรุงเทพฯ มากพอๆกับคนในท้องถิ่น ในพื้นที่ตลาดด้านทิศใต้มีศาลเจ้าแม่เซ่งเนี่ย (เพ็กเล่งตึ้ง) ซึ่งชาวบ้านสร้างไว้เพื่อกราบไหว้บูชา เพื่อเป็นกำลังใจในการค้าขายและการอยู่อย่างร่มเย็น ดังนั้นที่เคารพสักการะของคนในตลาดจะมีทั้งไปไหว้พระที่วัดดอนหวาย และมาไหว้เจ้าที่ศาลเจ้า ซึ่งเป็นสิ่งปกติของคนทำการค้าขายทั่วไป

ตลาดส่วนใหญ่ที่สำรวจมีความแปรเปลี่ยนทั้งทางกายภาพและเศรษฐกิจ รวมทั้งมีแนวโน้มจะเสื่อมสลายไปในอนาคต เนื่องจากปัจจัยต่างๆหลายประการ แต่ตลาดวัดดอนหวายจะเดิมสวนทางกับตลาดทั้งหลายโดยสิ้นเชิง เพราะเป็นที่นิยมและมีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจอย่างดีมากตลาดเวลา ซึ่งเป็นที่น่าศึกษาวิเคราะห์ถึงเหตุผลต่อไป

เชิงอรรถบทที่ 4

1. สัมภาษณ์ คุณยายอำภา อรุณทัย เรือนแถวตลาดคู้งพยอม เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2543 โดย วันดี พินิจวรสิน
2. สัมภาษณ์ นายมนัส อำไพจิต เรือนแถวค้าขายตลาดเจ็ดเสมียน เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2543 โดย อรศิริ ปาณินท์
3. สัมภาษณ์ นางนิภา สุพัฒน์กุล อายุ 53 ปี บ้านเลขที่ 669 หมู่ 8 ตำบลเขาพระ อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2543 โดย สมคิด จิระทัศนกุล
4. สัมภาษณ์ นายวิพุธ กาพภักดี บ้านเลขที่ 529 หมู่ 8 ตลาดท่าช้าง เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2543 โดย วันดี พินิจวรสิน
5. สัมภาษณ์ คุณพิศมัย ประจงการ บ้านเลขที่ 272 หมู่ 2 ตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2543 โดย สมคิด จิระทัศนกุล
6. สัมภาษณ์ คุณพิศมัย ประจงการ : อ้างแล้วในเชิงอรรถ 5
7. สัมภาษณ์ คุณอุดม จันทอม บ้านเลขที่ 244 หมู่ 2 ตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2543 โดย วันดี พินิจวรสิน
8. สัมภาษณ์ คุณป้าสงวน โพธิ์ฤกษ์ บ้านเลขที่ 110/18 ถนนเขางู อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2543 โดย อรศิริ ปาณินท์
9. สัมภาษณ์ นายกวย ศรีวรกุล บ้านเลขที่ 145/5 ตลาดบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2543 โดย สมคิด จิระทัศนกุล
10. อรศิริ ปาณินท์. ลักษณะอาคารพักอาศัยย่านคลองบางกอกน้อย. รายงานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร : 2519' หน้า 28.
11. สัมภาษณ์ คุณยายอำภา อรุณทัย อายุ 86 ปี ตลาดคู้งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2543 โดย วันดี พินิจวรสิน
12. สัมภาษณ์ เจ้าของโรงงานไซโป้ว “หลานแม่ฮวย” ตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2543 โดย อรศิริ ปาณินท์
13. สัมภาษณ์ นายบุญเลี้ยง เมฆสุวรรณดิษฐ์ อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 94 ซอยกลาง ถนนใหม่ท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543 โดย วันดี พินิจวรสิน

บทที่ 5 บทวิเคราะห์ : ลักษณะเด่นของเรือนค้าขายพื้นถิ่น ที่ทำการศึกษา

จากการศึกษาตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมืองที่ยังคงมีลักษณะเฉพาะตัวในพื้นที่ 4 จังหวัด คือ สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และนครปฐม รวมทั้งสิ้น 17 แห่ง อันประกอบด้วย

- ตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
- ตลาดศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- ตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
- ตลาดถนนนาง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
- ตลาดโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
- ตลาดบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
- ตลาดคู่งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
- ตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
- ตลาดหน้าวัดมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
- ตลาดวัดเกาะฯ ถนนพานิชเจริญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
- ตลาดท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี
- ตลาดบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
- ตลาดบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- ตลาดสำปญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- ตลาดนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- ตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ได้พบปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อลักษณะเฉพาะของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง คือ

- ความสัมพันธ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งที่ตั้ง
- ชีวิต ความเชื่อ การอยู่ และการค้าขาย
- รูปทรงของสถาปัตยกรรมซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

5.1 ความสัมพันธ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งที่ตั้ง

ตลาดและเรือนค้าขายแบบพื้นถิ่นมิใช่มีกำเนิดตามแนวทางและวงจรของธุรกิจ เช่น ตลาดและศูนย์การค้าที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่มีจุดกำเนิดมาจากชีวิตและความสัมพันธ์ของการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของท้องถิ่น

จุดกำเนิดของตลาดและเรือนค้าขายแบบพื้นถิ่นจะเหมือนกันแทบทั้งหมด คือ เริ่มจากพื้นที่ริมแม่น้ำ ลำคลองที่มีเรือขนส่งสิ่งสินค้าทั้งเล็กและใหญ่ขึ้นล่องอยู่เป็นประจำ ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของคนไทย และกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยนั้น แหล่งที่ตั้งแรกที่เลือกคือริมน้ำ ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำหรือลำคลองหนอง บึง ก็ตาม เพราะต้องอาศัยน้ำในการดำรงชีวิตทั้งอุปโภค บริโภค และทำการเกษตร แต่นอกจากคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่นๆ รวมทั้งมอญ เขมร แล้ว ยังมีกลุ่มคนจีนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานผสมผสานอยู่เช่นเดียวกัน และส่วนหนึ่งของคนจีนในอดีตจะเข้ามารวมในฐานะพ่อค้าเรือเร่¹ นำสินค้ามาขายตามหมู่บ้านและรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้าน และบางส่วนจะเข้ามาอยู่ร่วมในชุมชน โดยรับจ้างทั่วไปในช่วงแรก ปลูกผัก และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เช่นกาแฟ ร้านค้าขายของใช้ที่จำเป็น และเมื่อมีทุนรอนมากขึ้นก็ขยายกิจการค้ามากขึ้น มีการแต่งงานกับคนท้องถิ่นที่เป็นคนไทย กลุ่มคนจีนได้ขยายกิจการค้าโดยเฉพาะโรงสีข้าวและอุตสาหกรรมอื่นๆ ริมน้ำซึ่งสามารถขนส่งสินค้าได้โดยสะดวก กลุ่มคนจีนที่เป็นพ่อค้าเรือเร่เริ่มจะเข้าไปรับพืช ผัก ผลไม้ จากแหล่งอื่นๆ มาขายในหมู่บ้าน โดยการล่องเรือผ่านไปมา ที่ใดที่เป็นแหล่งชุมชนริมน้ำก็จะแวะที่นั่น เมื่อมีกิจกรรมการค้าขายซึ่งเริ่มแรกซื้อจากเรือมากขึ้นก็จะเป็นจุดกำเนิดของตลาดริมน้ำ แบบตลาดนัดตามวันและเวลาที่สะดวกสำหรับพ่อค้าและชาวบ้านจากจุดเริ่มต้นของแหล่งที่ตั้งลักษณะนี้เป็นจุดสนใจให้ชาวบ้านในคลองหรือลำน้ำที่ห่างไกล สนใจที่จะนำผลิตผลการเกษตรของตนเองมาขายด้วย ตลาดนัดก็ขยายตัวใหญ่ขึ้น นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานกับการค้าขายทางบกของกลุ่มพ่อค้าที่ร่อนเร่มาจากทางไกล สินค้าจากพ่อค้าเร่ทางบกอาจเป็นวัว ควาย เครื่องเหล็ก เครื่องใช้ต่างๆ ความถี่ของการเข้าร่วมในตลาดของพ่อค้าเร่ทางบกจะน้อยกว่าพ่อค้าเร่ทางเรือเพราะใช้เวลาเดินทางนานกว่า

ตลาดนัดจากพ่อค้าเร่ทางเรืออาจเป็น 15 วันต่อครั้ง ส่วนพ่อค้าเร่ทางบกอาจจะเป็น 3-4 เดือนหรือ 6 เดือนมาครั้งหนึ่ง ลักษณะนี้ตลาดนัดจะติดทุก 15 วัน หากมีชาวบ้านคนไทยร่วมเอาสินค้ามาขายด้วย อาจจะเป็นทุกอาทิตย์ ตลาดในบางลักษณะอาจเกิดในรูปของทางผ่านระหว่างแหล่งค้าขายหลัก เช่น² เรือที่ขึ้นล่องระหว่างสุพรรณบุรี และกรุงเทพฯ มักจะแวะพักที่ตลาดท่าช้าง ตลาดศรีประจันต์ ตลาดเก่าห้อง เป็นระยะๆ ยกตัวอย่างเช่น ออกจากตลาดท่าช้างแต่เช้ามีด (ตี 4-ตี 5) จะผ่านตลาดศรีประจันต์ประมาณเที่ยงผ่านตลาดเก่าห้องบ่าย 3 โมงเย็น ลงไปถึงอยุธยาและถึงท่าเตียนกรุงเทพฯ รุ่งเช้าอีกวันหนึ่ง

จุดต่างๆจะเป็นจุดที่เรือจำเป็นต้องพัก และได้จอดขายสินค้าไปด้วยในตัว หรือในบางกรณีเรือไม่ได้วิ่งระยะยาวนานนัก เช่น เรือสินค้าที่วิ่งขึ้นล่องในคลองดำเนินสะดวกระหว่างอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม จะแวะพักที่ช่วงกลางคือคลองโพธิ์หักหลักห้า ซึ่งปัจจุบันเป็นตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์

จากตลาดนัดซึ่งกำเนิดมาจากพ่อค้าเร่ ทางเรือและทางบกผนวกกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านที่บรรทุกในเรือและแบกหามมาทางบกก่อให้เกิดเป็นตลาดแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าเป็นจุดเริ่มต้นและมีพัฒนาการต่อไปเรื่อยๆตามลักษณะของสังคมและเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าในความสัมพันธ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งที่ตั้งนี้ ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่อง คือ

- 5.1.1 การคมนาคมและการขนส่งทางน้ำ
- 5.1.2 ความคล่องตัวในการเข้าถึงแหล่งที่ตั้งทั้งทางน้ำและทางบก
- 5.1.3 การรวมตัวของประชาชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง
- 5.1.4 ความหลากหลายของผลผลิตในชุมชนที่สามารถนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยน

5.2 ชีวิตและความเชื่อ การอยู่ และการค้าขาย

5.2.1 ชีวิตและความเชื่อ

สืบเนื่องจาก 5.1 พบว่าชุมชนที่เป็นชุมชนค้าขายส่วนใหญ่เริ่มจากเรือค้าขาย และคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ซึ่งแต่งงานกับคนไทยในชุมชน และบุกเบิกทำสวน ทำไร่ ค้าขาย ก่อร่างสร้างตัวจนเป็นบึงแก่ง กลายเป็นตระกูลใหญ่มีที่ดินและขยันขันแข็ง แรกหน่อลูกหลานเป็นคนไทยลูกผสมจีนซึ่งมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการขยายตัวของชุมชน ยกตัวอย่างเช่นในชุมชนตลาดท้ายาง อำเภอยะยา จังหวัดเพชรบุรี ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2443-2453³ ชาวจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนท้ายาง และบุกเบิกทำมาหากินอย่างขยันขันแข็ง ทำไร่ ทำสวน และตั้งร้านค้า กับทำการแต่งงานกับคนไทย เช่น เจ้าของที่ดินรายใหญ่ที่เริ่มตั้งตลาด ได้แก่ นางผาด แซ่ก๊วย นางบวย บวงสรวง เป็นผู้ริเริ่มการค้าขายแบบตลาดสด ตลาดนัด ริมแม่น้ำเพชรบุรี ได้ทั้งสินค้าจากเรือและสินค้าจากทางบก และมีความเจริญเติบโตมาเรื่อยๆ มีผู้ย้ายเข้ามาทำการค้าขายสมทบ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนจีนเช่นเดียวกัน

เมื่อมีการผสมผสานการอยู่ระหว่างคนจีน คนไทยและลูกหลานไทย-จีนในชุมชนซึ่งใช้ทั้งค้าขายและพักอาศัย คนจีนที่อยู่ในชุมชนยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนในการเช่นไหว้บรรพบุรุษ ไหว้เจ้าต่างๆ ตามลักษณะของศาสนาพุทธแบบมหายาน ดังนั้นจะพบว่าในชุมชนที่เป็นตลาดและร้านค้าของคนจีนทุกแห่งจะมีศาลเจ้าอย่างน้อย 1 ศาล บางแห่งอาจจะมีหลายศาล เป็นที่ประทับของเจ้าต่างองค์กัน เช่น ศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าแม่กวนอิม ศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลเจ้าพ่อเสือ ศาลเจ้าพ่อเห้งเจีย เป็นต้น บางแห่งในศาลเจ้าศาลหนึ่งมีเจ้าหลายองค์ประทับอยู่ร่วมกันในศาลเดียว เมื่อถึงเทศกาลสารทจีน ตรุษจีน หรืองาน

ประจำปีของศาลเจ้า จะมีการเฉลิมฉลองต่างๆ รวมทั้งการแสดงงิ้วหน้าศาลเจ้า คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความนับถือ เลื่อมใสต่างก็มาทำพิธีเซ่นไหว้บูชาที่ศาลเจ้าพ่อ เจ้าแม่ กิตติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ของแต่ละตลาดไม่ใช่ว่าเฉพาะในกลุ่มคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ในคนไทยแท้ๆ ซึ่งอยู่ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง มักจะเข้ามากราบไหว้บนบานศาลเจ้าด้วย ดังนั้นบางครั้งจะมีการแก้บนด้วยละครชาตรี สลับกับ ภาพยนตร์แทรกกับการแสดงงิ้วอยู่บ่อยๆ ในวันตรุษ สารท บริเวณศาลเจ้าและตลาดจะมีความคึกคักมาก โดยเฉพาะในวันจ่ายจะมีพ่อค้าแม่ค้าตั้งร้านขายของแบบปิดถนน ขายหมู เป็ด ไก่ ผลไม้ ขนมเทียน ขนมแข่ง และสิ่งของไหว้เจ้ามากมาย ลูกค้าที่มาซื้อส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชน และคนในชุมชนใกล้เคียงที่นับถือและศรัทธาต่อเจ้าในศาลเจ้า นอกจากตรุษจีนแล้วในเทศกาลไหว้พระพรพบุรุษหรือเซ็งเม้ง ซึ่งตรงกับวันที่ 5 เมษายนของทุกปีก็จะมีผู้คนมาเซ่นไหว้ที่ศาลเจ้าด้วย

นอกจากการไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าของชุมชนแล้ว ทั้งคนจีน คนไทยในชุมชนค้าขาย ก็ยังนิยมไปทำบุญประเพณีแบบไทยที่วัดในชุมชนด้วย คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนมักจะไปฟังเทศน์ ไปทำบุญตามปกติ ทำบุญตามเทศกาล และบุตรชายของครอบครัวก็ไปบวชที่วัด การบวชเรียนนี้ปัจจุบันแม้แต่ครอบครัวเชื้อสายจีนก็นิยมให้ลูกชายของครอบครัวบวชเรียนด้วย ดังนั้นในชุมชนค้าขายแบบพื้นถิ่นของไทย ชาวบ้านในชุมชนจะไปทำบุญทั้งที่วัดและที่ศาลเจ้าไปพร้อมๆ กันด้วย เพราะถือว่าการไหว้พระไม่ว่าจะเป็นพระจีน พระไทย ก็ได้รับอานิสงส์เช่นเดียวกัน

ในกลุ่มคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนนั้นนอกจากนับถือ เจ้า พระ แล้วความเชื่อเกี่ยวกับผีและเจ้าที่ต่างๆ ก็ยังมีอยู่ในจิตใจของคนไทย คนจีน คนจีนมีเจ้าที่อยูในบ้าน แต่คนไทยมีจ้าวที่อยู่ทั้งในบ้านและในหมู่บ้าน ดังนั้นเป็นสิ่งปกติที่เราจะพบเห็นว่าใกล้ๆ ศาลเจ้า บางครั้งจะมีศาลผี และ/หรือศาลพระภูมิอยู่ในบริเวณเดียวกันด้วย เวลามาไหว้พระจะได้ไหว้ไปพร้อมๆ กัน ศาลเจ้าคู่กับศาลพระภูมิ และ/หรือศาลผีนี้ดูตัวอย่างได้ที่ตลาดศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ตลาดท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และตลาดบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

5.2.2 การอยู่

วงจรชีวิตของชาวบ้านในชุมชนค้าขายแบบพื้นถิ่น เป็นชีวิตที่ไม่แยกการค้าขายออกจากที่อยู่อาศัยเหมือนกับศูนย์การค้าและธุรกิจที่เห็นกันอยู่ดาษดื่นในปัจจุบัน แต่เป็นชีวิตที่มีวงจรที่ต่อเนื่องกันตลอด 24 ชั่วโมง

วงจรการดำรงชีวิตจะอยู่ในที่เดียวกัน คือ

- 04.00 – 05.00 น. - รับส่งสินค้า เตรียมจัด
- 05.00 – 08.30 น. - ซื้อขายในตลาดสด ตลาดอาหารและตลาดนัดเช้า
- 08.30 – 15.00 น. - ซื้อขายในตลาดสด (บ่าย)
- 15.00 – 21.00 น. - ซื้อขายในร้านค้า, ตลาดอาหาร
- 21.00 – 04.00 น. - พักผ่อน นอน

หากเป็นเรือนค้าขายที่ไม่ใช่ตลาดสด ตลาดนัด ก็จะเริ่มเปิดตั้งแต่ประมาณ 8.30 น. ไปถึง 17.00 – 18.00 น. ก็หยุดขายเก็บของหน้าร้าน เหลือเฉพาะแต่ในร้าน ซึ่งในช่วงดังกล่าวสภาพเรือนค้าขายจะกลายเป็นบ้านพักอาศัย ผู้คนเริ่มพักผ่อน ออกมานั่งคุยกันหน้าร้าน เด็กๆ ในย่านวิ่งเล่นในถนนที่เก็บของหน้าร้านเข้าไปในร้านแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่การใช้งานของพื้นที่ว่างในย่าน เราจะเห็นภาพชินตาที่เห็นเด็กๆ วิ่งเล่น ชักจักรยาน ตีแบดมินตัน ในถนนหรือทางเดินในตลาด ในช่วงเย็นที่ตลาดวายแล้ว ผู้ใหญ่นั่งคุยกัน บางบ้านที่มีระเบียงบ้านชั้นบน นั่งพักผ่อนบนระเบียงบ้าน ตะโกนคุยกันข้ามถนนได้อย่างสนิทชิดเชื้อ เพราะถนนหรือทางเท้าในตลาดกว้างแค่ 3.00 เมตร นับเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นและเอื้ออาทรต่อกันอย่างยิ่ง เราสามารถพบเห็นภาพลักษณะนี้ได้ทุกวันในช่วงเวลาประมาณ 17.00-18.00 น. ที่ตลาดบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ตลาดเก้าห้อง อำเภอบางพลาม จังหวัดสุพรรณบุรี และตลาดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

นอกจากวงจรชีวิตการอยู่ตามปกติแล้ว ชีวิตของผู้คนในตลาดและเรือนแถวยังต้องเคารพการใช้พื้นที่ร่วมกันโดยไม่มีปัญหาการแสดงความเป็นเจ้าของ เช่นการใช้ท่าเรือขนส่งและโดยสารร่วมกัน ท่าเรือของตลาดมีทั้งท่าเรือกึ่งสาธารณะ และท่าเรือของบ้านที่ตั้งอยู่ติดน้ำ บ้านที่อยู่ห่างไกลสามารถใช้ท่าเรือร่วมกันได้ด้วยความสะดวกเพื่อ

ในการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการอยู่ของผู้คนในชุมชน ตลาด และเรือนค้าขายแบบพื้นถิ่น เราจะพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการอยู่ที่มีลักษณะพิเศษ ดังนี้ คือ

- ความใกล้ชิด และความเอื้ออาทรระหว่างเพื่อนบ้าน
- ความคล่องตัวในการใช้พื้นที่กลางร่วมกัน (เก็บของ, ท่าเรือ)
- การปรับเปลี่ยนการใช้สอยในพื้นที่เมื่อมีการใช้งานต่างเวลากัน ซึ่งเป็นการใช้สอยที่คล่องตัวและสนองความต้องการของคนในชุมชน

5.2.3 การค้าขาย

การค้าขายของตลาดแต่ละแหล่งที่ตั้ง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกันจะพบทั้งความเหมือนและความต่าง ความเหมือนคือลักษณะสินค้าที่เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตจะเหมือนกัน เช่น ของใช้ประจำวัน ของชำ และอาหาร ความต่างคือลักษณะการค้าหรือสินค้าที่เป็น

หลัก หรือสินค้าที่ขึ้นชื่อของแต่ละแห่งจะต่างกัน และสิ่งนี้จะเป็นตัวดึงดูดให้คนต่างชุมชนเข้ามาซื้อของในตลาดซึ่งเป็นของที่ชุมชนของตนเองไม่มี

ความต่างของสินค้าขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ปัจจัยแรกคือสินค้าที่ชุมชนผลิตได้เองที่เป็นที่รู้จัก เช่น ส้มโอจากตลาดนครชัยศรี หัวไชโป้วจากตลาดเจ็ดเสมียน อาหารทะเลจากตลาดบ้านแหลม เป็นต้น ปัจจัยต่อมาคือแหล่งที่มาของสินค้า ในกรณีที่เป็นสินค้าต่างพื้นที่ เช่น สินค้าพวกมะพร้าว น้ำตาล ส้มโอ อาจเป็นสินค้าสำคัญของตลาดได้ถ้าชุมชนนั้นๆมีเรือขึ้นล่องจากนครชัยศรี หรือพริกแห้ง หอม กระเทียม มาจากบางช้าง ออ่งุน จากดำเนินสะดวก เป็นต้น ตลาดที่เป็นจุดผ่านของเรือขึ้นล่องจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิต อาจมีสินค้าสำคัญของตลาดจากเรือที่ขึ้นล่องผ่านตลาดได้ หรือเมื่อเปลี่ยนระบบการคมนาคมขนส่งจากทางเรือเป็นทางรถยนต์ ประเภทของสินค้าหลักของตลาดก็อาจเปลี่ยนตามไปด้วย เช่น ตลาดท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น ในอดีตที่การขนส่งทางเรือเป็นทางขนส่งหลัก ตลาดท่ายางมีทั้งตลาดนัดสองแห่ง คือ ตลาดนัดบนและตลาดนัดล่าง มีตลาดสดซื้อสินค้ามาทางเรือเป็นพวกข้าวโพด ไข่ กล้วย มะนาว หนูนุ่ ผ่าย ผลิตผลที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของตลาดท่ายาง คือ มะนาว และกล้วย กล่าวกันว่าเป็นผลิตผลที่ดีที่สุดในประเทศไทย⁴ และสินค้าเหล่านี้มาทางเรือที่ขึ้นล่องระหว่างท่ายางและบ้านแหลม แต่ปัจจุบันเมื่อเส้นทางคมนาคมขนส่งเปลี่ยนแปลงจากทางน้ำโดยแม่น้ำเพชรบุรีมาเป็นโดยทางรถยนต์จากถนนใหญ่ท่ายางซึ่งแยกจากถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นทางสายหลักผ่านหลายจังหวัดทางภาคใต้ สินค้าหลักของตลาดจำเป็นต้องเปลี่ยนตามระบบการขนส่ง ซึ่งกลายเป็นพวกเสื้อผ้าและอาหารทะเล

การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของการค้าขาย และสินค้าในตลาดพบว่าประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเด่นของการค้าขายของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่น คือ

- ผลิตผลในพื้นที่
- ผลิตผลที่มาจากแหล่งผลิตอื่นที่มีการขนส่งผ่านอย่างคล่องตัวทางเรือ
- ผลิตผลที่มาจากแหล่งผลิตอื่นที่มีการขนส่งทางบกผ่านอย่างคล่องตัวมายังตลาด

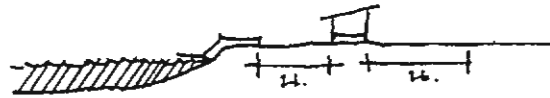
ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าระบบของการคมนาคมขนส่งจากแหล่งผลิตมายังตลาดเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญยิ่งต่อประเภทของสินค้าและการคงอยู่ของระบบเศรษฐกิจของตลาดพื้นถิ่น

5.3 รูปทรงของสถาปัตยกรรมซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะเด่นของรูปทรงสถาปัตยกรรมของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง คือความเรียบง่าย ซึ่งตรงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิต ทั้งรูปทรง พื้นที่ใช้งาน ส่วนรวม พื้นที่ใช้งานเฉพาะตัว วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ ซึ่งจะเสนอการวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

5.3.1 วิวัฒนาการของการเลือกที่ตั้งตลาด ร้านค้า ตลอดจนรูปทรงของ สถาปัตยกรรมและองค์ประกอบเกี่ยวเนื่อง

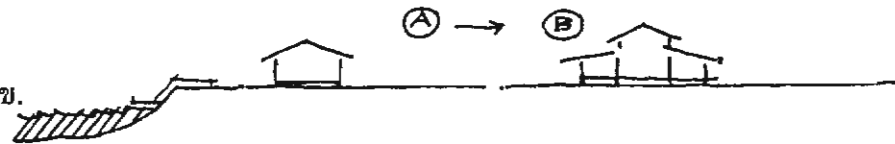
ก.

น = ที่ติดตลาดนัด

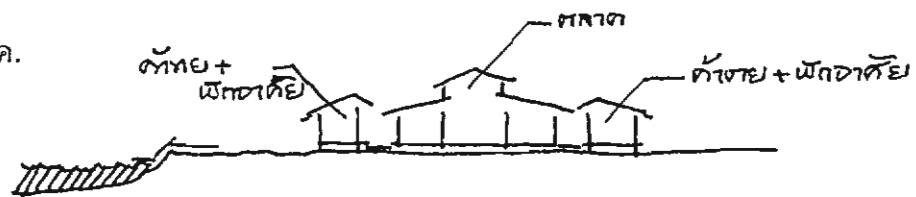
ตลาดเริ่มแรก เริ่มจากทำน้ำที่เรือจอดขายสินค้าได้ เริ่มมีพื้นที่ติดตลาดนัดริม
น้ำ เริ่มมีเพิงค้าขายหลังคามุงจากอย่างง่าย ๆ ให้รู้ว่าเป็นแหล่งเริ่มของการค้าขาย

ข.

เมื่อตลาดนัดอยู่ตัวมีกิจกรรมสม่ำเสมอเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนและชุมชน
ข้างเคียง เพื่อขายของซึ่งผนวกกับตลาดนัด ก็จะเปลี่ยนรูปเป็นตลาดสดขนาดใหญ่ขึ้น ใน
โครงสร้างไม่ง่าย ๆ พื้นที่โล่ง มีหลังคาคลุมที่แลดูถาวรและกันแดดกันฝนได้ดีขึ้น หลังคาใน
ช่วงแรกอาจเป็นมุงจาก และค่อยๆเปลี่ยนเป็นสังกะสีหรือกระเบื้อง หรืออาจมีขนาดใหญ่ขึ้น
จนต้องปรับรูปทรงให้สะดวกต่อการระบายอากาศและให้มีแสงเข้าได้ทั่วถึง แต่ยังเป็นตลาด
สดถึงตลาดนัดที่พ่อค้าแม่ค้าขนส่งมาขายเป็นเวลาและชนกลับเป็นเวลา

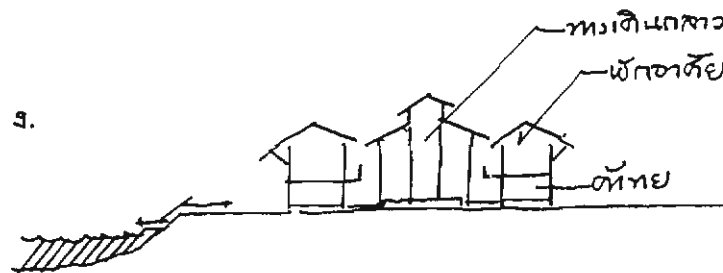
ค.

เมื่อการค้าขายเริ่มเป็นตลาดถาวร สามารถขายได้ตลอดวัน ตลาดสดเริ่มมี
พัฒนาการข้างเคียง มีการผนวกเรือนแถวพักอาศัยกระหนาบสองข้าง ซึ่งเป็นผลดีเพราะทำ
กับตลาดสดมีคนคอยเฝ้าระวังภัยอยู่ตลอดวันตลอดคืน ร้านค้าที่กระหนาบตลาดสดจะเริ่ม
ขายของที่เกี่ยวเนื่องและเป็นที่ต้องการของลูกค้าที่มาซื้อของที่ตลาดสด เช่น ของชำ กาแฟ
อาหาร เสื้อผ้า เครื่องใช้ และการบริการ

รูปทรงสถาปัตยกรรมเป็นลักษณะเรียบง่าย ตัวตลาดโครงสร้างไม้หลังคาจั่ว
อาจเป็นชั้นเดียว หรือยกหลังคาสองชั้น เพื่อระบายอากาศด้วยก็ได้ ส่วนเรือนแถวกระหนาบ

ตลาดอาจเป็นหลังคาเพิงหรือหลังคาจั่วแบบง่าย ๆ ช่วงระยะแรกมุ่งจากต่อมาปรับเปลี่ยนเป็นสังกะสีหรือกระเบื้อง ยกพื้นเรือนสูงกว่าถนนทางเดิน มีชานยาวต่อเนื่องหน้าร้านเพื่อวางของขาย ในเรือนแถวส่วนหน้าขายของ ส่วนหลังพักอาศัย ตัวอย่างของตลาดลักษณะนี้ดูได้จากตลาดบ้านแหลม (ตลาดเก่า) อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ที่ยังคงมีให้เห็นได้ถึงปัจจุบัน

ในบางพื้นที่พัฒนาการของเรือนค้าขายพื้นถิ่นอาจแยกอิสระจากตลาดสด เช่น ตลาดลำพญา อำเภอบางเลน และตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตัวร้านค้าจะสร้างกระหนาบทางเดินกลางซึ่งสร้างแบบมีหลังคาคลุมให้สามารถขายตลาดได้ตลอดเวลา ถึงแม้จะเป็นหน้าฝนก็ตาม เรือนค้าขายจะเรียงเป็นแถว แต่ไม่ใช่ยาวติดกันเป็นฟิต เช่นตึกแถวปัจจุบัน ส่วนใหญ่แยกเป็นชุดๆ ชุดหนึ่งอาจเป็น 3-5-7 หรือ 9 ห้อง สร้างไม่ติดกันทีเดียว มักแยกห่างกันเพื่อให้มีทางออกไปยังแม่น้ำหรือพื้นที่ข้างหลังได้

ตัวเรือนยังคงเป็นเรือนไม้สองชั้น หลังคามุงจากหรือสังกะสีหรือกระเบื้องทางเดินกลาง แยกโครงสร้างต่างหาก และยกหลังคาให้ระบายอากาศและแสงสว่างธรรมชาติเข้าไปได้

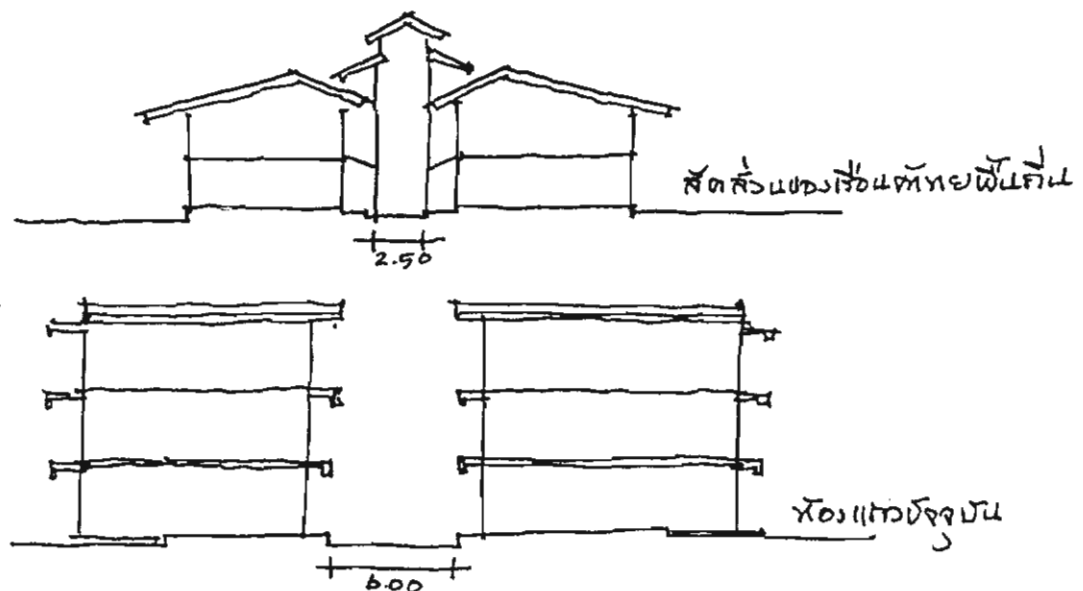
พื้นที่ใช้สอยหลักของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นมิใช่มีเพียงตัวตลาดเท่านั้น แต่รวมทั้งชานขายของ ทางเดินกลาง พื้นที่เก็บของและพื้นที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและการใช้สอยของตลาดด้วย พื้นที่ใช้สอยของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นเป็นไปตามความต้องการที่ประหยัสดุที่สุดของการใช้สอย จากการศึกษาโดยการสำรวจทางกายภาพพบว่า

ขนาดของเรือนค้าขายพื้นถิ่นต่อช่วงเสาจะอยู่ในช่วงระยะ 2.50 - 2.80 เมตร เป็นส่วนใหญ่ ขนาดใหญ่สุดจะอยู่ที่ 2.80-3.00 เมตร ซึ่งเป็นขนาดที่ต่างจากช่วงเสาของห้องแถวหรือตึกแถวปัจจุบันมาก เพราะปัจจุบันตามกฎหมายอาคาร ห้องแถว ต้องมีช่วงกว้างไม่ต่ำกว่า 3.50 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ช่วงกว้าง 4.00 เมตร เป็นอย่างต่ำ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าขนาดของห้องแถวซึ่งเคยมีผลต่อสัดส่วนของอาคารทั้งหมดที่เล็กลง แต่เป็นขนาดที่มีความคล่องตัวในการค้าขายและการอยู่อย่างประหยัดพื้นที่

พื้นที่ใช้งานของส่วนที่เป็นตลาดซึ่งแต่เดิมใช้งานแบบตลาดนัด ซึ่งพ่อค้าแม่ค้าแบกกระบุงตะกร้าเข้ามาขาย ดังนั้นพื้นที่ที่ต้องการ คือ พื้นที่ที่วางกระบุง ตะกร้า ลังและมานั่งสำหรับขาย ถ้าเป็นตลาดนัดภายนอกพื้นที่ที่ต้องการ คือพื้นที่กางร่มกันแดดแบบตลาดร่ม ผนวกกับพื้นที่ที่เป็นทางเดินอีกประมาณ 1.20 เมตร ดังนั้น ตลาดพื้นถิ่นขนาดเพียง 6.00×8.00 เมตร ก็สามารถให้บริการขายของสดของแห้งแก่ชุมชนได้เต็มที่ และในขนาดของพื้นที่ดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสัดส่วนของคนไทย

พิจารณาในแง่สัดส่วนลักษณะ 3 มิติก็เช่นเดียวกัน ระดับพื้นถึงวงกบบนของเรือนค้าขายจะอยู่ที่ 1.80 เมตร ซึ่งจะต่ำกว่าที่ใช้อยู่ปัจจุบัน 0.20 เมตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความสูงเฉลี่ยของคนไทยแล้วก็เป็นการใช้งานแบบคล่องตัว

สำหรับถนนหรือทางเท้าที่เดินซื้อของในตลาดร้านค้าพื้นถิ่น ส่วนใหญ่จะมีขนาดอยู่ระหว่าง 2.50-3.00 เมตร มีหลังคาคลุมทางเดินแยกจากโครงสร้างของเรือนค้าขาย ความกว้างของถนนและทางเดินจะเป็นสัดส่วนที่กลมกลืนกับความสูงของเรือนค้าขายที่กระหนาบอยู่ กล่าวคือช่วงถนนกลางจะกว้างประมาณ 2.50-3.00 เมตร เรือนแถว 2 ข้างมีชานของตนเองประมาณ 1.00-1.50 เมตร ชานมีชายคาคลุม ความสูงของชั้นเรือนโดยเฉลี่ย 2.80-3.00 เมตร

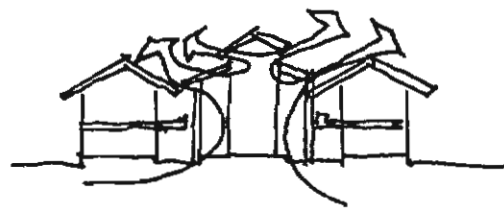
ลักษณะดังกล่าวทำให้สัดส่วนอาคาร สัดส่วนมนุษย์ และการใช้สอยอยู่ในสภาพที่เป็นไปตามใช้งานจริงและประหยัดทั้งพื้นที่ และประหยัดวัสดุในการก่อสร้างอาคารทุกประเภททั้งโครงสร้างหลัก พื้น ผนัง และหลังคา

5.3.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเนื่องการอยู่

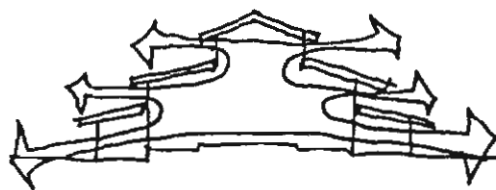
ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวข้องกับการอยู่โดยเฉพาะในเรือนพื้นถิ่นแหล่งต่างๆ มีอยู่มากมาย ในพื้นที่ต้องการชี้ให้เห็นว่าหากไม่ใช่เรือนพักอาศัย แต่เป็นตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นเราจะพบภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ในเรือนใดบ้าง

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนนึงคือ ความคิดเกี่ยวกับการระบายอากาศธรรมชาติ ซึ่งบรรพบุรุษของไทยคิดไว้อย่างมากมาย อาทิเช่น

- ระบบการระบายอากาศที่หลังคา ที่แยกออกได้หลายประเภท เช่น การระบายอากาศตอนบนสุดของหลังคาคลุมทางเดินกลางระหว่างเรือนแถว การระบายอากาศที่หลังคายกสองชั้นของตลาด การทำปล่องระบายอากาศตอนบนหลังคา

- ตลาดบางเลน
- ตลาดเก้าห้อง
- ตลาดลำพญา
- ตลาดวัดดอนหวาย

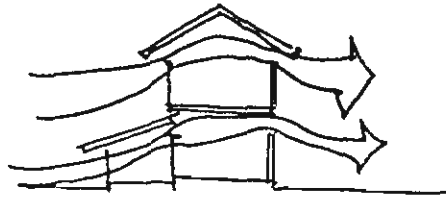

- ตลาดศรีประจันต์
- ตลาดนครชัยศรี
- ตลาดท่ายาง
- ตลาดบ้านแหลม

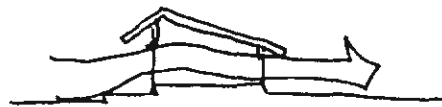

- ตลาดบ้านแหลม
- ตลาดเก้าห้อง

- ระบบการระบายอากาศของช่องลมตอนบนเหนือสุดของผนัง

- การเปิดช่องของประตูหน้าและหลังให้อากาศถ่ายเทได้ โดยไม่มีผนังกัน ซึ่งต่างไปจากตึกแถวปัจจุบันที่ระบายอากาศยากมาก

- การเลือกใช้วัสดุก่อสร้างที่ไม่เก็บความร้อน

เรือนร้านค้าพื้นถิ่นใช้วัสดุก่อสร้างที่เป็นไม้ ซึ่งทำให้อุณหภูมิในอาคารเย็นกว่าผนังที่ก่ออิฐ การเลือกใช้วัสดุที่เป็นไม้นี้ชาวบ้านทราบดี เพราะจากแบบสอบถามที่ถามถึงความพึงพอใจในที่อยู่ คำตอบของความพึงพอใจเกี่ยวเนื่องกับการอยู่สบาย เพราะอากาศไม่ร้อนเท่าตึกด้วย สำหรับหลังคาซึ่งในอดีตใช้หลังคามุงจากทำให้อุณหภูมิภายในเย็นกว่า ปัจจุบันซึ่งเปลี่ยนเป็นสังกะสีหรือกระเบื้อง

จากการวิเคราะห์ลักษณะเด่นของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นจากกรณีศึกษาทั้ง 17 แห่งพบว่า ปัจจัยหลักที่ทำให้ตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากศูนย์ธุรกิจการค้าในชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ

1. ความสัมพันธ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสภาพแวดล้อม แหล่งที่ตั้งของตลาดแต่ละแห่ง
2. สินค้าหลักของแต่ละตลาด
3. ชีวิต การอยู่และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่
4. ลักษณะของสถาปัตยกรรมที่แตกต่างไปจากศูนย์การค้าสมัยใหม่
5. ความต่อเนื่องของชีวิตและสังคมวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยต่างๆตามที่สรุปในบทวิเคราะห์ จะดำเนินต่อไปถึงการสังเคราะห์และสรุปข้อคิดเห็นและเสนอแนะ รวมทั้งการคาดการณ์ในการคงอยู่หรือสูญสลายของตลาดในบทต่อไป

เชิงอรรถบทที่ 5

1. นิวัฒน์ จิมพาลี. พัฒนาการทางเศรษฐกิจ-สังคม และการเคลื่อนย้ายของประชากรในเขต อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 2538. หน้า 66.
2. สัมภาษณ์ คุณอุดม จันทอม บ้านเลขที่ 244 หมู่ 2 ตำบลบางปلام้า อำเภอบางปلام้า จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2543 โดย วันดี พินิจวรสิน
3. สุจินต์ ไตรสินสมบูรณ์. รายงานวิจัยเรื่อง พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี, 2529. หน้า 52.
4. สัมภาษณ์ คุณลุงบุญเลี้ยง เมฆสุวรรณศิษฐ์ บ้านเลขที่ 94 ซอยกลาง ถนนใหม่ท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543 โดย วันดี พินิจวรสิน
5. สรุปจากการสำรวจทางกายภาพของตลาดที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 17 แห่ง พิจารณากลุ่มที่มีปริมาณการค้ามากที่สุด.....อธิบายความโดย อรศิริ ปาณินท์

บทที่ 6 บทสังเคราะห์ : สรุป

จากการศึกษาตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมืองของตลาดที่เลือกเป็นกรณีศึกษาทั้ง 17 แห่ง ในเนื้อหาต่างๆอันประกอบด้วย

- ประวัติของการตั้งถิ่นฐาน
- ลักษณะการตั้งถิ่นฐานทางกายภาพในระดับเมือง
- ลักษณะทางกายภาพของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นที่ทำการสำรวจ
- ความแปรเปลี่ยนและพัฒนาการโดยรวมของตลาดร้านค้าแบบพื้นถิ่น
- ความแปรเปลี่ยนในแต่ละแหล่งที่ตั้ง
- ลักษณะเด่นของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นที่ทำการศึกษา
- ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม
- ชีวิต ความเชื่อ การอยู่ และการค้าขาย
- รูปทรงของสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตและการอยู่

ได้พบว่าคุณค่าของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่น มิใช่อยู่ที่ตัวสถาปัตยกรรม แต่ขึ้นอยู่กับชีวิตและการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม สังคม และสถาปัตยกรรม รวมทั้งความต่อเนื่องของชีวิตที่เชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน พื้นที่ใดที่ขาดช่วงของความต่อเนื่อง โอกาสสูญสลาย แปรเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงย่อมมีความเป็นไปได้ ซึ่งเมื่อถึงการสังเคราะห์ในบทนี้ต้องการที่จะตอบคำถามซึ่งเป็นสาเหตุของการศึกษาวิจัยดังนี้

6.1 จุดกำเนิดหรือการเริ่มต้นของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมืองคืออะไร? เหมือนกันทุกที่หรือไม่? ถ้ามีความต่างจะแบ่งกลุ่มได้อย่างไร?

6.2 ปัจจัยการขยายตัวของตลาดและเรือนค้าขายคืออะไร?

6.3 รูปลักษณะของเรือนค้าขายและตลาดมีลักษณะเด่นอย่างไร? มีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นหรือไม่?

6.4 ศักยภาพในการคงอยู่หรือสูญสลายของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นมีเพียงไร? หากมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นรูปใด? ปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลงคืออะไร?

ในการศึกษาวิจัยใช้การสำรวจทางกายภาพเป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติงานวิจัย ทำให้สามารถวิเคราะห์เนื้อหาต่างๆ ตามรายละเอียดในบทที่ 5 ซึ่งเป็นบทวิเคราะห์ถึงลักษณะเด่นของตลาดและเรือนค้าขาย ซึ่งได้คำตอบของคำถามต่างๆ ที่ต้องการทราบไปบางส่วน แต่เพื่อให้ได้คำตอบสำหรับคำถามบางข้อได้แน่นอนและมีความเที่ยงตรงต่อการคาดคะเนศักยภาพในการคงอยู่ของตลาด จึงได้ใช้แบบสอบถามเพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการพยากรณ์และพิจารณาศักยภาพในการคงอยู่ของตลาดและเรือนค้าขาย

เนื้อหาหลักในแบบสอบถามแบบเปิด ประกอบด้วย

- ระยะเวลาของการอยู่อาศัยของผู้ครอบครองปัจจุบัน
- ความพึงพอใจในสภาพปัจจุบัน
- ความคิดในการย้ายถิ่นฐาน

ส่วนสภาพอาคาร ปัญหาที่เกิดกับอาคารและอื่นๆ เป็นการตอบโดยการสังเกตการณ์ของผู้สัมภาษณ์

แบบสอบถามนี้ได้ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ครอบครองเรือนค้าขายพื้นถิ่นในตลาดต่างๆ ทั้ง 17 แห่งที่ทำการสำรวจ โดยใช้แหล่งที่ตั้งละ 36 ชุดกระจายตัวตามกลุ่มทางกายภาพ ยกเว้นตลาดถนนข้าว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และตลาดคู้งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ที่ใช้เพียง 18 ชุด เพราะทั้ง 3 แห่ง เป็นตลาดที่เล็กมาก ทั้งตลาดมีไม่ถึง 30 หน่วย จึงได้ตัดสินใจใช้เพียง 18 ชุด ซึ่งเป็นประมาณ 50 % ของจำนวนร้านค้าที่ตอบแบบสอบถาม

จากการสรุปผลของแบบสอบถามที่ทำการสัมภาษณ์ทั้งหมดได้พบว่าผู้ที่อาศัยและทำการค้าขายในตลาดพื้นถิ่นที่ทำการสำรวจนั้นเกือบทั้งหมดมีเวลาการอยู่อาศัยมากกว่า 50 ปี ส่วนใหญ่พอใจในที่อยู่ของตน และไม่คิดย้ายถิ่นฐาน และในการสรุปผลจากแบบสอบถามเป็นตารางร้อยละนี้ สามารถวิเคราะห์และให้คำตอบหลายประการแก่คำถามที่เป็นปัญหาในการวิจัยนี้ได้

ตามที่ได้เกริ่นไว้ต้นบทที่ 6 แล้วว่าคุณค่าและการคงอยู่ของเรือนพื้นถิ่นไม่ว่าจะเป็นประเภทพักอาศัยหรือค้าขายก็ตามมิได้อยู่ที่ตัวสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่อยู่ที่ชีวิตและสภาพแวดล้อมที่มากับชีวิต การที่เรือนพื้นถิ่นจะคงอยู่ได้ ผู้ครอบครองต้องมีความรักและหวงแหนสิ่งที่ตนครอบครอง จึงจะเก็บรักษาไว้ให้คงอยู่ได้ หากผู้ครอบครองไม่ต้องการให้คงอยู่ หรือสภาพชีวิตที่มากับตัวสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเปลี่ยนแปลงไป ศักยภาพในการเก็บรักษาให้คงอยู่ก็จะสูญสิ้นไปด้วย ดังนั้นผู้ครอบครองไม่ว่าจะเป็นเจ้าของหรือผู้เช่าก็จะเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจว่าสถาปัตยกรรมนั้นๆ จะมีแนวโน้มในการคงอยู่หรือไม่ บทสรุปจากแบบสอบถามอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้คำตอบที่ต้องการเกิดความมั่นใจมากขึ้น

- การสรุปผลจากแบบสอบถาม แหล่งที่ตั้งละ 36 ชุด กระจายตัวตามลักษณะทางกายภาพเพื่อให้ทราบถึง ระยะเวลาการอยู่อาศัย ความพึงพอใจในที่อยู่ปัจจุบัน และแนวโน้มการย้ายถิ่นฐาน
- ตัวเลขสรุปผลเป็นร้อยละจาก 36 กลุ่มตัวอย่าง
- หมายเหตุ ตลาดถนนข้าว ตลาดเจ็ดเสมียน และตลาดคู้งพยอม ใช้ 18 กลุ่มตัวอย่าง เพราะเป็นเรือนค้าขายกลุ่มเล็กมาก

ลำดับที่	ชื่อตลาดและเรือนค้าขาย พื้นถิ่น	จังหวัด	ระยะเวลาการอยู่อาศัย					ความคิดใน การย้าย ถิ่นฐาน		ความพอใจใน ปัจจุบัน		สาเหตุ	
		จังหวัด	ปี	5	10	15	20	50	คิด	ไม่คิด	พอใจ	ไม่พอใจ	
1	ตลาดท่าช้าง อ.เดิมบางนางบวช	สุพรรณบุรี	%	0	0	29	0	71	0	100	92	8	
2	ตลาดศรีประจันต์ อ.ศรีประจันต์	สุพรรณบุรี	7	14	0	7	72	7	93	100	0		
3	ตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า	สุพรรณบุรี	0	10	0	0	90	0	100	90	10		น้ำท่วม
4	ตลาดถนนนางอุ อ.เมือง	ราชบุรี	20	30	0	10	40	10	90	80	20		ทึบ, วิชา ทรัพย์สิน
5	ตลาดโพธาราม อ.โพธาราม	ราชบุรี	7	21	28	7	37	7	93	93	7		
6	ตลาดบางแพ อ.บางแพ	ราชบุรี	10	0	20	10	60	20	80	90	10		น้ำท่วม
7	ตลาดคิงพยอม อ.บ้านโป่ง	ราชบุรี	0	0	0	0	100	0	100	100	0		
8	ตลาดเจ็ดเสมียน อ.โพธาราม	ราชบุรี	20	0	20	0	60	20	80	100	0		
9	ตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์ อ.ดำเนินสะดวก	ราชบุรี	5	0	0	20	75	0	100	90	10		
10	ตลาดหน้าวัดมหาธาตุฯ อ.เมือง	เพชรบุรี	18	6	4	0	72	24	76	82	18		
11	ตลาดวัดเกาะฯ ถนนพานิชเจริญ อ. เมือง	เพชรบุรี	15	0	15	0	70	10	90	100	0		
12	ตลาดท่ายาง อ.ท่ายาง	เพชรบุรี	16	6	10	0	68	0	100	84	16		
13	ตลาดบ้านแหลม อ.บ้านแหลม	เพชรบุรี	0	50	0	0	50	0	100	25	75		- น้ำท่วม - อากาศ ได้ดึก
14	ตลาดบางเลน อ.บางเลน	นครปฐม	20	0	20	20	40	40	60	60	40		
15	ตลาดลำพญา อ.บางเลน	นครปฐม	0	0	0	0	100	0	100	100	0		
16	ตลาดนครชัยศรี อ.นครชัยศรี	นครปฐม	25	0	0	0	75	0	100	75	25		กลัวไฟ ไหม้
17	ตลาดวัดดอนหวาย อ.สามพราน	นครปฐม	0	0	0	0	100	0	100	100	0		

สรุปคำตอบต่าง ๆ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์

6.1 จุดกำเนิดหรือการเริ่มต้นของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมืองคืออะไร? เหมือนกันทุกที่หรือไม่? ถ้ามีความต่างจะแบ่งกลุ่มอย่างไร?

• จุดกำเนิดของตลาดและร้านค้าพื้นถิ่น คือ การค้าขาย และการขนส่งทางเรือ ดังนั้นแหล่งที่ตั้งเริ่มแรก คือ พื้นที่ริมน้ำที่มีการขนส่งสินค้าทางเรือผ่าน หรือแวะจอด พักค้า เรือเร็วเป็นพ่อค้าจีน ตลาดเริ่มแรกมักเป็นแบบตลาดนัดในชุมชนที่มีคนจีนอาศัยอยู่ ตลาดทุกแห่งที่สำรวจมีการเริ่มต้นจากการขนส่งสินค้าหลักทางเรือทั้งสิ้น สินค้าที่ขนส่งทางเกวียน ทางรถ หรือเดินมาพร้อมสินค้าจะเป็นปัจจัยรองจากการขนส่งทางเรือ

- ลักษณะของสินค้าที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันจะเหมือนกัน สินค้าหลักที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดแต่ละที่ต่างกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดความต่างของสินค้าหลัก คือ
 - ผลผลิตในชุมชนต่างกัน
 - ผลผลิตจากแหล่งขนส่งสินค้าทางเรือซึ่งขึ้นลงต่างกัน
 - ผลผลิตจากแหล่งผลิตสินค้าที่มีการส่งผ่านสินค้าทางบกต่างกัน
- ลักษณะการแบ่งกลุ่มของตลาดที่มีความสัมพันธ์กับจุดกำเนิด อาจเห็นความต่างชัดเจนได้ดังนี้คือ
 - ตลาดที่มีความต่อเนื่องของชีวิตตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน
 - ตลาดที่มีความแปรเปลี่ยนของผู้อยู่อาศัยไปตามหลายช่วงเวลา
 ความสัมพันธ์กับจุดกำเนิดเป็นปัจจัยหนึ่งในการพยากรณ์ถึงแนวโน้มการคงอยู่และสูญสิ้น

6.2 ปัจจัยการขยายตัวของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นคืออะไร?

ตลาดหลายแห่งเริ่มจากตลาดนัด ตลาดสด เมื่อสินค้าหลากหลายเป็นที่รู้จักมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจชุมชนหมุนเวียนดีขึ้น จึงเริ่มขยายเป็นเรือนค้าขาย ผนวกกับตลาดและกระจายตัวออกไปตามความสัมพันธ์กับชุมชน และชุมชนข้างเคียง โดยอาจสรุปปัจจัยของการขยายตัวของตลาดได้เป็น 2 ประเด็น คือ

6.2.1 การขยายตัวของตลาดโดยยึดการขนส่งหลักทางน้ำ ปัจจัยของการขยายตัวจะได้แก่

- ปริมาณสินค้ามากและหลากหลาย
- มีการเพิ่มปริมาณสินค้าทางบก หรือเดินมาขายจากชุมชนข้างเคียง
- การเพิ่มปริมาณผู้ค้าขาย เมื่อบอกกันต่อว่าการค้าไปได้ดี
- เพิ่มปริมาณผู้อยู่อาศัยในชุมชน

การขยายตัวตามลักษณะนี้ยังคงคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมและชีวิตที่สัมพันธ์กับท้องถิ่น

6.2.2 การขยายตัวของตลาดเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการคมนาคมและขนส่งหลักจากทางเรือเป็นทางบก เนื่องจากที่มีพัฒนาเครือข่ายถนนและขยายผิวจราจร ปัจจัยของการขยายตัวจะได้แก่

- การเปลี่ยนแปลงประเภทสินค้า
- การเพิ่มขนาดและปริมาณตลาด
- การปรับเปลี่ยนจากเรือนแถวไม้เป็นตึกแถว และเพิ่มสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย และการบริการทางการเงิน

- เพิ่มปริมาณผู้ขายถิ่นฐานเข้าสู่ตลาด

6.3 รูปลักษณะของเรือนค้าขายและตลาดมีลักษณะเด่นอย่างไร? มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่?

- ลักษณะเด่นของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่น คือสถาปัตยกรรมขนาดเล็กที่มีรูปทรง พื้นที่ใช้งาน และสัดส่วน มาตามการใช้สอยจริงของชีวิตและสังคม ซึ่งผนวกกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอยู่สบายภายในอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การระบายอากาศในอาคาร การใช้วัสดุก่อสร้าง การลดความร้อนในอาคารด้วยระบบการระบายอากาศร้อนออกในพื้นที่สูง (Stack Ventilation)

- ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและความเชื่อ ศาสนาประเพณีปรากฏเห็นในผังบริเวณของตลาดทุกแห่งจะมีศาลเจ้า มีกิจกรรมเฉลิมฉลองเช่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคลตามศรัทธาของชาวจีน ซึ่งนับถือพุทธศาสนาแบบมหายาน ผนวกกับความเชื่อแบบไทยสำหรับครอบครัวยุคผสมผสานไทย-จีน คือทุกตลาดมีวัดไทยประจำหมู่บ้าน ชาวตลาดไหว้ทั้งเจ้าเงิน และพระไทย เช่นไหว้ช่วงตรุษ สารทจีน และทำบุญตามตรุษ สารทของไทยด้วย เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมและการอยู่อย่างเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

6.4 ศักยภาพในการคงอยู่หรือสูญสลายของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นมีเพียงไร? หากมีจะเปลี่ยนแปลงไปในรูปใด? ปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลงคืออะไร?

คำตอบข้อนี้ต้องอาศัยการวิเคราะห์สรุปจากตาราง ซึ่งประมวลจากแบบสอบถาม ซึ่งสามารถวิเคราะห์สรุปได้เป็นกรณีๆ ทั้ง 17 แหล่งที่ตั้ง

6.4.1 ตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้อยู่อาศัย 71% อยู่เกิน 50 ปี 29 % อยู่มาแล้ว 15 ปี ไม่มีผู้เช่าอยู่อาศัยใหม่ ไม่มีผู้ค้าขายถิ่นฐาน 92 % พอใจในสภาพที่อยู่ 8 % ไม่พอใจ

แนวโน้มการคงอยู่มีสูงมาก เพราะคนส่วนใหญ่อยู่มานานแล้ว และส่วนใหญ่เกิดที่นี่

6.4.2 ตลาดศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

มีความหลากหลายในระยะเวลาของการอยู่อาศัย เพราะมีตั้งแต่อยู่มา 5 ปี 10 ปี 20 ปี และกลุ่มที่มากที่สุดคืออยู่มาแล้ว 50 ปี ซึ่งมีถึง 72 % มีผู้คิดจะย้ายถิ่นฐานเพียง 7 % ส่วน 93 % ไม่คิดย้ายถิ่นฐาน แต่มีความพอใจในการอยู่เต็ม 100 %

แนวโน้มมีการคงอยู่สูง เพราะส่วนใหญ่อยู่มานานแล้ว

6.4.3 ตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

ระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยของประชาชนในตลาดเก่าห้อง มีเป็น 2 กลุ่ม คือ 90 % อยู่มานาน 50 ปีแล้ว ส่วนอีก 10 % ย้ายเข้ามาอยู่ได้ 10 ปี ทุกคนไม่มีใครคิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่น แต่มีความพอใจในสภาพการอยู่เพียง 90 % อีก 10 % ที่ไม่พอใจเพราะน้ำท่วมสำหรับตลาดเก่าห้องนี้ผู้คนอยู่กันมานาน และส่วนใหญ่จะเกิดที่นี่และรักถิ่นฐาน พิจารณาจากสภาพความเป็นอยู่กับสภาพทางกายภาพของตลาด แล้วมีแนวโน้มว่ายังคงอยู่ต่อไปได้ ตราบที่อาคารยังไม่ชำรุดเสียหายมากเกินไป แต่หากอาคารพังลงโอกาสฟื้นฟูเป็นแบบเดิมคงเป็นไปได้ยาก เพราะการปรับปรุงซ่อมแซมต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงมาก

6.4.4 ตลาดถนนเขาวง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

เรือนแถวและตลาดถนนเขาวงนี้มีระยะการอยู่อาศัยหลากหลาย ทั้ง 5 ปี 10 ปี 20 ปี และ 50 ปี คนที่อยู่ถึงแม้ว่าจะไม่คิดย้ายถิ่นฐาน แต่ก็มีความพอใจในที่อยู่เพียง 80 % ที่เป็นเช่นนี้เพราะส่วนใหญ่ไม่ใช่เป็นเจ้าของอาคาร ทุกคนเช่าอาคาร และที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ความมั่นใจในการอยู่มีน้อย ดังนั้นโอกาสเปลี่ยนแปลงมีความเป็นไปได้สูง

6.4.5 ตลาดโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ตลาดโพธารามเป็นแหล่งที่มีอายุการอยู่อาศัยของประชากรในพื้นที่หลากหลายที่สุด เพราะมีทั้ง 5 ปี 10 ปี 15 ปี 20 ปี และ 50 ปี และส่วนใหญ่คนพอใจในถิ่นที่อยู่และไม่คิดย้ายถิ่นฐาน เรือนแถวพักอาศัยแยกส่วนกันชัดเจนเป็นกลุ่มเรือนเก่า เรือนใหม่ และตึกแถวใหม่

แต่เมื่อพิจารณาสภาพทางกายภาพและความแปรเปลี่ยนแล้วพบว่าส่วนตึกแถวใหม่ส่วนใหญ่คือ ตึกแถวที่สร้างใหม่เลยไม่ใช่ส่วนที่รื้อเรือนไม้มาสร้างตึกแถว ส่วนที่เป็นเรือนไม้เจ้าของยังมีความพึงพอใจในสภาพการอยู่สบายและค่อนข้างสงบ ถึงแม้จะค้าขายไม่ดีเหมือนในอดีตแต่ก็ใช้พักอาศัยได้

6.4.6 ตลาดบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ตลาดบางแพเป็นตลาดเก่าที่มีคนอยู่มาแต่ดั้งเดิมเพียง 60 % นอกนั้นเข้ามาอยู่ใหม่บ้าง 10 % อยู่มาแล้ว 15-20 ปี ส่วนหนึ่ง คนส่วนใหญ่ 90 % พอใจในที่อยู่ และ 80 % ไม่คิดย้ายถิ่นฐาน แต่ตลาดบางแพมีปัญหา น้ำท่วม ซึ่งอาจเป็นเหตุหนึ่งที่จะทำให้ต้องเปลี่ยนแปลง

6.4.7 ตลาดคู้งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ตลาดคู้งพยอมเป็นตลาดและเรือนแถวชั้นเดียวเก่าแก่ ดูสภาพภายนอกทรุดโทรม แต่เป็นที่ๆคนที่อยู่ในเรือนแถวทุกคนอยู่มาเกิน 50 ปีแล้ว และไม่มีใครคิดย้ายถิ่นฐาน ทั้งๆที่ไม่สามารถค้าขายเจริญรุ่งเรืองเหมือนในอดีตได้แล้ว ก็ปรับเป็นพักอาศัยและค้าขายเล็กๆน้อยๆ การคาดคะเนการคงอยู่ของตลาดคู้งพยอมจากแบบสอบถามจะตรงข้ามกับการ

คาดคะเนการคงอยู่จากสภาพอาคาร เพราะจากการสอบถามและสัมภาษณ์ได้ 100 % เต็ม ทั้งความพอใจในการอยู่ และไม่มีใครคิดย้ายถิ่นฐาน

6.4.8 ตลาดเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ตลาดเจ็ดเสมียนมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง เพราะผู้อยู่อาศัยเข้ามาในพื้นที่หลายช่วงเวลา เข้ามาอยู่ได้ 5 ปี และ 50 ปี 20 % คิดย้ายถิ่นฐานเพราะในสภาพปัจจุบันไม่สามารถทำการค้าได้เช่นในอดีต และปัจจุบันสภาพอาคารส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่มานาน 50 ปีแล้ว แต่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพอาคาร ไม่ได้พึงพอใจกับสภาพดั้งเดิม

6.4.9 ตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์ เป็นตลาดน้ำที่มีกำเนิดและการคงอยู่ด้วยวิถีชีวิตจริงของชาวบ้าน และ 75 % ของผู้อยู่อาศัยอยู่มา 50 ปีแล้ว ส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่และรักในถิ่นฐานของตน โอกาสที่จะคงอยู่สูง

6.4.10 ตลาดหน้าวัดมหาธาตุฯ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ระยะการเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย คนที่อยู่เก่าแก่มากมี 72 % ส่วนที่เหลือเข้ามาใหม่ 18 % อยู่มา 10 ปี 20 ปี ส่วนหนึ่ง คนส่วนหนึ่ง 24 % คิดว่าจะย้ายถิ่นฐาน และ 18 % ไม่พอใจในสภาพที่อยู่

เมื่อพิจารณาสภาพเรือนแถว และการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งตลาดสดและการเพิ่มปริมาณถนนและการขนส่งทางบกรอบบริเวณ เรือนแถวที่ค้าขายได้เป็นพื้นที่ด้านหน้าวัด แต่ส่วนชอยข้างวัดมหาธาตุมีแนวโน้มจะเปลี่ยนเป็นพักอาศัยมากกว่า

6.4.11 ตลาดวัดเกาะฯ ถนนพานิชเจริญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ย่านถนนพานิชเจริญเป็นย่านชานทองเก่าของเมืองเพชรบุรี คน 70 % อยู่มาเกิน 50 ปี 100 % พอใจในสภาพอาคาร และ 90 % ไม่เคยคิดว่าจะย้ายไปไหน.

สภาพเรือนแถวมีทั้งเก่า กลาง และใหม่ เรือนกลุ่มนี้ยังแข็งแรงและมีสภาพดี ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ส่วนหัวถนนด้านวัดเกาะกลายเป็นเรือนพักอาศัยไปส่วนหนึ่ง ส่วนค้าขายคึกคักจะเลยไปทางโรงเจ ชาวบ้านล้นรักถิ่นที่อยู่ เพราะอยู่สบาย แนวโน้มการคงอยู่มีสูงมาก

6.4.12 ตลาดท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ตลาดท่ายาง ผู้คน 68 % อยู่มาเกิน 50 ปี 16 % เข้ามาอยู่ใหม่ ส่วนที่เหลือเข้ามาอยู่ในระยะ 10 และ 15 ปี ไม่มีใครคิดจะย้ายถิ่นฐาน ถึงแม้จะพอใจในสภาพที่อยู่ 84 % ก็ตาม เพราะตลาดท่ายางเป็นตลาดใหญ่ ยังค้าขายได้ บางส่วนในพื้นที่ดั้งเดิม ตลาดอาจวายไปบ้าง แต่ก็ยังพักอาศัยได้อย่างอบอุ่นตามความเคยชินที่อยู่มาแต่ดั้งเดิม

ตลาดท่ายางยังมีแนวโน้มการคงอยู่สูง ส่วนเกิดใหม่เป็นตึกแถวก็จะอยู่บริเวณถนนใหม่ท่ายาง คนละกลุ่มกับเรือนแถวดั้งเดิม

6.4.13 ตลาดบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตลาดบ้านแหลมเป็นตลาดที่คนไม่คิดย้ายที่อยู่ แต่ไม่พอใจสภาพอาคารที่ตนอยู่ เพราะน้ำท่วม และ 50 % อยากเปลี่ยนเป็นตึกแถว คนอยู่มานานมี 50 % ของกลุ่มพิจารณาตามความต้องการของผู้ครอบครองแล้ว ตลาดบ้านแหลมมีโอกาสเปลี่ยนแปลงและสูญเสียความเป็นตลาดแบบพื้นถิ่นในอนาคตอันใกล้

6.4.14 ตลาดบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตลาดบางเลนเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่มีการวางกลุ่มตลาดสดและเรือนแถวค้าขายเป็นกลุ่มก้อนน่าสนใจ แต่โอกาสคงอยู่ค่อนข้างต่ำ เพราะคนอยู่เก่าแก่เกิน 50 ปี มีเพียง 40 % ส่วนอื่นๆทยอยเข้ามาอยู่ระยะ 5 ปี 15 ปี และ 20 ปี คนคิดย้ายถิ่น 40 % และไม่ชอบที่อยู่ของตนเอง 40 % ตามลักษณะนี้การคงอยู่ในลักษณะเดิมเป็นไปได้ยากมาก และเมื่อพิจารณาปัจจัยอื่นๆ เช่น การรุกของย่านพาณิชย์ใกล้เคียงโครงการย้ายที่ราชการมาในพื้นที่ และการสร้างอาคารพักอาศัยสมัยใหม่รอบด้าน จะเห็นได้ว่าตลาดบางเลนแทบไม่มีศักยภาพในการคงอยู่แบบเดิมได้เลย

6.4.15 ตลาดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ตลาดลำพญาเป็นตลาดที่ทุกคนที่อยู่ในตลาดอยู่มาแต่ดั้งเดิมเกิน 50 ปี กันทั้งหมด ทุกคนพอใจในสภาพที่อยู่และไม่คิดย้ายถิ่นฐาน มีความผูกพันในการอยู่ร่วมของชุมชนและปัจจุบัน อบต.ลำพญาเข้ามามีบทบาทในการเก็บรักษาตลาดลำพญาเข้ามาปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลางบางส่วนให้ ทำให้เห็นแนวโน้มการคงอยู่ชัดเจนทั้งสภาพอาคารและสภาพชีวิต

6.4.16 ตลาดนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ตลาดนครชัยศรีเป็นตลาดที่มีโอกาสแปรเปลี่ยนค่อนข้างสูง เพราะคนในพื้นที่มีทั้งอยู่มานาน และเพิ่งเข้ามาใหม่ ถึงแม้ว่าจะไม่มีใครคิดย้ายถิ่นฐาน แต่มีความคิดในการเปลี่ยนแปลงสภาพอาคาร ซึ่ง 25 % บอกว่ากลัวไฟไหม้อยากได้ตึกแถวมากกว่าเรือนแถวไม้ ผู้ที่อยู่อาศัยไม่มั่นใจในการอยู่ เพราะเป็นที่ทรัพย์สินซึ่งมีโครงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

6.4.17 ตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตลาดวัดดอนหวายเป็นตลาดที่มีศักยภาพการคงอยู่สูงมาก ถึงแม้ว่าสภาพอาคารบางช่วงค่อนข้างทรุดโทรม แต่เป็นตลาดที่มีระบบการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจดีมาก คนแน่นตลอดทุกวัน ถึงแม้จะเป็นวันธรรมดาก็ตาม ผู้อาศัยทุกคนอยู่มานานเกิน 50 ปี ไม่มีใครคิดย้ายถิ่นฐาน และทุกคนพอใจในสภาพอาคาร

หากพิจารณาให้คะแนนการคงอยู่ ตลาดวัดดอนหวายจะได้คะแนนการคงอยู่สูงสุด ตามมาด้วยตลาดลำพญา

Survey 1				Air Temperature (°C)												Relative Humidity (%)																
วัน	เวลา	จังหวัด	สถานที่	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
5 ต.ค. 43	11:40	สุพรรณบุรี	ตลาดเดิมบางนางบวช																													
5 ต.ค. 43	14:30	สุพรรณบุรี	ในตลาดศรีประจันต์																													
5 ต.ค. 43	14:50	สุพรรณบุรี	ตลาดศรีประจันต์																													
5 ต.ค. 43	17:30	สุพรรณบุรี	ตลาดเก่าห้อง																													
5 ต.ค. 43	17:45	สุพรรณบุรี	ตลาดเก่าห้อง																													
5 ต.ค. 43	18:00	สุพรรณบุรี	ตลาดเก่าห้อง																													
6 ต.ค. 43	09:20	เพชรบุรี	ถ.นอก (วัดมหาธาตุ)																													
6 ต.ค. 43	10:00	เพชรบุรี	ตรงข้ามวัดมหาธาตุ																													
6 ต.ค. 43	11:10	เพชรบุรี	ถ.พาณิชย์เจริญ (วัดเกาะ)																													
6 ต.ค. 43	14:45	เพชรบุรี	บ้านแหลม																													
6 ต.ค. 43	16:45	เพชรบุรี	บ้านห้วยยาง																													
7 ต.ค. 43	11:00	ราชบุรี	บ้านตลาดนัด ทุ่งพยอม																													
7 ต.ค. 43	11:30	ราชบุรี	บ้านตลาดนัด ทุ่งพยอม																													
7 ต.ค. 43	12:30	ราชบุรี	ถ.เมืองประจักษ์บุรี โพธาราม																													
7 ต.ค. 43	12:45	ราชบุรี	ถ.เมืองประจักษ์บุรี โพธาราม																													
7 ต.ค. 43	15:00	ราชบุรี	บางแพ																													
7 ต.ค. 43	15:15	ราชบุรี	บางแพ																													
7 ต.ค. 43	17:05	ราชบุรี	คลองตำเนนสะดวก																													
7 ต.ค. 43	17:20	ราชบุรี	คลองตำเนนสะดวก																													
8 ต.ค. 43	10:00	ราชบุรี	หน้าเมือง อ.เมือง																													
8 ต.ค. 43	10:20	ราชบุรี	หน้าเมือง อ.เมือง																													
8 ต.ค. 43	11:50	ราชบุรี	ตลาดเจ็ดเสมียนโพธาราม																													
8 ต.ค. 43	15:15	นครปฐม	บางเลน																													
8 ต.ค. 43	15:35	นครปฐม	บางเลน																													
8 ต.ค. 43	17:00	นครปฐม	ตลาดลำไย																													

ตารางแสดงอุณหภูมิ (°C) และความชื้น (%) ของเรือนค้าขายพื้นดินที่ทำการสำรวจ ดำเนินการโดย อาจารย์ ดร.กิจชัย จิตขจรวานิช

เมื่อพิจารณาแนวโน้มการคงอยู่ของตลาดต่างๆแล้ว ยังมีปัจจัยเสริมอีกข้อหนึ่งเกี่ยวกับความพอใจในการอยู่ของผู้คนในตลาด เมื่อมีคำถามเปิดในแบบสอบถามถึงความพอใจในการอยู่ ผู้ตอบแบบสอบถามมักจะกล่าวว่าเหตุผลที่พอใจในการอยู่เหตุหนึ่งคือเรือนไม้อยู่เย็นสบายกว่าตึกแถว ในข้อสังเกตนี้ อาจารย์ ดร.กิจชัย จิตขจรวานิช ซึ่งร่วมเดินทางในการสำรวจด้วยได้ตรวจสอบเหตุผลการอยู่สบายทางวิทยาศาสตร์ ด้วยการวัดอุณหภูมิและความชื้นในพื้นที่สำรวจ และพบว่าอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ของการอยู่สบายในประเทศไทยโดยรวมจะอยู่ที่อุณหภูมิ 22-29 องศาเซลเซียส และความชื้นสัมพัทธ์ 20-75%¹ จากการจัดทำตารางการวัดอุณหภูมิ และความชื้นสัมพัทธ์พบว่าพื้นที่ที่อยู่ในเกณฑ์สบายมี

- ตลาดศรีประจันต์ ในเรือนแถวชั้นล่าง
- ตลาดเก้าห้อง หน้าเรือนแถวและในบ้านชั้นล่าง
- ตลาดหน้าวัดมหาธาตุฯ ในเรือนแถวชั้นล่าง
- เรือนแถวถนนพานิชเจริญ วัดเกาะฯ
- ตลาดท่ายาง
- ตลาดกุ่มพยอม
- ตลาดน้ำวัดประสาธสิทธิ์

สำหรับตลาดเจ็ดเสมียน ตลาดบางเลน ตลาดลำพญา อุณหภูมิสูงกว่าเกณฑ์สบาย และความชื้นสัมพัทธ์ค่อนข้างต่ำ ซึ่งออกมาในเกณฑ์ค่อนข้างสบาย

ดังนั้นการพิจารณาความสบายในการอยู่ของผู้ที่อยู่ในตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นสามารถยืนยันจากการกำหนดค่าความสบายด้วยอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ได้ตามหลักวิชาการของสถาปัตยกรรมเขตร้อน

6.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

จากการศึกษาวิจัยนี้ ได้พบลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เป็นเรือนแถวค้าขายในชุมชนเมือง ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในภาคกลาง ได้คำตอบเกี่ยวกับการคงอยู่และแนวโน้มในอนาคตของเรือนแถวค้าขายแบบพื้นถิ่นซึ่งค่อนข้างแน่นอนว่า ส่วนหนึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การศึกษาในขั้นต่อไป เห็นควรศึกษาว่าในกรณีที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำอย่างไรจึงจะได้เรือนค้าขายพื้นถิ่นร่วมสมัยในชุมชนเมืองที่ยังคงสอดคล้องกับชีวิตและการอยู่ของคนไทยได้โดยไม่เป็นศูนย์ธุรกิจการค้าแบบสำเร็จรูปที่เห็นคาคดต้นอยู่ทุกวันนี้

เชิงอรรถบทที่ 6

1. มาลินี ศรีสุวรรณ. รายงานวิจัย เรื่อง "การศึกษาความสัมพันธ์ของทิศทางการแสดงผลกับการเจาะช่องเปิดที่ผนังอาคารสำหรับภูมิอากาศร้อนชื้นในประเทศไทย" มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543. หน้า 15. (อ้างถึง Olgyay, V. Design With Climate. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1969. p.18-19)

บรรณานุกรม

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- เนาว์ เนาว์รุ่งโรจน์. "สามช่างภาพเมืองเพชรบุรีเล่าถึงเมืองเพชรบุรีผ่านภาพถ่าย" ใน เพชรบุรี. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2536.
- พรชัย สุจิตต์. "สภาพแวดล้อมและร่องรอยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี" ใน ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์เนศ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2535.
- พรพจน์ สุขเกษม และคณะ. รายงานวิจัยเรื่อง "การศึกษาชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา" กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, มปป.
- พรพจน์ สุขเกษม และคณะ. รายงานวิจัยเรื่อง "จังหวัดนครปฐม : โครงการรักษาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว" ทุนอุดหนุนวิจัยจากสำนักงานประมาณ, 2544.
- ศรันย์ ทองปาน. "เมืองประวัติศาสตร์ นครวัฒนธรรม" ใน เพชรบุรี. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2536.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. "ลุ่มน้ำแม่กลอง" ใน ลุ่มน้ำกลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2535.
- ส. พลายน้อย. เกิดในเรือ. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2537.
- สิทธิพร ภิรมย์รัตน์ และคณะ. โครงการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน : การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนเมืองในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534.
- สุภาภรณ์ ดัณตลาภักษ์. การศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน การสำรวจศึกษาข้อมูลเบื้องต้น : การศึกษาประวัติศาสตร์สมัยใหม่-ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำท่าจีน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. "ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำแม่กลอง" ใน ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์เนศพรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2535.
- สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. เทียนนครปฐม. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2542.
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. น้ำกับลักษณะไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. 2527.
- เสฐียรโกเศศ. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตแต่งงาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชนสยาม, 2539.

อรศิริ ปาณินท์. "ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการอยู่" ใน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต.
กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2534.

อรศิริ ปาณินท์. "บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่นที่สุพรรณบุรีและอ่างทอง" ใน บ้านและหมู่บ้าน
พื้นถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

อรศิริ ปาณินท์. "บ้านไทยและชีวิตผู้คนบนเส้นทางอยุธยา สุพรรณบุรี อ่างทอง." อนุสาร
อศท. ปีที่ 38 ฉบับที่ 3 ตุลาคม 2540.

ฤทัย ใจจงรัก. "เรือนไทยภาคกลาง" ใน เรือนไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท ฉลองรัตน์ จำกัด,
2536.

ฤทัย ใจจงรัก. เรือนไทยเดิม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	อรศิริ ปาณินท์
เกิด	19 กุมภาพันธ์ 2487
การศึกษา	โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ศบ. (สถาปัตยกรรมไทย) Pratt Institute, N.Y. USA. MS. (Tropical Architecture)
การทำงาน	สถาปนิก บริษัทดีไซน์แอสโซซิเอตส์ จำกัด สถาปนิกผู้อำนวยการ สำนักงานสถาปนิก สิปปะ สถาปนิก R. Katan Studio, Paris, France. อาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
งานบริหาร	2520-2523 หัวหน้าภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ 2523-2527 คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2529-2531 รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ตำแหน่งปัจจุบัน	ศาสตราจารย์ ระดับ 10 ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิชาการ

- หนังสือ อรศิริ ปาณินท์ : ส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.
- อรศิริ ปาณินท์ : ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม, กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2522.
- อรศิริ ปาณินท์ : กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- อรศิริ ปาณินท์ : มนุษย์กับการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม, นครปฐม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- อรศิริ ปาณินท์ : การอนุรักษ์และพัฒนาย่านธุรกิจริมแม่น้ำเจ้าพระยาของกรุงรัตนโกสินทร์, กรุงเทพฯ, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพประเภทวัด : วัดในภาคเหนือ. กรุงเทพฯ กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529.
- อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพประเภทวัด : วัดในภาคอีสาน. กรุงเทพฯ กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2530.
- อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพประเภทวัด : วัดในภาคใต้. กรุงเทพฯ กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2532.
- อรศิริ ปาณินท์ : เส้นและสีจากการค้นคว้าและวิจัยทางสถาปัตยกรรม, กรุงเทพฯ สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2537.
- อรศิริ ปาณินท์ : บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- อรศิริ ปาณินท์ : เรือนพื้นถิ่นไทย-มอญ ที่สังขละบุรี, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ประชาชน, 2540.
- อรศิริ ปาณินท์ : เรือนพื้นถิ่นในละแวกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

อรศิริ ปาณินท์ : ปัญญาสร้างสรรค์ในเรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์, กรุงเทพฯ : เจ.พี.รินทร์ ท่าพระจันทร์, 2543.

งานวิจัย

อรศิริ ปาณินท์ : โรงเรียนครูคนเดียว, ทุณวิจัยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2519.

อรศิริ ปาณินท์ : อิทธิพลของสภาพแวดล้อมและสังคม ที่มีต่อการออกแบบโรงเรียนประชาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, ทุณวิจัยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2521.

ORNSIRI PANIN : Guidelines for the Design of the Single Teacher School in the Northeastern Region of Thailand and the Physical Approach to Their Solutions, UNESCO GRANT, 1978.

อรศิริ ปาณินท์ : ออกแบบอาคารพักอาศัยที่ใช้พลังงานต่ำ, ทุณวิจัยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2525.

อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : การศึกษาเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาอาคารพักอาศัยย่านคลองบางกอกน้อย, ทุณอุทหนุวิจัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

อรศิริ ปาณินท์ : การศึกษาเปรียบเทียบวัดจีนในกรุงเทพฯ, ทุณอุทหนุวิจัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531.

อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : การศึกษาเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาทางด้านกายภาพของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก, ทุณอุท- หนุวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2532.

อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : การศึกษาเพื่ออนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอนและบริเวณเกี่ยวเนื่อง, ทุณอุทหนุวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2537.

อรศิริ ปาณินท์ : การศึกษาหมู่บ้าน บ้าน และเทคโนโลยีการก่อสร้างของหมู่บ้านจีนฮ่อจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ทุณอุทหนุวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540. (ได้รับรางวัลวิจัยดี สาขาศิลปะและศิลปประยุกต์ พ.ศ. 2541 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร)

อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ : การประเมินสถานภาพไทยศึกษา
สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม, ทุนอุดหนุนวิจัย
ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2541.
(ได้รับรางวัลวิจัยดี สาขาศิลปะและศิลปะประยุกต์ พ.ศ.
2543 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร)

อรศิริ ปาณินท์ : เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ, ทุนอุดหนุนวิจัยของสถาบัน
วิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541. (ได้รับรางวัล
วิจัยดีเด่น สาขาศิลปะและศิลปะประยุกต์ พ.ศ. 2544 จาก
มหาวิทยาลัยศิลปากร และ ได้รับรางวัลวิจัยดีเยี่ยม สาขา
ปรัชญา พ.ศ. 2544 จากสภาวิจัยแห่งชาติ)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สมคิด จิระทัศนกุล

เกิด 3 กรกฎาคม 2502

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8

การศึกษา - สถาป. ศิลปากร
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม) ศิลปากร
- M. Arch (Study) Historic Preservation The Catholic University of America, U.S.A.

ผลงานวิจัย

- โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่ากำแพงเพชร (ร่วมวิจัย) ทุนอุดหนุนวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่ (ร่วมวิจัย) ทุนอุดหนุนวิจัยจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
- โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่ออนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองซ้อนสอนและบริเวณเกี่ยวเนื่อง (ร่วมวิจัย) ทุนอุดหนุนวิจัยจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

หนังสือ - วัด : พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย : กรุงเทพฯ : เจพรีน. ท่าพระจันทร์, 2543